

PRISMA

PRISMA SF & FANTASY KLASSIEKEN

"FAHRENHEIT 451"
SCIENCE FICTION BESTSELLER

Fahrenheit 451

RAY
BRADBURY

DE WERELDBEROEMDE PARABEL
OVER EEN TOEKOMSTIGE WERELD
WAARIN ALLE BOEKEN
ZIJN VERBANNEN

PRIMA SF & FANTASY KLASSIEKEN

"FAHRENHEIT 451"
SCIENCE FICTION BESTSELLER

Fahrenheit 451

RAY
BRADBURY

DE WERELDBEROEMDE PARABEL
OVER EEN TOEKOMSTIGE WERELD
WAARIN ALLE BOEKEN
ZIJN VERBANNEN

Inhoud

- [DEEL EEN - De haardstede en de salamander](#)
- [DEEL TWEE - De zeef en het zand](#)
- [DEEL DRIE - De grote brand](#)

DEEL EEN - De haardstede en de salamander

Het was verrukkelijk om te zien hoe dingen werden verteerd, om te zien hoe dingen werden zwartgeblakerd en *veranderd*. Met de koperen straalpijp in zijn vuisten, met die grote python die zijn giftige petroleum op de wereld spoot, terwijl het bloed bonsde in zijn hoofd, waren zijn handen de handen van een of andere verbijsterende dirigent die alle symfonieën van vuur en rook en vlammen vertolkte om de laatste resten van het verleden in de as te leggen. Met zijn symbolische helm die het getal 451 droeg op zijn onbewogen hoofd, en zijn ogen één oranje gloed bij de gedachte aan wat er hierna ging gebeuren, knipte hij de aansteker aan en het huis werd eensklaps een gulzig vuur dat de avondhemel drenkte in rood en geel en zwart. Hij beende met lange passen door een regen van vuurvliegen, terwijl de boeken flappend als klapwiekende duiven de dood vonden op de veranda en het grasveld voor het huis. Terwijl de boeken omhoog wervelden in zwermen van vonken en wegwoeien op een wind, zwart van houtskool en roet.

Montag vertrok zijn gelaat tot de woeste grijns van allen die door vlammen gezengd en teruggejaagd werden.

Hij wist dat wanneer hij op de brandpost was teruggekeerd, hij zichzelf toe knipogen kon in de spiegel, als een liedjeszanger die zich met een verbrande kurk het uiterlijk van een neger had gegeven. Later, als hij ging slapen, zou hij in de duisternis voelen hoe de spieren van zijn gezicht de grimmige glimlach nog vasthielden. Hij ging nooit weg, die glimlach, hij was nog nooit weggegaan, zolang hij zich herinneren kon.

Hij hing zijn torzwarte helm op en poetste hem tot hij weer glansde; hij hing zijn vuurvaste jekker netjes weg; hij douchte uitgebreid en liep dan fluitend, zijn handen in zijn zakken, de bovenste verdieping van de brandpost over en liet zich in het gat vallen. Op het laatste ogenblik, toen een ongeluk onvermijdelijk scheen, trok hij zijn handen uit zijn zakken en brak zijn val door de gouden stang vast te grijpen. Hij gleed piepend door

tot hij bleef stil hangen, zijn hielen een paar centimeter van de betonnen vloer.

Hij liep de brandpost uit en de middernachtelijke straat door naar de ondergrondse waar de door lucht aangedreven trein geruisloos door zijn geoliede kanaal gleed en hem met een vlaag warme lucht afzette op de roomkleurig betegelde roltrap die naar de voorstaduitgang voerde.

Fluitend liet hij zich door de roltrap omhoog dragen, de stille avondlucht in. Hij liep naar de hoek, nauwelijks, en aan niets bepaalds denkend. Eer hij de hoek bereikte vertraagde hij zijn schreden echter, alsof iemand zijn naam geroepen had.

De laatste paar avonden was hij, naar huis lopend bij het licht van de sterren, op het trottoir hier vlak om de hoek, door een gevoel van heftige onzekerheid besprongen. Hij had het gevoel gehad dat daar, vlak voor hij de hoek omsloeg, iemand was geweest. De lucht scheen geladen met een uitzonderlijke kalmte alsof iemand daar heel rustig had staan wachten en pas enkele seconden voor hij aankwam eenvoudig in een schaduw was veranderd en hem had doorgelaten. Misschien ving zijn neus een zwakke geur op, misschien voelde de huid op de rug van zijn handen, op zijn gezicht, de temperatuur stijgen op dat ene plekje waar, als iemand er gestaan had, de onmiddellijke omgeving misschien heel even tien graden warmer zou zijn. Hij begreep het niet. Telkens als hij de hoek omsloeg, zag hij enkel het witte, ongebruikte, verzakkende trottoir, en misschien, één avond, een haastig verdwijnend iets over een grasveld, voor hij zijn ogen erop kon richten of spreken.

Maar vanavond vertraagde hij zijn pas tot hij bijna stilstond. Dat deel van zijn bewustzijn dat al voor hem uit de hoek omsloeg, had een heel zwak gesuis opgevangen. Iemands ademhaling? Of was de atmosfeer enkel samengedrukt door iemand die daar heel stilletjes stond te wachten? Hij sloeg de hoek om.

De herfstbladeren werden zo over het maan overgoten trottoir geblazen dat het leek alsof het meisje dat daar liep niet zelf haar benen bewoog maar zich door de wind en de bladeren liet meevoeren. Ze hield haar hoofd half gebogen en keek naar haar schoenen waarmee ze in de dwarrelende blaren woelde. Haar gezichtje was tenger en melkwit en er lag een soort zachte hunkering op, een altijd gulzige nieuwsgierigheid. Het was haast een blik van doffe verwondering; de donkere ogen waren zo op de wereld geconcentreerd dat niets hun ontging. Haar jurk was wit en ruiste. Het was

hem haast te moede alsof hij de beweging van haar handen kon horen en nu het heel zwakke, nauwelijks waarneembare geluid waarmee ze haar witte gezichtje omdraaide toen ze ontdekte dat ze vlak bij de man was die midden op het trottoir stond te wachten.

Uit de kruinen der bomen, boven hun hoofd, daalde ritselend de droge regen neer. Het meisje bleef staan en keek alsof ze verbaasd achteruit wilde deinzen, maar bleef in plaats daarvan Montag met zo'n levendige uitdrukking in haar donkere, glanzende ogen aanstaren, dat hij het gevoel had dat hij iets heel bijzonders had gezegd. Maar hij wist dat hij zijn mond alleen had geopend om goedendag te zeggen, en toen ze als verlamd scheen door de salamander op zijn arm en het fenix-embleem op zijn borst, sprak hij opnieuw.

‘Natuurlijk,’ zei hij, ‘jij bent ons nieuwe buurmeisje, is het niet?’

‘En u moet’ – ze wendde haar ogen af van de symbolen van zijn beroep – ‘de brandman zijn.’ Haar stem stierf weg.

‘Wat zeg je dat vreemd.’

‘Ik – ik zou het met mijn ogen dicht geweten hebben,’ zei ze langzaam.

‘Wat – de petroleumlucht? Mijn vrouw klaagt er over,’ lachte hij. ‘Die krijg je nooit helemaal weg, hoe goed je je ook wast.’

‘Nee, inderdaad niet,’ zei ze, vol ontzag.

Hij voelde dat ze in een kring om hem heen liep, hem opnam aan alle kanten, hem bedaard heen en weer schudde en zijn zakken leegde, zonder zelf één beweging te maken.

‘Petroleum,’ zei hij, omdat de stilte bleef aanhouden, ‘is enkel een lekker luchtje voor mij.’

‘Werkelijk?’

‘Natuurlijk. Waarom niet.’

Ze gunde zich de tijd om erover na te denken. ‘Het kan zijn.’ Ze draaide zich om en keek naar het trottoir dat naar hun woningen leidde. ‘Vindt u het goed als ik tot huis met u meeloop? Ik ben Clarisse McClellan.’

‘Clarisse, Guy Montag. Vooruit dan. Waarom zwerf je nog zo laat hier rond? Hoe oud ben je?’

Ze liepen door de warm-koele winderige avond over het verzilverde plaveisel. Er hing een heel zwakke geur van verse abrikozen en aardbeien in de lucht en hij keek om zich heen en beseftte dat dat volkomen onmogelijk was, zo laat in het jaar.

Er was alleen het meisje dat nu naast hem liep, haar gezichtje in het maanlicht even helder als sneeuw en hij wist dat ze over zijn vragen nadacht en piekerde hoe zij ze het best beantwoorden kon.

‘Nou,’ zei ze, ‘ik ben zeventien en ik ben gek. Dat gaat altijd samen, zegt mijn oom. Als mensen vragen hoe oud je bent, zegt hij, zeg dan altijd dat je zeventien en krankzinnig bent. Is dit geen prettige tijd om te wandelen? Ik vind het heerlijk om dingen te ruiken en naar dingen te kijken en soms de hele nacht op te blijven en maar te wandelen en te zien hoe de zon opgaat.’

Ze liepen opnieuw zwijgend verder en eindelijk zei ze peinzend: ‘Weet u, ik ben helemaal niet bang van u.’ Hij was verbaasd. ‘Waarom zou je dat wel zijn?’

‘Zo veel mensen zijn het. Bang van brandlieden, bedoel ik. Maar u bent tenslotte gewoon een mens...’ Hij zag zichzelf in haar ogen, zwevend in twee glinsterende druppeltjes helder water, hijzelf donker en heel klein, maar nauwkeurig, tot in bijzonderheden, de groeven om zijn mond, heel zijn gelaatsuitdrukking, alsof haar ogen twee wonderbaarlijke stukjes paarse amber waren die hem zouden kunnen vangen en inkapselen zoals hij was. Haar gezichtje, dat ze nu naar hem toegewend hield, was van broos melkkristal waar een zacht licht in bleef gloeien. Het was niet het hysterische licht van een elektrische lamp, maar wat dan wel? Het vreemd behaaglijke en zeldzame en zacht vleierende licht van een kaars. Lang geleden, toen hij nog een kind was, had zijn moeder, toen er een storing geweest was in de centrale, een laatste kaars gevonden en aangestoken en hadden ze één kort uur van herontdekking gekend, zich gebaad in een licht waarin de ruimte haar onmetelijkheid verloor en dat een warme grot van behaaglijkheid schiep, en zij beiden, moeder en zoon, alleen, zich een ander mens voelend, hadden gehoopt dat de storing niet al te snel weer verholpen zou zijn...

Dan zei Clarisse McClellan:

‘Mag ik u iets vragen? Hoe lang bent u al brandman?’

‘Sinds mijn twintigste, tien jaar nu.’

‘Leest u de boeken ooit wel eens die u verbrandt?’ Hij lachte. ‘Dat is tegen de wet!’

‘O, natuurlijk.’

‘Het is mooi werk. Verbrand ‘s maandags Millay, ‘s woensdags Whitman, vrijdags Veblen, verbrand ze tot as, verbrand daarna de as. Dat is onze officiële leuze.’

Ze liepen nog verder en het meisje zei: 'Is het waar dat lang geleden brandlieden branden *blusten* in plaats van ze aan te steken?'

'Nee. Huizen zijn *altijd* vuurvast geweest, geloof me.' 'Vreemd. Ik heb eens gehoord dat lang geleden huizen wel eens per ongeluk in brand raakten en dat ze dan brandlieden moesten laten komen om de vlammen te *doven*.'

Hij lachte.

Ze keek hem snel aan. 'Waarom lacht u?'

'Ik weet het niet.' Hij begon weer te lachen en hield dan op. 'Waarom?'

'U lacht als ik geen grapje maak en u geeft onmiddellijk antwoord. U denkt helemaal niet eens na over wat ik u heb gevraagd.'

Hij bleef staan. 'Je bent inderdaad een vreemd meisje,' zei hij, haar aankijkend. 'Ken je helemaal geen eerbied?'

'Het was niet mijn bedoeling om beledigend te zijn. Het komt enkel doordat ik het te prettig vind om mensen gade te slaan, denk ik.'

'Welnu, zegt dit je dan *totaal* niets?' Hij klopte op de cijfers 451 die op zijn sintelkleurige tuniek waren gestikt. 'Ja,' fluisterde ze. Ze begon sneller te lopen. 'Hebt u de straalauto's wel eens over de boulevards ginds zien gieren?'

'Daar hadden we het niet over!'

'Ik denk soms wel eens dat chauffeurs niet weten wat gras is, of wat bloemen zijn, omdat zij er altijd maar langs razen,' zei ze. 'Als je een chauffeur een wazige groene vlek liet zien zou hij zeggen: "O, ja! dat is gras! Een wazige roze vlek? Dat is een rozenperk! Wazige witte vlekken zijn huizen. Wazige bruine vlekken koeien." Mijn oom is eens langzaam over de straatweg gereden. Hij reed zeventig kilometer per uur en ze hebben hem er twee dagen voor in de gevangenis gestopt. Is dat niet gek, en ook niet triest?' 'Jij denkt te veel over allerlei dingen na,' zei Montag, zich niet op zijn gemak voelend.

'Ik kijk zelden naar de "salonmuren" en ik ga ook haast nooit naar de autorennen of de pretparken. Daarom komt het denk ik dat ik zoveel tijd heb om allerlei gekke dingen te denken. Hebt u de zeventig meter lange aanplakborden gezien langs de weg buiten de stad? Wist u dat aanplakborden ooit slechts zeven meter lang waren? Maar de auto's begonnen er zo snel langs te razen dat ze de reclamebiljetten steeds groter moesten maken wilde iemand ze nog kunnen lezen.'

'Dat wist ik niet!' Montag lachte kortaf.

‘Ik wed dat ik nog wel iets weet wat u niet weet. ‘s Morgens ligt er dauw op het gras.’

Hij kon zich plotseling niet meer herinneren of hij dat wist of niet en het vervulde hem met een hevige ergernis.

‘En als je kijkt’ – ze gebaarde met haar hoofd naar de hemel, ‘zie je een mannetje in de maan.’

Hij had er al in een hele tijd niet naar gekeken.

Het laatste stukje legden ze zwijgend af, zij in gedachten verzonken, hij inwendig gespannen en onbehaaglijk voor zich uit starend, haar af en toe een beschuldigende blik toewerpend. Toen ze haar huis bereikten zag hij dat overal de lichten brandden.

‘Wat is er aan de hand?’ Montag had zelden zoveel lampen aan gezien in een huis.

‘O, mijn vader en moeder en mijn oom zitten gewoon wat te praten. Het is net zoiets als voetganger zijn, alleen nog zeldzamer. Heb ik u verteld dat mijn oom laatst gearresteerd is omdat hij zich als voetganger op straat bevond? O, we zijn *bijzonder* vreemd.’ ‘Maar waarover *praten* jullie?’

Ze lachte om deze vraag. ‘Welterusten!’ Ze liep het tuinpad op. Dan scheen haar iets te binnen te schieten en ze kwam terug en keek hem verbaasd en nieuwsgierig aan. ‘Bent u gelukkig?’ zei ze.

‘Ben ik *wat?*’ riep hij uit.

Maar ze was al verdwenen – op een holletje door het maanlicht. Haar voordeur viel zachtjes achter haar in het slot.

‘Gelukkig! Wat een baarlijke onzin.’

Hij hield op met lachen.

Hij stak zijn hand in het handschoengat van zijn voordeur en liet het door zijn aanraking weten dat hij het was. De voordeur gleed open.

Natuurlijk ben ik gelukkig. Wat denkt ze wel? Dat ik het *niet* ben? vroeg hij de stille kamers. Hij keek op naar het rooster van de luchtverversingskoker in de hal en herinnerde zich eensklaps dat er iets lag verborgen achter dat rooster, iets dat nu op hem scheen neer te turen. Hij wendde zijn blik haastig af.

Wat een vreemde ontmoeting. Wat een vreemde avond. Slechts één maal eerder was hem iets dergelijks overkomen, een jaar geleden, toen hij op een middag een oude man had ontmoet in het park en met *hem* gepraat had...

Montag schudde zijn hoofd. Hij keek naar een lege muur. Hij zag het gezichtje van het meisje erop, een heel mooi gezichtje, zoals het in zijn herinnering gegrift stond, wonderlijk mooi zelfs. Ze had een heel tenger gelaat als de wijzerplaat van een kleine klok die je midden in de nacht flauw in een donkere kamer ziet als je wakker wordt om te kijken hoe laat het is en de klok je het uur en de minuut en de seconde meedeelt, met een witte, doorgloeide stilte, volkomen zeker van zichzelf en wetend dat hij vertellen moet dat de nacht snel verder draait naar dieper duisternissen, maar zich ook voortbeweegt naar een nieuwe zon.

'Wat?' vroeg Montag aan dat andere ego, de onderbewuste idioot die soms lallend rond rende, zonder zich te storen aan wil, sleur en geweten.

Hij keek opnieuw naar de muur. Hoezeer leek haar gelaat ook een spiegel. Onmogelijk; want hoeveel mensen kende je die je eigen licht op je terugkaatsten. De mensen waren vaker – hij zocht naar een vergelijking, vond er een in zijn werk – fakkels, hoog oplaaiend tot ze een klein wolkje rook werden. Hoe zelden kwam het voor dat de gezichten van andere mensen je iets ontnamen en je je eigen uitdrukking terugwierpen, je eigen, diepst verborgen, bevende gedachten? Over welk een ongelooflijk identificatievermogen beschikte het meisje; ze was als een gretig-gespannen toeschouwster van een marionettenvoorstelling, die elk geknipper van een ooglid, elk gebaar van zijn hand, de geringste beweging van zijn vingers, voorzien had. Hoe lang hadden ze samen gewandeld? Drie minuten? Vijf? Maar hoe lang scheen die tijd hem nu toe. Wat een onmetelijke gedaante was ze op het toneel daar voor hem; welk een schaduw wierp ze met haar slanke lichaam op de muur! Hij had het gevoel dat ze knipogen zou, als zijn oog jeukte. En als de spieren van zijn kaken zich onmerkbaar spanden, zou zij veel eerder geeuwen dan hij.

Verdraaid, dacht hij, nu ik erover nadenk, lijkt het haast alsof ze me stond op te wachten, daar op straat, zo laat in de avond, dat het haast nacht was...

Hij deed de deur van de slaapkamer open.

Het was alsof hij in de koude, marmeren zaal van een mausoleum kwam nadat de maan is ondergegaan. Volkomen duisternis, geen glimp van de zilveren wereld buiten, de ramen stijf dicht, de kamer een grafkelder-wereld waarin geen geluid van de grote stad kon binnendringen. De kamer was niet leeg.

Hij luisterde.

Het zachte, mug-ijle dansende gezoem in de lucht, het elektrische gegons van een knusjes in zijn warme, roze nestje verborgen wesp. De muziek klonk haast zo luid dat hij de melodie kon volgen. Hij voelde dat zijn glimlach van zijn gelaat week, wegsmolt als een kaars die te lang achtereen had gebrand en nu ineenschrompelde en uitdoofde. Duisternis. Hij was niet gelukkig. Hij sprak de woorden voor zichzelf uit. Hij erkende dat het waar was. Hij had zijn geluk als een masker gedragen en het meisje was met het masker het grasveld over gehold en hij kon niet bij haar aankloppen en het terugvragen.

Zonder het licht aan te draaien stelde hij zich voor hoe deze kamer eruit zou zien. Zijn vrouw uitgestrekt op bed, zonder een deken over haar heen en koud, als een stenen lichaam op het deksel van een doodkist, haar ogen met onzichtbare dunne staaldraden aan het plafond geketend, onbeweeglijk. En in haar oren de kleine zeeschelpen, de vast erin gedrukte vingerhoedradio's, waardoor een elektronische oceaan van geluid, van muziek en gepraat en muziek en gepraat, aanrolde, aanrolde over het strand van haar slapeloze geest. De kamer was toch leeg. Iedere nacht kwamen de golven aanrollen en droegen haar weg op hun schuimende koppen van geluid, wiegden haar, met wijd open ogen, naar de ochtend toe. Er was de laatste twee jaar geen nacht voorbijgegaan waarin Mildred die zee niet was overgezwommen, niet begerig voor de derde maal erin ondergedoken. Het was koud in de kamer maar toch had hij het gevoel dat hij geen adem kon krijgen. Hij wilde de zware gordijnen niet wegschuiven om de ramen te openen, want hij wilde niet dat het maanlicht de kamer binnenviel. Als een man die het gevoel heeft dat hij binnen het uur zal stikken liep hij daarom op de tast naar zijn eigen opengeslagen, en daarom koude bed.

Een ogenblik voor zijn voet het voorwerp op de vloer raakte wist hij dat hij op een dergelijk voorwerp zou stappen. Het gevoel was ongeveer gelijk aan dat, wat hij ervaren had voor hij de hoek was omgeslagen en het meisje haast had omvergelopen. Zijn voet, die trillingen voor zich uitzond, ving, terwijl hij nog omlaag zwaaide, echo's op van de kleine hinderpaal, die op zijn pad lag. Hij maakte een schoppende beweging. Het voorwerp rolde met een doffe, droge tik verder het duister in.

Hij bleef kaarsrecht staan en luisterde naar de gedaante op het donkere bed in de ondoordringbare nacht. De adem die uit de neusgaten kwam was zo zwak dat zij enkel de verste zoom van het leven in lichte beroering bracht, een klein blad, een zwarte veer, een enkele haar.

Hij wilde nog steeds geen licht van buiten. Hij haalde zijn aansteker te voorschijn, nam de op het zilveren plaatje gegraveerde salarisander tussen zijn vingers, knipte hem om... Twee maanstenen staarden naar hem op bij het licht van de kleine vlam die hij in zijn hand hield; twee bleke maanstenen op de bodem van een beek vol helder water, waarover het leven van de wereld vloeiende, zonder ze aan te raken.

‘Mildred!’

Haar gelaat was als een met sneeuw bedekt eiland waarop regen mocht vallen, maar het voelde geen regen; waarover wolken hun schaduwen mochten werpen, maar zij voelde geen schaduw. Voor haar bestond er alleen het gezang van de vingerhoedwespen in haar dicht afgesloten oren, en haar ogen waren volkomen verglaasd en ze ademde flauwtjes, nauwelijks waarneembaar meer, door haar neusgaten in en uit, en het kon haar niet schelen hoe flauwtjes, hoe flauwtjes.

Het voorwerp dat hij weggeschopt had glinsterde nu onder de rand van zijn eigen bed. Het kleine kristallen flesje met slaaptabletten waarin eerder op de dag dertig capsules hadden gezeten lag nu zonder stop en leeg in het licht van het kleine vlammetje. Terwijl hij daar stond gilde de hemel boven het huis. Er klonk een verschrikkelijk scheurend geluid alsof twee reuzenhanden tienduizend mijl linnen tegen de draad in kapot scheurden. Montag werd doormidden gespleten. Hij voelde dat zijn borst in twee helften werd gekliefd. De straalbommenwerpers kwamen over, kwamen over, kwamen over, één twee, één twee, één twee, zes, negen, twaalf, en de een na de ander, de een na de ander, de een na de ander, en dan weer een andere, en weer een en weer een, krijsten voor hem. Hij opende zijn eigen mond en liet hun gierend gehuil zijn keel indalen en tussen zijn ontblote tanden naar buiten snerpen. Het huis schudde. De vlam in zijn hand ging uit. De maanstenen verdwenen. Hij voelde dat zijn hand wild naar de telefoon tastte.

De straalvliegtuigen waren weg. Hij voelde zijn lippen bewegen, tegen de spreekbuis aan. ‘Noodziekenhuis.’ Een afschuwelijke fluisterstem.

Hij had het gevoel dat de sterren verpulverd waren door het geluid van de zwarte straalvliegtuigen en dat de aarde de volgende ochtend bedekt zou zijn met hun stof, als met een vreemde sneeuw. Dat was zijn ongerijmde gedachte terwijl hij huiverend in de duisternis stond en zijn lippen zich bleven bewegen, bewegen, bewegen.

Ze hadden die machine. Ze hadden eigenlijk twee machines. Eén ervan lieten ze in je maag glijden als een zwarte cobra in een galmende put om al het oude water en al de oude tijd die daar vergaard lagen op te zoeken. Zij dronk de groene materie op die traag kolkend omhoog vloeide. Dronk zij de duisternis op? Zoog zij alle gifstoffen weg die zich er in de loop der jaren hadden verzameld? Zij voedde zich geruisloos, af en toe een gesmoord, benauwd zwelgend geluid makend en blindelings zoekend. Zij had een Oog. De onpersoonlijke man die de machine bediende kon, door een speciale optische helm op te zetten, in de ziel kijken van degene die hij leegpompte. Wat zag het Oog? Hij zei het niet. Hij zag wel, maar zag niet wat het Oog zag. De hele werkwijze had veel weg van het graven van een put in je tuin. De vrouw op het bed was niet meer dan een harde laag marmer waarop ze waren gestuit. Vooruit, ga verder, druk de boor erdoorheen, slobber de leegte op, indien de trillend zuigende slang zoiets voor den dag halen kon. De man die het toestel bediende stond een sigaret te roken.

De andere machine was eveneens in werking.

De andere machine, die bediend werd door een even onpersoonlijke kerel in een vlekvrige roodbruine overall. Deze machine pompte al het bloed uit het lichaam en vulde het weer met nieuw bloed en serum. ‘Moeten ze op allebei de manieren schoonmaken,’ zei de man, die over de geen enkel geluid makende vrouw stond gebogen. ‘Haalt niets uit of je de maag leeghaalt als je het bloed niet zuivert. Laat die rommel achter in het bloed en het bloed beukt de hersenen als een houten hamer, pets, een paar duizend maal en de hersenen begeven het eenvoudig, leggen het bijtje er gewoon bij neer.’

‘Hou op!’ zei Montag.

‘Ik leg het enkel uit,’ zei de man aan het toestel.

‘Zijn jullie klaar?’ vroeg Montag.

Ze draaiden de machines stevig af. ‘We zijn klaar.’ Zijn woede raakte hen zelfs niet. De sigarettenrook kringelde langs hun neus omhoog en in hun ogen, zonder dat ze er maar even mee knipperden. ‘Dat is vijftig dollar.’

‘Vertel me eerst eens of ze weer helemaal opknappen zal.’

‘O, ja, dat zit wel snor. We hebben alle vuile rommel hier in ons valies, daar kan ze geen last meer van hebben. Zoals ik al zei: je haalt het oude eruit en stopt het nieuwe erin en klaar is Kees.’

‘Geen van jullie beiden is arts. Waarom hebben ze geen arts gestuurd?’

‘Verrek nog aan toe!’ De sigaret bewoog op en neer met zijn lippen. ‘We hebben wel negen of tien van die gevallen per nacht. Sinds een paar jaar hebben we er zoveel dat we deze speciale machines hebben laten bouwen. Die optische lens, dat is natuurlijk iets nieuws, de rest is ouwe koek. Voor een geval als dit heb je geen arts nodig; het enige wat je nodig hebt is twee kerels om de toestellen te bedienen, die maken in een half uur schoon schip. Luister eens’ – hij liep naar de deur – ‘we moeten er vandoor. Hebben juist weer een nieuwe oproep gehad door de ouwe oorvingerhoed. Tien straten hiervandaan. Iemand van het dak van een huis gesprongen. Bel ons op als je ons weer nodig hebt. Zorg dat ze zich rustig houdt. We hebben haar een anti-kalmerend middel gegeven. Als ze wakker wordt zal ze wel honger hebben. Tot kijk.’ En de mannen met de sigaret tussen hun dunne, rechte lippen, de mannen met de ogen van pofadders, namen hun machines en slangen op, hun koffer met vloeibare melancholie en het dikke, donkere drab van een stof zonder naam en slenterden de deur uit. Montag liet zich in een stoel zinken en keek de vrouw aan. Haar ogen waren nu rustig gesloten en hij stak zijn hand uit om de warmte van haar adem op zijn palm te voelen.

‘Mildred,’ zei hij eindelijk.

We zijn met te velen, dacht hij. We leven met biljoenen bijeen en dat is te veel. Niemand kent een ander. Vreemdelingen komen en verkrachten je. Vreemdelingen komen en snijden je hart eruit. Vreemdelingen komen en nemen je bloed mee. Alle mensen, wie *waren* die mannen? Ik had ze nog nooit van mijn leven gezien!

Er ging een half uur voorbij

De bloedstroom in de vrouw was nieuw en scheen haar in zeker opzicht vernieuwd te hebben. Haar wangen waren heel roze en haar lippen heel fris en dieprood en ze zagen er zacht en ontspannen uit. Het bloed van iemand anders daar. Had het maar het vlees en het brein en het geheugen van iemand anders kunnen zijn. Hadden ze haar brein maar naar de wasserij kunnen brengen en de zakken leeggehaald en het gestoomd en schoongemaakt en opnieuw opgeperst en morgenochtend teruggebracht. Hadden ze...

Hij stond op en schoof de gordijnen opzij en zette de tuindeuren wijd open om de nachtlucht binnen te laten. Het was twee uur in de ochtend. Was het nog slechts een uur geleden dat hij met Clarisse McClellan op straat had gelopen en was binnengekomen in de donkere kamer en tegen het kleine

kristallen flesje had geschopt? Slechts een uur geleden, doch de wereld was versmolten en in een nieuwe, kleurloze vorm uit de smeltkroes verrezen.

Over het maan overgoten grasveld kwam gelach aangewaaid uit het huis van Clarisse en haar vader en moeder en de oom die zo kalm en zo ernstig glimlachte. Hun gelach was bovenal ontspannen en vrolijk en op geen enkele manier opgeschroefd, komend uit het huis dat zo laat in de nacht nog helder verlicht was, terwijl alle andere huizen in een eenzelvige duisternis lagen besloten. Montag hoorde de stemmen praten, praten, praten, een ogenblik zwijgen en dan weer praten, hem inspinnend in hun hypnotisch web. Montag liep door de openslaande deuren naar buiten en stak het grasveld over, zonder dat het tot hem doordrong wat hij deed. Hij bleef staan in de schaduw van het pratende huis, denkend dat hij misschien zelfs op hun deur zou kunnen kloppen en fluisteren: 'Laat mij binnenkomen. Ik zal niets zeggen. Ik wil enkel luisteren. Waar hebben jullie het over?' Maar in plaats daarvan bleef hij heel kil staan luisteren, zijn gelaat een masker van ijs, naar de stem van een man (de oom?) die bedaard en ongedwongen babbelend vervolgde:

'Welnu, tenslotte is dit de eeuw van het-kan-toch-niet-op-jongens. Snuit je neus in een mens, prop hem in elkaar, smijt hem weg, pak een andere, snuit, prop ineen, smijt weg. Iedereen gebruikt elkaars jaspanden. Hoe zou je je eigen partij moeten aanmoedigen als je niet eens een programma hebt of hun namen kent? Trouwens, wat voor kleur shirts dragen ze als ze het veld op komen? Zelfs dat weet je niet.'

Montag liep naar zijn eigen huis terug, liet de tuindeuren wijd open staan, keek hoe het met Mildred was, stopte de dekens zorgvuldig om haar heen in en ging toen op bed liggen, met het maanlicht op zijn jukbeenderen en op de sombere rimpels in zijn voorhoofd, met het maanlicht neersijpelend in zijn ogen waar het twee zilveren watervallen vormde.

Eén regendruppel. Clarisse. Een tweede. Mildred. Een derde. De oom. Een vierde. De brand vanavond. Eén, Clarisse. Twee, Mildred. Drie, oom. Vier, brand. Eén, Mildred, twee, Clarisse. Eén, twee, drie, vier, vijf, Clarisse, Mildred, oom, brand, slaaptabletten, het-kan-toch-niet-op-jongens, jaspanden, snuit, prop ineen, smijt weg. Eén, twee, drie, één, twee, drie! Regen. De storm. Het gelach van de oom. Naar beneden vallende donderslagen. De hele wereld in regen omlaag stromend. Het vuur, omhoog kolkend als een vulkaan. Allen en alles om hem heen omlaag stortend in één bulderende guts, als een gulzige vloed op de ochtend afrollend.

‘Ik weet niets meer,’ zei hij, en liet een slaaptablet op zijn tong smelten.

De volgende ochtend om negen uur was Mildreds bed leeg. Montag stond gejaagd op, met een wild bonzend hart, rende de hal door en bleef voor de keukendeur staan.

Geroosterd brood wipte uit een zilveren broodrooster, werd gegrepen door een spinachtige metalen hand, die er gesmolten boter op goot. Mildred keek toe hoe het brood op haar bord werd gelegd. Haar beide oren zaten dichtgestopt met elektronische bijen die de tijd weg gonsden. Ze keek plotseling op, zag hem staan en knikte.

‘Voel je je goed?’ vroeg hij.

Ze was geweldig bedreven geraakt in liplezen na tien jaar lang Zeeschelpen in haar oren. Ze knikte opnieuw. Ze legde een nieuwe snee brood op de rooster. Montag ging zitten.

Zijn vrouw zei: ‘Ik snap niet waarom ik zo’n honger heb.’

‘Je -’

‘Ik heb *honger*.’

‘Vannacht,’ begon hij.

‘Heb niet goed geslapen. Voel me afschuwelijk,’ zei ze. ‘Hemel, wat heb ik een honger. Ik begrijp er niets van.’

‘Vannacht -’ zei hij weer.

Ze keek maar half geïnteresseerd naar zijn lippen. ‘Wat is er vannacht gebeurd?’

‘Herinner je je het niet meer?’

‘Hoezo? Hebben we een wild feest gehad of zoiets? Ik voel me net alsof ik een kater heb. Hemel, wat heb ik een honger. Wie zijn er geweest?’

‘Een paar mensen,’ zei hij.

‘Dat dacht ik al.’ Ze nam een hap van haar geroosterde boterham. ‘Pijn in mijn maag, maar honger als een wolf. Hoop dat ik me niet aangesteld heb op het feest.’

‘Nee,’ zei hij rustig.

De metalen spin stak hem een beboterde boterham toe. Hij pakte hem aan, zich verplicht voelend ook iets te eten.

‘Je ziet er zelf nu ook niet bepaald zo kiplekker uit,’ zei zijn vrouw.

Laat in de middag regende het en de hele wereld zag donkergrijs. Hij stond in de hal van zijn huis zijn insigne met de gloeiende oranje salamander erop

aan zijn tuniek te bevestigen. Hij bleef een hele tijd staan kijken naar de luchtverversingskoker boven zijn hoofd. Zijn vrouw, in de TV-salon, hield lang genoeg op met het lezen van haar script om een blik op hem te werpen. 'Hé,' zei ze. 'Die man staat te *denken*.' 'Ja,' zei hij. 'Ik wilde eens met je praten.' Hij zweeg. 'Je hebt gisteravond alle pillen uit je flesje ingenomen.' 'O, zoiets zou ik nooit doen,' zei ze verbaasd. 'Het flesje was leeg.' 'Zoiets zou ik nooit doen. Waarom zou ik zoiets doen?' zei ze. 'Misschien heb je eerst twee pillen genomen en was je dat vergeten en heb je er toen nog eens twee genomen en ben je dat weer vergeten en heb je er nog eens twee genomen, en was je toen zo suf dat je doorgedaan bent tot je ze alle dertig of veertig had ingenomen.'

'Verrek,' zei ze, 'waarom zou ik zoiets stoms doen?'

'Dat weet ik niet,' zei hij.

Ze wachtte kennelijk op wat hij nog meer te zeggen had.

'Zoiets zou ik nooit doen,' zei ze. 'Nog in geen miljard jaar.'

'Goed dan, als je het zeker weet,' zei hij.

'Dat zei de dame ook.' Ze boog zich weer over haar script.

'Wat geven ze vanmiddag?' vroeg hij vermoeid.

Ze hield haar ogen op het script gevestigd. 'Dit is een stuk dat over tien minuten op de muren komt. Ze hebben me mijn rol vanochtend per post toegestuurd. Ze laten één rol open in dit script. Dat is een nieuw idee. De rol van de huishoudster, dat ben ik, is opengelaten. Wanneer ze bij de ontbrekende regels komen, kijken ze allemaal uit de drie wanden naar mij en zeg ik de tekst. Hier bijvoorbeeld zegt de man: "Wat denk je van dit hele idee, Helen?" En dan kijkt hij naar mij, hier op het midden van het toneel, snap je? En ik zeg, ik zeg -' Ze zweeg even en wees een regel in het script met haar vinger aan. 'Het lijkt me geweldig!' En dan gaan ze door met het stuk tot hij zegt: "Ben je het daarmee eens, Helen?" en ik zeg: "Zeker!" Vind je het niet reuze lollig, Guy?'

Hij bleef haar vanuit de hal staan aankijken. 'Ik vind het reuze lollig,' zei ze.

'Waar gaat het stuk over?'

'Dat heb ik je net verteld. Het gaat over Bob en Ruth en Helen.'

'O.'

'Het is echt reuze lollig. En het zal nóg lolliger zijn als we de vierde wand kunnen laten plaatsen. Hoe lang denk je dat we nog moeten sparen voor we

de vierde muur eruit kunnen laten halen en door een vierde TV-wand vervangen? Het kost maar tweeduizend dollar.'

'Dat is een derde van wat ik per jaar verdien.'

'Het is maar tweeduizend dollar,' antwoordde ze. 'En ik vind dat je ook wel eens aan mij zou mogen denken. Als we een vierde wand hadden, zou het net zijn alsof deze kamer helemaal niet onze kamer was, maar de kamer van allerlei leuke vreemde mensen. We zouden ons best een paar dingen kunnen ontzeggen.'

'We ontzeggen ons al een paar dingen om de derde wand te kunnen betalen. Die is nog maar twee maanden geleden geplaatst, of ben je dat al weer vergeten?'

'Heb je me niet meer te vertellen?' Ze keek hem een ogenblik strak aan.

'Nu, tot ziens dan, liefste.'

'Tot ziens,' zei hij. Hij bleef staan en draaide zich om.

'Heeft het een blij slot?'

'Zover ben ik nog niet gekomen.'

Hij liep naar haar toe, las de laatste bladzijde, knikte, vouwde het script samen en stak het haar weer toe. Hij liep het huis uit, de regen in.

Het regende nog maar nauwelijks en het meisje liep midden op het trottoir met haar hoofd naar achteren om de schaarse druppels op haar gezicht te voelen vallen. Ze glimlachte toen ze Montag zag.

'Hallo!'

Hij begroette haar en zei dan: 'Wat ben je nu weer aan het doen?'

'Ik ben nog steeds gek. De regen voelt zo prettig aan. Ik vind het heerlijk om erin te lopen.'

'Ik denk niet dat ik het heerlijk zou vinden,' zei hij. 'Misschien wel, als u het eens probeerde.'

'Dat heb ik nog nooit gedaan.'

Ze likte haar lippen af. 'Regen smaakt zelfs lekker.' 'Wat doe je feitelijk de hele dag, zo maar rondlopen en alles een keer proberen?'

'Soms twee keer.' Ze keek naar iets in haar hand.

'Wat heb je daar?' zei hij.

'Een paardenbloem, de laatste vermoedelijk. Ik had niet gedacht dat ik er zo laat in het jaar nog een op het grasveld zou vinden. Hebt u wel eens gehoord dat je je ermee onder je kin moet strijken? Kijk, zo.' Ze raakte lachend haar kin aan met de bloem.

‘Waarom?’

‘Als hij afgeeft, betekent dat, dat ik van iemand houd. Heeft hij afgegeven?’
Er zat niets anders voor hem op dan te kijken. ‘Nu?’ zei ze.

‘Je bent daar geel, ja.’

‘Prachtig! Laten we het nu eens bij *u* proberen.’ ‘Bij mij gaat dat niet op.’

‘Hier.’ Voor hij een tegenwerping kon maken had ze de paardenbloem tegen zijn kin gedrukt. Hij deinsde achteruit en ze lachte. ‘Stil blijven staan!’

Ze gluurde onder zijn kin en fronste haar voorhoofd. ‘En?’ zei hij.

‘Wat erg,’ zei ze. ‘U houdt van niemand.’

‘Toch wel!’

‘Het blijkt niet.’

‘Toch wel, heel veel zelfs!’ Hij trachtte een gelaat voor zijn geest te roepen, om zijn woorden te staven, maar er kwam geen gelaat. ‘Toch wel!’

‘O, kijk alstublieft niet zo!’

‘Het komt door die paardenbloem,’ zei hij. ‘Je hebt al het geel op je eigen kin gesmeerd. Daarom gaat het bij mij niet op.’

‘Natuurlijk, daardoor komt het. O, nu heb ik u van streek gemaakt, ik kan het zien. Het spijt me, echt.’ Ze raakte zijn elleboog aan.

‘Nee, nee,’ zei hij haastig, ‘dat lijkt maar zo.’

‘Ik moet verder, zeg daarom eerst dat u het mij vergeeft, ik wil niet dat u boos op me bent.’

‘Ik ben niet boos. Wel van streek, ja.’

‘Ik moet nu naar mijn psychiater toe. *Ze dwingen* me om erheen te gaan. Ik vertel hem allerlei verzinsels. Ik weet niet wat hij van me denkt. Hij zegt dat ik een echte rare ben.’

‘Volgens mij heb je de psychiater hard nodig,’ zei Montag.

‘Dat meent u niet.’

Hij haalde diep adem, liet de lucht weer langzaam uit zijn longen ontsnappen en zei eindelijk: ‘Nee, dat meen ik niet.’

‘De psychiater wil weten waarom ik door de bossen zwerf en naar de vogels kijk en vlinders verzamel. Ik zal u mijn verzameling eens een keer laten zien.’ ‘Graag.’

‘Ze willen weten wat ik met al mijn tijd doe. Ik vertel hun dat ik soms gewoon zit te *denken*. Maar ik vertel hun niet wat. Ze kunnen geen wijs uit me worden. En soms, vertel ik hun, vind ik het prettig om mijn hoofd achterover te houden, zoals nu, en de regen in mijn mond te laten vallen. Hij smaakt precies als wijn. Hebt u het wel eens geprobeerd?’

‘Nee, ik -’

‘*U hebt* me toch wel vergeven, is het niet?’

‘Ja.’ Hij dacht erover na. ‘Ja, ik heb het je vergeven. God mag weten waarom. Je bent vreemd, je bent onuitstaanbaar, en toch is het niet moeilijk om je vergiffenis te schenken. Je zegt dat je zeventien bent?’

‘Nu – volgende maand.’

‘Wat raar. Wat gek. Mijn vrouw is dertig en toch lijkt jij soms veel ouder. Ik begrijp het niet.’

‘U bent zelf ook eigenaardig, mijnheer Montag. Soms vergeet ik zelfs dat u brandman bent. Luister eens, mag ik u iets vragen waarover u misschien weer boos worden zult?’

‘Ga je gang.’

‘Hoe bent u ertoe gekomen? Waarom bent u erbij gegaan? U bent niet zoals de anderen. Ik heb er een paar gezien, en ik *weet* het. Als ik praat, kijkt u me aan. Toen ik gisteravond iets over de maan zei, keek u naar de maan. Dat zouden de anderen nooit doen. De anderen zouden mij hebben laten kletsen en weggelopen zijn. Of mij hebben bedreigd. Niemand heeft meer tijd voor een ander. U bent een van de weinigen die mij dulden. Daarom vind ik het zo vreemd dat u brandman bent; op de een of andere manier komt het me voor dat u dat niet zou horen te zijn.’

Hij voelde dat zijn lichaam zich in een warme en een koude helft deelde, een zachte en een harde, een bevende en een niet bevende, en dat de beide helften elkaar trachtten te vermorzelen.

‘Loop maar gauw door naar je psychiater,’ zei hij. En ze holde weg en liet hem daar staan in de regen. Pas na een hele tijd stapte hij zelf ook verder.

En toen, onder het lopen, hief hij, heel langzaam, slechts een ogenblik lang, zijn hoofd achterover in de regen en opende zijn mond...

De Mechanische Hond sliep, maar sliep niet; leefde, maar leefde niet in zijn zacht gonzende, zacht trillende, gedempt verlichte hok achterin een donkere hoek van de brandkazerne. Het vale licht van één uur ‘s morgens, het maanlicht uit de heldere hemel dat door het grote raam naar binnen viel, deed hier en daar het geelkoper en het roodkoper en het staal van het flauw trillende dier glinsteren. Het licht fonkelde in stukjes robijnrood glas en op gevoelige nylon haartjes in de neusgaten van het beest dat zachtjes, zachtjes trilde, op zijn acht spinachtige op rubberkussentjes rustende poten.

Montag gleed omlaag langs de koperen stang. Hij liep naar buiten om naar de stad te kijken en naar de wolken die volkomen waren weggetrokken en hij stak een sigaret op en kwam terug en boog zich voorover en keek naar de Hond. Hij was als een reusachtige bij die naar zijn korf was teruggekeerd van een of ander veld waar de honing vol giftige woede, vol grimmige waanzin is, zijn lichaam volgepropt met die overrijke nectar, en die zich nu in zijn slaap van alle verdorvenheid bevrijdde.

‘Dag,’ zei Montag, gefascineerd als altijd door het dode beest, het levende beest.

Op avonden wanneer er niets te doen was – en er was haast nooit iets te doen – gleden de mannen langs de koperen stangen omlaag en zetten het tikkende reuksysteem van de Hond in werking en lieten ratten los in het souterrain van de brandpost en soms kippen en soms katten die toch verdronken moesten worden en dan werd er onderling gewed welke kat of kip of rat de Hond het eerst zou grijpen. De dieren werden losgelaten. Drie seconden later was het spelletje afgelopen, de rat, kat of kip gevangen halverwege het souterrain, in meedogenloze poten geklemd terwijl een decimeter lange, holle stalen naald naar voren schoot uit de snuit van het dier om een geweldige dosis morfine of procaïne in te spuiten. Het dode dier werd dan in de verbrandingsoven gegooid en het spel begon opnieuw. Montag bleef meestal boven als ze hiermee bezig waren. Er was een tijd geweest, een paar jaar geleden, dat hij volop en geestdriftig had meegewed en een weekgeld verspeeld en Mildreds krankzinnige woede had moeten trotseren, die zich uitte in gezwollen aderen en paarsblauwe vlekken op haar gezicht. Maar nu bleef hij in zijn kooi liggen, zijn gelaat naar de muur gekeerd, luisterend naar het gierende gelach beneden hem en het droge getrippel van de ratten, het hoge gepiep van de muizen en de diepe, onheilspellende mechanische stilte van de Hond die als een mot het felle licht in vloog, zijn slachtoffer vindend, grijpend, de naald erin borend, om dan terug te gaan naar zijn hok om te sterven alsof er een knop was omgedraaid.

Montag raakte zijn snuit aan.

De Hond gromde.

Montag sprong achteruit.

De Hond rees half overeind in zijn hok en keek hem aan met een groenblauw geflikker van neonlicht in zijn eensklaps tot leven ontwaakte ooglampen. Hij gromde opnieuw, een vreemde, schurende mengeling van

elektrisch gesis, het geluid dat een braadpan maakt, het gekras van metaal, het draaien van kamraderen die roestig en oud van achterdocht leken. 'Nee, nee, jongen,' zei Montag, met een wild bonzend hart. Hij zag de zilveren naald een paar centimeter de lucht in steken, teruggaan, omhoogsteken, teruggaan. Het grommende geluid stierf weg in het beest en het keek hem aan.

Montag deed een paar stappen naar achteren. De Hond kwam een pas zijn hok uit. Montag greep met één hand de koperen stang beet. De stang reageerde onmiddellijk en gleed omlaag, hem rustig met zich meevoerend door het plafond. Hij liet hem los toen hij de zwak verlichte bovenste verdieping bereikte. Hij beefde en zijn gelaat zag vaalgroen. Beneden hem was de Hond weer neergezonken op zijn acht onvoorstelbare insectenpoten en gonsde weer voor zich uit, zijn facetogen donker en vredig.

Montag bleef bij het valgat staan, wachtend tot zijn angst hem zou hebben verlaten. Achter hem wierpen vier mannen aan een kaarttafeltje onder een groene schemerlamp in de hoek hem even een blik toe doch zeiden niets. Alleen de man die de kapiteinspet droeg met het fenix-insigne erop riep eindelijk, nieuwsgierig, zijn speelkaarten in zijn magere hand, door het lange vertrek:

'Montag...?'

'Hij *mag* me niet,' zei Montag.

'Wat, de Hond?' De kapitein bestudeerde zijn kaarten. 'Hou nu gauw op. Hij weet niet wat sympathie of antipathie is. Hij "verricht" alleen. Het is als een les in ballistiek. Hij heeft een baan die wij voor hem uitstippelen. Die volgt hij tot hij het doel heeft bereikt. Dan keert hij terug en is het gebeurd. Hij is niet meer dan wat koperdraad, een paar accumulatoren en elektriciteit.'

Montag slikte moeizaam. 'Zijn calculatoren kunnen op iedere combinatie worden ingesteld, zoveel aminozuren, zoveel zwavel, zoveel botervet en alkali, niet?'

'Dat weten we allemaal.'

'Al die chemische verhoudingen en percentages van ons allen hier in de post worden beneden in het dossier bewaard. Iemand zou gemakkelijk een gedeeltelijke combinatie op het "geheugen" van de hond kunnen instellen, enkel de aminozuren misschien. Dat zou een verklaring vormen voor wat het dier daarnet deed. Hij reageerde op me.'

'Verdomme,' zei de kapitein.

‘Hij was geërgerd, maar niet werkelijk boos. Iemand had juist genoeg "geheugen" in hem opgewekt om hem te doen grommen toen ik hem aanraakte.’

‘Wie zou zoiets doen?’ vroeg de kapitein. ‘Je hebt hier geen vijanden, Guy.’

‘Niet voor zover ik weet, nee.’

‘We zullen de Hond morgen door onze technici laten nakijken.’

‘Dat is niet de eerste keer dat hij me bedreigd heeft,’ zei Montag. ‘De vorige maand is het twee keer gebeurd.’

‘We zullen zorgen dat er een eind aan komt. Maak je maar niet bezorgd.’

Maar Montag bleef staan en dacht aan het luchtkokerrooster in de hal van zijn huis en aan wat er achter het rooster verborgen lag. Indien iemand hier op de post ervan afwist, zouden ze het dan misschien niet aan de Hond ‘verklikken’...?

De kapitein liep naar het valgat toe en keek Montag onderzoekend aan.

‘Ik vraag me wel eens af,’ zei Montag, ‘waaraan denkt de Hond als hij daar ‘s avonds beneden ligt? Zou hij echt tot leven komen zonder dat wij het merken? Ik word er koud van.’

‘Hij denkt alleen maar datgene wat wij willen dat hij denkt.’

‘Dat is triest,’ zei Montag rustig, ‘want het enige wat wij hem laten doen is een prooi achtervolgen en vinden en doden. Wat verduiveld jammer eigenlijk dat hij nooit iets anders kennen zal.’

Beatty snoof lichtverachtelijk. ‘Verrek! Het is een mooi stukje vakmanschap, een goed geweer dat zelf zijn doel kan opzoeken en honderd procent treffers waarborgt.’

‘Daarom juist,’ zei Montag. ‘Ik zou niet graag zijn volgende slachtoffer zijn.’

‘Waarom? je hebt toch nergens een schuldig geweten over?’

Montag keek haastig even omhoog.

Beatty bleef hem strak staan aankijken, terwijl zijn mond heel zachtjes begon te lachen.

Eén twee drie vier vijf zes zeven dagen. En even zo vele malen kwam hij uit de post en was Clarisse ergens op de wereld. Eenmaal zag hij haar aan een walnotenboom schudden, eenmaal zag hij haar op het grasveld zitten, een blauw truitje breiend, drie of vier maal vond hij een ruiker late bloemen op zijn veranda, of een handjevol kastanjes in een zakje, of een paar herfstbladeren netjes op een vel wit papier geprikt en met een punaise aan

zijn deur bevestigd. Iedere dag liep Clarisse met hem mee naar de hoek. Eén dag regende het, de dag erop was het mooi weer, de dag daarna stond er een sterke wind, en de dag daarna was het kalm, stil weer, en de dag na die windstille dag was het heet als midden in de zomer en was Clarisses gezichtje aan het eind van de middag bruinverbrand door de zon.

‘Waarom,’ zei hij een keer bij de ingang van de ondergrondse, ‘heb ik het gevoel alsof ik je al jarenlang ken?’

‘Omdat ik u graag mag,’ zei ze, ‘en ik niets van u verlang. En omdat we elkaar kennen.’

‘Als ik bij jou ben voel ik me heel oud en heel erg vaderlijk.’

‘Leg me eens uit,’ zei ze, ‘waarom u zelf geen dochters hebt zoals ik, als u zoveel van kinderen houdt.’ ‘Dat weet ik niet.’

‘U maakt een grapje!’

‘Ik bedoel -’ Hij bleef staan en schudde zijn hoofd. ‘Welnu, mijn vrouw, zij... zij heeft nooit kinderen willen hebben.’

Het meisje glimlachte niet meer. ‘Neem me niet kwalijk. Ik dacht echt dat u zich ten koste van mij wilde vermaken. Ik ben een dwaas.’

‘Nee, nee,’ zei hij. ‘Het was een goede vraag. Het is al heel lang geleden sinds iemand genoeg om mij gegeven heeft om hem mij te stellen. Een goede vraag.’ ‘Laten we ergens anders over praten. Hebt u wel eens oude bladeren geroken? Ruiken ze niet net als kaneel? Hier. Ruik maar eens.’

‘Ja, zeker, de geur heeft inderdaad iets weg van kaneel.’

Ze keek hem aan met haar heldere, donkere ogen. ‘U lijkt altijd geschokt.’

‘Dat komt omdat ik geen tijd heb gehad om -’

‘Hebt u naar de zeventig meter lange aanplakborden gekeken waarover ik u verteld heb?’

‘Ik geloof van wel. Ja.’ Hij moest onwillekeurig lachen.

‘Uw lach klinkt veel prettiger dan een tijdje terug.’ ‘Echt?’

‘Veel minder gespannen.’

Hij voelde zich behaaglijk en op zijn gemak. ‘Waarom ben je niet op school? Ik zie je hier elke dag rondzwerven.’

‘O, ze missen me niet,’ zei ze. ‘Ik ben asociaal, zeggen ze. Ik ga niet met de andere kinderen om. Het is zo vreemd. Ik ben in werkelijkheid heel sociaal. Het hangt er maar van af wat je met sociaal bedoelt, niet? Sociaal zijn betekent voor mij met u praten over dit soort dingen.’ Ze rammelde met een paar kastanjes die van een boom in de voortuin waren gevallen. ‘Of praten

over hoe vreemd de wereld is. Het is prettig om met mensen om te gaan. Maar ik vind het niet sociaal om een stel mensen bij elkaar te halen en ze dan niet te laten praten, u wel? Een uur TV-klas, een uur basketbal of honkbal of hardlopen, dan een uur geschiedenis opschrijven of schilderijen maken, en meer sport, maar weet u, we stellen nooit vragen, de meesten tenminste niet; ze draaien enkel de antwoorden voor je af, hup, hup, hup, en dan zitten we weer nog eens vier uur naar een leraar op de film te kijken. Dat noem ik allesbehalve sociaal. Het is enkel een stel trechters waar ze water ingieten dat er van onderen weer uitloopt en *zij* vertellen ons wel wanneer het wijn is en wanneer niet. Ze stampen ons zo vol dat we aan het eind van de dag enkel nog naar bed kunnen gaan of naar een pretpark om er mensen te pesten, ruiten te breken in de Sla-ze-aan-diggelen-tent of auto's te vernielen met de grote stalen bal in de Beuk-ze-tot-prak-tent. Of in auto's te stappen en door de straten te gieren, te kijken hoe dicht je bij de lantarenpalen kunt komen, "chicken" en "knock hub-caps" te spelen. Ik ben waarschijnlijk precies zoals ze zeggen. Ik heb geen vrienden of vriendinnen. Dat moet dan het bewijs vormen dat ik abnormaal ben. Maar iedereen die ik ken doet niets anders dan schreeuwen en gillen, of ronddansen als een wildeman, of vechten en knokken. Is het u opgevallen hoe de mensen elkaar tegenwoordig pijn doen en letsel toebrengen?'

'Je praat alsof je tachtig bent.'

'Soms voel ik mij nog veel ouder. Ik ben bang van kinderen van mijn eigen leeftijd. Ze vermoorden elkaar. Is dat altijd zo geweest? Mijn oom zegt van niet. Alleen vorig jaar al zijn zes van mijn schoolkameraden doodgeschoten. Tien anderen zijn bij auto-ongelukken om het leven gekomen. Ik ben bang van hen en zij mogen mij niet omdat ik bang ben. Mijn oom zegt dat zijn grootvader zich een tijd herinnerde toen kinderen elkaar niet vermoordden. Maar dat was lang geleden toen alles anders was. Toen geloofden ze in verantwoordelijkheid, zegt mijn oom. Weet u, ik ben verantwoordelijk. Ik kreeg een pak slaag wanneer ik het verdiend had, jaren geleden. En ik doe zelf alle boodschappen en houd het huis eigenhandig schoon.'

'Maar het liefst van alles,' zei ze, 'sla ik mensen gade. Soms rijd ik de hele dag rond in de ondergrondse en kijk naar ze en luister naar ze. Ik probeer erachter te komen wie ze zijn en wat ze willen en waar ze naartoe gaan. Soms ga ik zelfs naar de Pretparken en rijd mee in de straalauto's wanneer ze 's avonds langs de rand van de stad razen en de politie zich er niets van aantrekt zolang ze maar verzekerd zijn. Zolang iedereen voor tienduizend

dollar is verzekerd, is iedereen gelukkig. Soms zit ik ook stiekem te luisteren in ijssalons en weet u wat het gekke is?' 'Nu?'

'De mensen praten nergens over.'

'Maar dat *kan* toch zeker niet.'

'Echt. Ze noemen een hoop dingen op, meestal auto's of kleren of zwembaden en zeggen hoe geweldig het allemaal is. Maar ze zeggen precies hetzelfde, niemand zegt ooit eens iets anders dan een ander. En in de cafés laten ze meestal moppen afdraaien en het zijn haast altijd dezelfde oude moppen ook, of ze kijken naar een revue op de TV-wand of naar al die bewegende kleurige patronen, maar het is alleen maar kleur en altijd abstract. En in de musea, bent u *daar* wel eens geweest? Alles abstract. Iets anders is er niet meer. Mijn oom zegt dat het vroeger anders geweest is. Een hele tijd geleden drukten schilderijen iets uit of kwamen er zelfs *mensen op* voor.'

'Je oom zei, je oom zei, je oom zei. Je oom moet een bijzondere man zijn.'

'Dat is hij ook. Dat is hij zeker. Maar ik moet er nu vandoor. Tot ziens, mijnheer Montag.'

'Tot ziens.'

'Tot ziens...'

Eén twee drie vier vijf zes zeven dagen: de brandpost.

'Montag, je klautert tegen die stang op als een aap tegen een boom.'

Derde dag.

'Montag, ik zie dat je dit keer door de achterdeur bent binnengekomen. Valt de Hond je nog lastig?' 'Nee, nee.'

Vierde dag.

'Montag, iets geks gehoord vanochtend. Brandman in Seattle heeft met opzet een Mechanische Hond op zijn eigen chemische complex ingesteld en hem daarna losgelaten. Wat voor soort zelfmoord zou je *dat* noemen?'

Vijf, zes, zeven dagen:

En toen was Clarisse verdwenen. Hij wist niet wat er aan de middag haperde, maar het was dat hij haar niet ergens zag. Het grasveld was verlaten, de bomen waren verlaten, de straat was verlaten en ofschoon hij aanvankelijk zelfs niet wist dat hij haar miste of zelfs maar naar haar uitkeek, was het een feit dat hij, tegen de tijd dat hij bij de ondergrondse kwam, een vage ongerustheid in zich voelde opwellen. Er was iets aan de hand, zijn sleur was doorbroken. Het was maar een eenvoudige sleur, dat

was waar, die nog slechts van heel kort dateerde, en toch...? Hij was haast omgekeerd om het kleine eindje nogmaals te lopen, om haar tijd te geven te verschijnen. Hij was er zeker van dat als hij dezelfde weg nam, alles in orde komen zou. Maar het was al laat en de aankomst van de trein verhinderde hem zijn plan ten uitvoer te leggen.

Het geritsel van speelkaarten, de bewegingen der handen, het geknipper van oogleden, de eentonige stem die de tijd afriep in het plafond van de brandpost: '...één vijftendertig, donderdagochtend, 4 november ... één zesendertig... één zevenendertig voormiddag...' Het getik van de kaarten op het vette tafelblad, alle geluiden drongen tot Montag door achter zijn gesloten ogen, achter de barrière die hij tijdelijk had opgetrokken. Hij voelde de glanzende, glinsterende stilte om zich heen, van geel en rood koper, van zilver, van goud en de kleur van geldstukken. De onzichtbare mannen aan het tafeltje zuchtten over hun kaarten, wachtend...

'Eén vijfenveertig...' De stemklok riep treurig het koude uur van een koude ochtend van een nog kouder jaar af.

'Wat scheelt eraan, Montag?'

Montag opende zijn ogen.

Ergens gonsde een radio... 'Ieder ogenblik kan de oorlogsverklaring worden verwacht. Dit land staat gereed om voor de verdediging van zijn...'

De brandpost trilde toen een grote vlucht straalvliegtuigen één gierende toon door de zwarte ochtendhemel floot.

Montag knipperde met zijn ogen. Beatty zat hem te bekijken alsof hij een beeld in een museum was. Ieder ogenblik zou Beatty kunnen opstaan en naar hem toelopen, hem aanraken, zijn misdaad uitvorsen. Misdad? Wat voor misdaad was dat dan?

'Jij moet uitkomen, Montag.'

Montag keek naar deze mannen wier gezichten verweerd waren door duizend echte en tienduizend denkbeeldige branden, wier werk hun wangen een hoogrode kleur gaf en hun ogen een koortsachtige gloed. Deze mannen die bedaard in de platinum vlammen van hun aansteker stonden terwijl ze hun altijd brandende zwarte pijpen aanstaken. Deze mannen met hun koolzwarte haar en roetzwarte wenkbrauwen en als met blauwachtige as besmeurde wangen, waar zij zich glad geschoren hadden; doch hun erfdeel liet zich niet verloochenen. Montag keek verschrikt op, met halfopen mond. Had hij ooit een brandman gezien die *geen* zwart haar, zwarte

wenkbrauwen, een vurig rood gezicht en staalblauwe gladgeschoren en toch ongeschoren wangen had? Deze mannen waren allen spiegelbeelden van hemzelf! Werden alle brandlieden dan niet slechts op grond van hun geaardheid, doch ook op grond van hun voorkomen uitgekozen? Hun kleur was die van sintels en as en er hing een voortdurende brandlucht om hen heen uit hun pijp. Kapitein Beatty daar, oprijzend in donderwolken van tabaksrook. Beatty, die een vers pakje tabak openmaakte, het cellofaan ineenfrommelend met een knetterend geluid als van brandend hout.

Montag keek naar de kaarten die hij in zijn hand hield.

‘Ik – ik zat te denken. Over de brand van vorige week. Over de man wiens bibliotheek we hebben opgeruimd. Wat is er met hem gebeurd?’

‘Ze hebben hem gillend en krijsend naar het gekkenhuis gebracht.’

‘Hij was niet krankzinnig.’

Beatty schikte rustig zijn kaarten. ‘Iedereen die denkt dat hij de regering en ons om de tuin kan leiden is krankzinnig.’

‘Ik heb geprobeerd me voor te stellen,’ zei Montag, ‘hoe je je zou voelen. Ik bedoel, als er brandlieden kwamen om *onze* huizen en *onze* boeken te verbranden.’

‘Wij hebben geen enkel boek.’

‘Maar als we er nu eens wel een paar hadden.’ ‘Jij *hebt* er een paar?’

Beatty knipperde langzaam met zijn oogleden. ‘Nee.’ Montag staaarde langs hem heen naar de muur waar de getypte lijsten hingen van een miljoen verboden boeken. Hun titels sprongen omhoog in de vlammen, het verleden verteerde tot as onder zijn bijl en zijn slang die geen water doch petroleum spoot. ‘Nee.’ Maar in zijn brein stak een koele wind op die zachtjes, zachtjes aangewaaide kwam uit het luchtkokerrooster bij hem thuis en zijn gelaat deed verkillen. En hij zag zichzelf weer in een groen park praten met een oude man, een heel oude man, en de wind uit het park was ook oud.

Montag aarzelde. ‘Is het – is het altijd zo geweest? De brandpost, ons werk? Ik bedoel – welnu – lang geleden was er eens...’

‘Lang geleden was er eens!’ zei Beatty. ‘Wat is *dat* voor praat?’

Dwaas, dacht Montag bij zichzelf, je zult je verraden. Bij de laatste brand had hij een blik geworpen op een enkele regel in een sprookjesboek. ‘Ik bedoel,’ zei hij, ‘vroeger, voor de huizen volkomen vuurvast waren -’ Het leek hem plotseling toe alsof een veel jongere stem voor hem sprak. Hij opende zijn mond en het was Clarisse McClellan die zei: ‘*Voorkwamen* brandlieden toen geen branden in plaats van ze aan te steken?’

‘Die is goed!’ Stoneman en Black pakten hun voorschriften, waarin ook in het kort de geschiedenis van de Brandlieden van Amerika stond beschreven en sloegen ze open op een bladzij waarop Montag, hoewel hij het allemaal reeds lang wist, kon lezen:

‘Opgericht in 1790 om van Engelse invloed getuigende boeken in de koloniën te verbranden. Eerste Brandman: Benjamin Franklin.’

Voorschrift:

1. Treed onmiddellijk op bij het eerste alarm.
2. Steek de brand snel aan.
3. Verbrand alles.
4. Breng direct verslag uit op de brandpost.
5. Houd u in gereedheid voor het volgende alarm.

Iedereen keek Montag aan. Hij verroerde zich niet. De alarmschel weerklonk.

De bel in het plafond schopte zichzelf tweehonderd maal.

Plotseling waren er vier lege stoelen. De kaarten dwarrelden als sneeuwvlokken neer. De koperen stang sidderde. De mannen waren verdwenen.

Montag zat nog in zijn stoel. Beneden kwam de oranje draak kuchend tot leven.

Montag gleed langs de stang omlaag als een slaapwandelaar.

De Mechanische Hond sprong overeind in zijn hok, zijn ogen één groene vlam.

‘Montag, je vergeet je helm!’

Hij griste hem van de muur achter zich, rende, sprong, en ze schoten weg, door de avondwind die rond het gekrijs van hun sirene en hun machtige metalen gebulder hamerde!

Het was een haveloos huis van drie verdiepingen in het oude deel van de stad, het moest minstens al een eeuw geleden gebouwd zijn, zo niet nog eerder, maar evenals alle huizen was het vele jaren geleden met een dunne laag vuurvast plastic bedekt en deze beschermende huid scheen het enige te zijn waardoor het nog voor instorten werd behoed.

‘Hier is het!’

De wagen hield met een ruk halt. Beatty, Stoneman en Black stormden het trottoir op, eensklaps dik en afzichtelijk in hun ruime, vuurvaste jassen. Montag kwam achter hen aan.

Ze traptten de voordeur in en grepen een vrouw beet, ofschoon ze niet wegliep, niet trachtte de vlucht te nemen. Ze stond enkel achter de deur, heen en weer wiegend, haar ogen star en uitdrukkelingsloos gericht op de kale muur, alsof ze een ontzettende klap op haar hoofd had gekregen. Haar tong bewoog in haar mond en haar ogen schenen te trachten zich iets te herinneren en dan herinnerden zij het zich en haar tong bewoog weer.

‘Toon dat je een man bent, meester Ridley; wij zullen, bij de gratie Gods, vandaag zo’n kaars in Engeland aansteken, dat het licht ervan nooit meer gedoofd zal worden.’

‘Houd op met die onzin!’ zei Beatty. ‘Waar zijn ze?’ Hij sloeg haar met een verwonderlijke bedaardheid in haar gezicht en herhaalde zijn vraag. De ogen van de oude vrouw richtten zich dwalend op Beatty. ‘Je weet wel waar ze zijn, anders zou je niet hier wezen,’ zei ze.

Stoneman hield haar de telefoon-alarmkaart voor waarop de klacht aan de achterkant nog eens ondertekend stond vermeld:

‘Heb reden zolder te verdenken; Elm no. 11, Stad.

E.B.’

‘Dat moet mevrouw Blake, die naast mij woont, zijn geweest,’ zei de vrouw, naar de initialen kijkend. ‘Vooruit, mannen, we gaan ze halen!’

Een ogenblik later stonden ze in een duffe duisternis met zilveren bijlen te beuken op deuren die tenslotte toch niet op slot bleken te zitten, erdoorheen duikend als uitgelaten schreeuwende jongens.

‘Hé!’ Een fontein van boeken daalde op Montag neer toen hij huiverend langs de steile draaitrap naar boven klom. Wat vervelend! Alle vorige keren was het als het uitblazen van een kaars geweest. De politie ging eerst naar binnen en plakte de mond van het slachtoffer met kleefband dicht en stopte hem geblinddoekt in een van hun glinsterende torren, zodat je, bij je komst, een leeg huis aantrof. Je deed niemand pijn, je deed enkel *dingen* pijn! En omdat je dingen in werkelijkheid geen pijn kon doen, omdat dingen niets voelen, en dingen niet gillen of jammeren, zoals deze vrouw zou kunnen gaan gillen en krijzen, was er later niets wat je geweten kon verontrusten. Je

hield eenvoudig schoonmaak. Alles netjes op zijn plaats. Vlug de petroleum erover! Wie heeft er een lucifer?

Maar nu, vanavond, was er iets misgegaan. Deze vrouw wierp roet in het eten. De mannen maakten te veel lawaai, lachten en schertsten te luid om haar afschuwelijke beschuldigende stilte beneden te overstemmen. Ze deed de lege kamers beschuldigend weergalmen en schudde een fijn stof van wroeging omlaag dat hun neusgaten opsnoven terwijl ze wild heen en weer bonsden. Het was niet eerlijk, het kwam niet te pas. Montag voelde een grenzeloze ergernis in zich omhoog wellen. Haar aanwezigheid maakte alles nog dubbel verschrikkelijk!

Boeken regenden neer op zijn schouders, zijn armen, zijn omhoog geheven gezicht. Eén boek streek, haast gehoorzaam, als een witte duif, met fladderende vleugels, in zijn handen neer. Een bladzijde hing open in het vage, flikkerende licht en zij was als een pluim van sneeuw, met fijn gepenseelde letters erop. Alles ging zo koortsachtig gejaagd dat Montag maar een ogenblik had om een regel te lezen, doch zij zengde zich in zijn geest alsof zij er met gloeiend metaal was ingeperst. ‘De tijd is ingeslapen in de middagzon.’ Hij liet het boek vallen. Onmiddellijk kwam er weer een in zijn armen terecht.

‘Montag, kom naar boven!’

Montags hand sloot zich als een mond, drukte het boek met een wilde toewijding, met een krankzinnige zorgeloosheid tegen zijn borst. De mannen boven hem slingerden schoppenvol tijdschriften in de stoffige lucht. Ze tuimelden als afgeslachte vogels beneden op de grond neer en de vrouw stond, als een klein meisje, tussen de lijken. Montag had niets gedaan. Zijn hand had het allemaal gedaan, zijn hand, met een eigen brein, met een geweten en een brandende nieuwsgierigheid in elke bevende vinger, was een dief geworden. Nu duwde zij het boek gejaagd terug onder zijn arm, drukte het dicht tegen zijn zwetende oksel aan, zwaaide leeg terug, met het zegevierende gebaar van een tovenaars! Kijk zelf maar! Onschuldig! Kijk maar!

Hij staarde geschokt naar die witte hand. Hij hield haar een eind van zich af, alsof hij verziende was. Hij hield haar vlak voor zijn gezicht, alsof hij blind was. ‘Montag!’

Hij wendde zich met een ruk om.

‘Blijf daar niet staan, idioot!’

De boeken lagen op hopen als grote bergen vis die drogen moesten. De mannen dansten en gleden en vielen erover. Titels glinsterden onder het vallen één kort moment met hun gouden ogen, waren dan verdwenen.

‘Petroleum!’

Ze pompten de kille vloeistof uit de aan riemen op hun rug hangende blikken met het cijfer 451 erop. Ze legden een dunne laag over ieder boek, ze pompten er kamers vol van. Ze haastten zich naar beneden. Montag wankelde hen na door de petroleumdampen. ‘Vooruit, vrouw!’

De vrouw knielde neer tussen de boeken, raakte het doordrenkte leer en karton aan, las de vergulde titels met haar vingers terwijl haar ogen Montag beschuldigden.

‘Jullie kunnen mijn boeken nooit klein krijgen,’ zei ze.

‘Je kent de wet,’ zei Beatty. ‘Gebruik je verstand. Geen van die boeken is het eens met de andere. Je hebt hier jarenlang opgesloten gezeten met een vervloekte Toren van Babel. Maak dat je er tussenuit komt! De mensen in die boeken hebben nooit geleefd. Vooruit nu!’

Ze schudde haar hoofd.

‘Het hele huis gaat eraan,’ zei Beatty.

De mannen liepen met onhandige passen naar de deur. Ze keken over hun schouder naar Montag, die nog bij de vrouw stond.

‘Jullie zijn toch zeker niet van plan haar hier te laten?’ protesteerde hij.

‘Ze wil niet meekomen.’

‘Dwing haar dan.’

Beatty hief zijn hand op waarin hij de aansteker hield verborgen. ‘We moeten terug naar de post. Bovendien proberen die fanatici altijd zelfmoord te plegen; dat heb ik al zo dikwijls meegemaakt.’

Montag legde zijn hand op de elleboog van de vrouw. ‘U kunt met mij meegaan.’

‘Nee,’ zei ze. ‘Maar niettemin bedankt.’

‘Ik tel tot tien,’ zei Beatty. ‘Eén, twee.’

‘Toe,’ zei Montag.

‘Dring niet verder aan,’ zei de vrouw.

‘Drie, vier.’

‘Kom mee.’ Montag probeerde de vrouw mee te trekken.

De vrouw antwoordde rustig: ‘Ik wil hier blijven.’ ‘Vijf, zes.’

‘Je kunt wel ophouden met tellen,’ zei ze. Ze opende een van haar handen een weinig en er lag een enkel, dun voorwerp in. Een doodgewone

keukenlucifer. Bij de aanblik ervan stormden de mannen naar buiten en maakten dat ze uit de buurt van het huis kwamen. Kapitein Beatty, die zijn waardigheid behield, liep langzaam achteruit de voordeur door, zijn roze gelaat glimmend en verweerd door duizend branden en opwindende avonden. Hoe waar is dit!, dacht Montag. Het alarm komt altijd 's avonds. Nooit overdag! Komt dat omdat een brand 's avonds mooier is? Een rijker schouwspel, een boeiender gezicht? Op het roze gelaat van Beatty, die de deuropening bereikt had, verscheen nu een glimp van angst. De hand van de vrouw klemde de dunne lucifer vast. De petroleumdampen wolkten om haar heen. Montag voelde het verstopte boek als een hart tegen zijn ribben bonzen.

'Vooruit,' zei de vrouw, en Montag voelde dat hij langzaam terugdeinsde, de deur uit, Beatty achterna, de stoep af, het grasveld over, waar een streep petroleum over liep als het spoor van een boosaardige slang.

Vanaf de veranda aan de voorzijde, die ze opgestapt was om hen rustig met haar ogen te taxeren, hen met haar kalme stilzwijgen aan te klagen, staarde de vrouw hen roerloos na. Beatty knipte met zijn vingers om de petroleum aan te vonken. Hij was te laat. Montags mond viel hijgend open. De vrouw op de veranda strekte met een diep verachtelijk gebaar haar hand uit en streek de lucifer langs het hek. In de hele straat renden de mensen hun huizen uit.

Ze spraken geen woord op de terugweg. Ze vermeden het elkaar aan te kijken. Montag zat voorin met Beatty en Black. Ze rookten hun pijp zelfs niet. Ze staarden door de voorruit van de grote brandwagen terwijl ze een hoek omsloegen en zwijgend doorreden.

'Meester Ridley,' zei Montag eindelijk.

'Wat?' zei Beatty.

'Ze zei: "Meester Ridley". Ze maakte een of andere krankzinnige opmerking toen we het huis binnenkwamen. "Laat zien dat je een man bent," zei ze, "Meester Ridley." Het ging nog verder, maar dat ben ik vergeten.'

'We zullen, bij de gratie Gods, vandaag zo'n kaars in Engeland aansteken dat het licht ervan nooit meer gedoofd zal worden', zei Beatty. Stoneman keek de kapitein verschrikt aan. Montag eveneens. Beatty streek over zijn kin. 'Een zekere Latimer heeft dat gezegd tegen een zekere Nicholas Ridley, toen ze in Oxford levend verbrand werden wegens ketterij, op 16 oktober 1555.'

Montag en Stoneman staarden weer naar de straat die onder de wielen van de brandwagen weegleed. ‘Ik zit vol zinnnetjes en brokstukjes,’ zei Beatty. ‘De meeste brandcommandanten moeten wel. Soms verbaas ik mijzelf. *Kijk uit*, Stoneman!’

Stoneman trapte uit alle macht de rem in. ‘Verdomme!’ zei Beatty. ‘Je bent met je suffe kop de straat voorbij gereden die we hadden moeten inslaan om weer bij de post te komen.’

‘Wie is daar?’

‘Wie denk je wel?’ zei Montag, terwijl hij in het duister tegen de gesloten deur leunde.

Zijn vrouw zei eindelijk: ‘Nu, draai het licht aan.’ ‘Ik wil het licht niet aan hebben.’

‘Kom naar bed.’

Hij hoorde hoe ze zich ongeduldig omdraaide; de beddeveren piepten.

‘Ben je dronken?’ zei ze.

Het was dus de hand die het allemaal had ingeluid. Hij voelde hoe eerst zijn ene hand en dan de andere zijn jas losmaakten en hem op de vloer lieten glijden. Hij hield zijn broek boven een afgrond en liet hem de duisternis intuimelen. Zijn handen waren geïnfecteerd, en zijn armen zouden het weldra ook zijn. Hij voelde hoe het gif langs zijn polsen omhoog kroop in zijn ellebogen en zijn schouders, en hoe het van het ene schouderblad naar het andere sprong, als een vonk tussen twee polen. Zijn handen beefden van vraatzucht. En zijn ogen begonnen zich hongerig te voelen, alsof ze ergens naar moesten kijken, het gaf niet naar wat, als ze maar kijken konden.

Zijn vrouw zei: ‘Wat sta je in hemelsnaam te doen?’ Hij hield zich in evenwicht in de ruimte met het boek in zijn zwetende, koude vingers.

Een minuut later zei ze: ‘Toe, blijf daar niet zo midden in de kamer staan.’

Hij maakte een zwak geluid

‘Wat?’ zei ze.

Hij maakte meer zachte geluiden. Hij liep struikelend naar het bed en schoof het boek onhandig onder het koude kussen. Hij liet zich in bed vallen en zijn vrouw slaakte een verschrikte kreet. Hij lag helemaal aan het andere eind van de kamer, op een winters eiland, door een lege zee van haar gescheiden. Ze praatte tegen hem – een hele tijd, leek het hem toe – en ze praatte over dit en ze praatte over dat en hij hoorde enkel maar woorden, als de woorden die hij eenmaal bij een vriend thuis in de kinderkamer had

gehoord, waar een kindje van twee haar eigen experimentele taaltje had gebrabbeld. Maar Montag zei niets en na een hele tijd, toen hij enkel zwakke geluiden bleef maken, voelde hij dat ze de kamer doorliep en bij zijn bed kwam staan en zich over hem heen boog en haar hand op zijn wang legde om te voelen of hij koorts had. Hij wist dat haar hand, toen zij die van zijn gelaat wegnam, vochtig was.

Veel later keek hij naar Mildreds bed. Ze was wakker. Er klonk een zachte, huppelende melodie: ze had haar Zeeschelp weer in haar oor gestopt en luisterde naar vreemde mensen in vreemde oorden, terwijl ze met wijd open ogen de diepe duisternis boven haar instaarde.

Was er niet een oude mop over een vrouw die zoveel telefoongesprekken voerde dat haar wanhopige man naar de dichtstbijzijnde winkel rende om haar op te bellen en te vragen wat ze die dag aten? Welnu, waarom kocht hij niet een audio Zeeschelp zendstation en praatte, prevelde, fluisterde, gilde, schreeuwde, krijste hij niet in het holst van de nacht tegen zijn vrouw? Maar wat moest hij fluisteren, wat moest hij krijsen? Wat kon hij zeggen?

En plotseling kwam ze hem zo vreemd voor dat hij niet geloven kon dat hij haar ooit eerder had gezien. Hij was in een andermans huis, als in die andere moppen die je wel hoorde vertellen over een heer die 's avonds dronken thuiskomt, de verkeerde deur opendoet, de verkeerde kamer binnengaat, bij een vreemde vrouw slaapt en 's morgens weer vroeg opstaat en naar zijn werk gaat, zonder dat een van beiden de vergissing heeft bemerkt.

‘Millie...?’ fluisterde hij.

‘Wat?’

‘Neem me niet kwalijk als ik je aan het schrikken maakte. Wat ik zou willen weten is...’

‘Nu?’

‘Wanneer hebben wij elkaar ontmoet? En *waar?*’ ‘Wanneer we elkaar *waarvoor* ontmoet hebben?’ vroeg ze.

‘Ik bedoel – voor de eerste keer.’

Hij wist dat ze in het duister haar voorhoofd fronste. Hij verduidelijkte zijn vraag. ‘Waar, en wanneer, hebben wij elkaar voor het eerst ontmoet?’

‘Nu, dat was bij -’

Ze maakte haar zin niet af.

‘Ik weet het niet,’ zei ze.

Hij had het koud. ‘Kun je het je niet herinneren?’ ‘Het is al zolang geleden.’ ‘Nog maar tien jaar, meer niet, nog maar tien jaar!’ ‘Wind je niet op, ik probeer na te denken.’

Ze lachte vreemd schril. ‘Gek hè, wat gek dat je je niet herinneren kunt waar of wanneer je je man of je vrouw hebt ontmoet.’

Hij lag langzaam zijn oogleden, zijn voorhoofd en zijn nek te masseren. Hij legde zijn beide handen op zijn ogen en drukte er onafgebroken op alsof hij de herinnering weer terugpersen wilde. Het kwam hem plotseling belangrijker voor dan wat ook in zijn hele leven om te weten waar hij Mildred ontmoet had.

‘Het komt er niet op aan.’ Ze was haar bed uit, stond nu in de badkamer en hij hoorde de kraan lopen en het slikkende geluid dat ze maakte.

‘Nee, vermoedelijk niet,’ zei hij.

Hij trachtte te tellen hoeveel keer ze slikte en hij dacht aan het bezoek van de twee mannen met de zinkoxide gezichten en de dunne, rechte lippen waar een sigaret tussen hing en de Slang met het Elektronische Oog die zich in de ene laag nacht en steen en stilstaand bronwater na de andere kronkelde, en hij wilde haar toeschreeuwen: hoeveel heb je er *vannacht* genomen! hoeveel capsules! hoeveel zul je er later nemen zonder het te beseffen? enzovoort, ieder uur! of misschien niet vannacht, maar morgennacht! En ik die vannacht en morgennacht en de nacht daarop en daarop – wie weet hoelang – niet zal slapen nu dit is begonnen.

En hij dacht aan haar zoals ze op bed had gelegen met de twee technici naast haar, niet bezorgd over haar heen gebogen, maar onverschillig rechtop staand, met over elkaar gevouwen armen. En hij herinnerde zich dat hij had gedacht, dat hij stellig niet huilen zou als ze toen was gestorven. Want het zou zijn geweest alsof er een onbekende gestorven was, iemand die hij op straat had gezien, op een krantenfoto, en eensklaps had het hem allemaal zo toegeschenen dat hij toch was gaan huilen, niet om de dood, maar bij de gedachte dat hij *niet* huilen zou als zij stierf, een dwaze lege man aan het bed van een dwaze lege vrouw, terwijl de hongerige slang haar nog leger maakte.

Hoe word je zo leeg? vroeg hij zich af. Wie zuigt het uit je weg? En die afschuwelijke bloem, een paar dagen geleden, die paardenbloem? Die had alles samengevat, niet? ‘Wat erg! U houdt van niemand!’ En waarom niet?

Welnu, als je het op de keper beschouwde, stond er dan geen muur tussen hem en Mildred? In letterlijke zin niet slechts één muur, doch, tot dusver,

drie! En kostbare muren ook! En de ooms, de tantes, de nichten, de neven, die in die muren woonden, het kakelende stel apen dat niets, niets, niets te zeggen had en het luidkeels, luidkeels, luidkeels zei. Vanaf het begin had hij net gedaan alsof het familieleden waren. ‘Hoe maakt oom Louis het vandaag?’ ‘Wie?’ ‘En tante Maude?’ De veelzeggendste herinnering die hij aan Mildred had, was van een klein meisje in een bos zonder bomen (hoe vreemd!) of liever van een meisje dat verdwaald was op een hoogvlakte waar vroeger bomen waren geweest (je kon de herinnering aan hun vormen overal om je heen voelen) dat middenin de ‘huiskamer’ zat. De huiskamer: hoe toepasselijk was dat woord nu geworden. Het gaf niet wanneer hij er binnenkwam, altijd huisden er vreemden in de muren die druk tegen Mildred zaten te praten.

‘Er moet iets gebeuren!’

‘Ja, er moet iets *gebeuren!*’

‘Nu, laten we dan niet blijven staan kletsen!’ ‘Laten we wat *doen!*’

‘Ik ben zo nijdig dat ik wel zou kunnen *spuwen!*’ Waar ging het allemaal over? Mildred kon het hem niet vertellen. Wie was nijdig op wie? Mildred wist het niet precies. Wat waren ze van plan te doen? Welnu, zei Mildred, ga zitten om het eens aan te kijken.

Hij was ook gaan zitten om het eens aan te kijken. Een onweersbui van geluid stroomde uit de muren. Hij werd met zo’n onmetelijk geweld gebombardeerd door muziek dat zijn beenderen haast van hun pezen geschokt werden; hij voelde zijn kaken trillen, zijn ogen rammelen in zijn hoofd; het was hem of hij een zware hersenschudding moest hebben gekregen. Toen het allemaal voorbij was, voelde hij zich als een man die men van een rots had afgesmeten, door een centrifuge gedraaid en een waterval ingeslingerd die vallen bleef, vallen bleef in een steeds diepere leegte, waaraan nooit – een – eind – kwam – nee nooit – een – eind – kwam... en je viel zo snel dat je de rotswanden ook nooit aanraakte... nooit... raakte... je... ook... maar... iets aan.

De donder stierf weg. De muziek zweeg.

‘Kijk,’ zei Mildred.

En het was inderdaad merkwaardig. Er was iets gebeurd. Ofschoon de mensen in de muren van de kamer zich nauwelijks hadden bewogen en er feitelijk geen enkel besluit was gevallen had je de indruk dat iemand een wasmachine had aangezet of je had opgezogen in een reusachtige stofzuiger. Je verdronk in muziek en een zee van dissonanten. Hij stapte

zwetend en een instorting nabij de kamer uit. Achter hem zat Mildred nog steeds in haar stoel en de stemmen praatten verder.

‘Afin, alles komt nu in orde,’ zei een ‘tante’.

‘O, wees daar nog maar niet te zeker van,’ zei een ‘nicht’.

‘Word nu niet boos!’

‘Wie is er boos?’

‘Jij!’

‘Ik?’

‘Je bent woedend!’

‘Waarom zou ik woedend zijn?’

‘Daarom!’

‘Dat is allemaal goed en wel,’ riep Montag, ‘maar waarover zijn ze woedend? Wie *zijn* die mensen? Wie is die man en wie is die vrouw? Zijn ze getrouwd, zijn ze gescheiden, verloofd, of wat anders? O, het blijft allemaal even vaag en onduidelijk.’

‘Ze -’ zei Mildred. ‘Nu, ze – ze hebben die ruzie gehad, snap je. Ze maken geweldig veel ruzie. Je moet beter luisteren. Ik denk dat ze getrouwd zijn. Ja, ze zijn getrouwd. Waarom?’

En als het niet de drie wanden waren die er spoedig vier zouden worden om de droom compleet te maken, dan was het de open auto, waarin Mildred met een vaart van honderd zestig kilometer door de stad reed, terwijl hij tegen haar zat te schreeuwen en zij terugschreeuwde en ze allebei trachtten te horen wat ze zeiden, doch enkel het gierende lawaai van de auto hoorden.

‘Houd tenminste de minimumsnelheid aan!’ krijste hij. ‘Wat?’ riep ze. ‘Rijd niet harder dan negentig, de minimumsnelheid!’ schreeuwde hij. ‘De wat?’ krijste ze. ‘Minimumsnelheid!’ schreeuwde hij. En ze drukte het gaspedaal in tot ze honderd zeventig reden en de adem hem afgesneden werd. Wanneer ze uit de auto stapten zaten de Zeeschelpen in haar oren gedrukt.

Stilte. Alleen het zachte geruis van de wind.

‘Mildred.’ Hij ging overeind zitten.

Hij boog zich over haar bed en trok het kleine muziekinsect uit haar oor.

‘Mildred, Mildred?’

‘Ja.’ Haar stem klonk zwak als van veraf.

Hij had het gevoel dat hij zelf een van die wezens op de TV-wand was, wanhopig pratend, doch zonder dat zijn stem door de kristallen barrière heendrong. Hij kon enkel gebaren, in de hoop dat ze zijn kant uit zou kijken en hem zou zien. Ze konden iemand niet door het glas heen aanraken.

‘Mildred, je weet wel, dat meisje waarover ik je verteld heb?’

‘Welk meisje?’ Ze was half in slaap.

‘Het meisje naast ons.’

‘Welk meisje naast ons?’

‘Je weet wel, dat meisje dat op het lyceum is. Clarisse heet ze.’

‘O, ja,’ zei zijn vrouw.

‘Ik heb haar al in een paar dagen niet gezien – in vier dagen niet, om precies te zijn. Heb jij haar gezien?’ ‘Nee.’

‘Ik had over haar willen praten met je. Vreemd.’ ‘O, ik weet wel wie je bedoelt.’

‘Dat dacht ik wel.’

‘Die,’ zei Mildred in de donkere kamer.

‘Wat is er met haar?’ vroeg Montag.

‘Ik had het je willen vertellen. Ben het vergeten. Vergeten.’

‘Vertel het me nu dan. Wat is er met haar?’ ‘Ik geloof dat ze weg is.’

‘Weg?’

‘De hele familie is verhuisd. Maar zij is voorgoed weg. Ik geloof dat ze dood is.’

‘Je moet een ander meisje bedoelen.’

‘Nee. Hetzelfde meisje. McClellan. McClellan. Overreden door een auto. Vier dagen geleden. Ik ben er niet zeker van. Maar ik geloof dat ze dood is. Familie trouwens verhuisd. Ik weet het niet. Maar ik geloof dat ze dood is.’

‘Je weet het niet zeker!’

‘Nee, niet zeker. Maar zo goed als.’

‘Waarom heb je het me niet eerder verteld?’ ‘Vergeten.’

‘Vier dagen geleden!’

‘Helemaal vergeten.’

‘Vier dagen geleden,’ zei hij rustig, op zijn bed liggend

Ze lagen naast elkaar in de donkere kamer, onbeweeglijk, allebei.

‘Welterusten,’ zei ze.

Hij hoorde een zacht geruis. Haar handen bewogen. De elektrische vingerhoed bewoog als een bidsprinkhaan op het kussen, aangeraakt door haar hand. Nu gonsde hij in haar oor.

Hij luisterde en zijn vrouw lag binnensmonds te zingen.

Buiten bewoog een schaduw, een windstoot vlaagde langs het huis. Maar hij hoorde nog iets anders in de stilte. Het was als het geluid van een ademhaling tegen het venster. Het was als het geluid van een ijle pluim

groene, lichtende rook, het geritsel van een enkel reusachtig oktoberblad dat over het grasveld werd weggeblazen.

De Hond, dacht hij. Hij is buiten vannacht. Hij is hier, voor het huis. Als ik het raam opendeed...

Hij deed het raam niet open.

De volgende ochtend had hij koorts en koude rillingen.

‘Het bestaat niet dat je ziek bent,’ zei Mildred. Hij sloot zijn brandende ogen. ‘Ja.’

‘Maar gisteravond mankeerde je nog niets!’

‘Nee, toen voelde ik me al niet goed.’ Hij hoorde de ‘familieleden’ schreeuwen in de salon.

Mildred bleef verwonderd bij zijn bed staan. Hij voelde haar naast zich, hij zag haar zonder zijn ogen te openen, haar door chemicaliën tot broos stro verzengd haar, haar ogen waarin ver achter de pupillen een soort waterval neer ruisen bleef, die men niet zag, doch bevroedde, haar roodgeverfde, pruilende lippen, haar lichaam, mager als van een bidsprinkhaan door het dieet dat ze hield, en haar bleke vlees als wit spek. Hij kon zich niet herinneren dat hij haar ooit anders had gekend.

‘Wil je me aspirine en water brengen?’

‘Je moet opstaan,’ zei ze. ‘Het is twaalf uur. Je hebt vijf uur langer geslapen dan anders.’

‘Wil je de salon afzetten?’ vroeg hij.

‘Dat is mijn familie.’

‘Wil je hem voor een zieke man afzetten?’

‘Ik zal hem zachter zetten.’

Ze liep de kamer uit en deed niets aan de salon en kwam terug. ‘Zo beter?’

‘Dank je.’

‘Dat is mijn favoriete programma,’ zei ze.

‘Waar blijft de aspirine?’

‘Je bent nog nooit eerder ziek geweest.’ Ze ging weer weg.

‘Wel, ik ben nu ziek. Ik ga vandaag niet naar mijn werk. Bel Beatty voor me op.’

‘Je hebt vreemd gedaan vannacht.’ Ze keerde neuriënd terug.

‘Waar is de aspirine?’ Hij keek naar het waterglas dat ze hem gaf.

‘O.’ Ze liep weer naar de badkamer. ‘Is er iets gebeurd?’

‘Een brand, dat is alles.’

‘Ik heb een gezellige avond gehad,’ zei ze in de badkamer.

‘Wat heb je gedaan?’

‘De salon.’

‘Wat werd er gegeven?’

‘Programma’s.’

‘Wat voor programma’s?’

‘Een paar van de allerfijnste.’

‘Wie?’

‘O, je weet wel, het gewone stel.’

‘Ja, het gewone stel, het gewone stel, het gewone stel.’ Hij drukte op zijn pijnlijke ogen en plotseling deed de geur van petroleum hem overgeven. Mildred kwam neuriënd binnen. Ze keek verbaasd. ‘Waarom heb je dat gedaan?’

Hij staarde onthutst naar de vloer. ‘We hebben een oude vrouw verbrand met haar boeken.’

‘Het is maar gelukkig dat het kleed afwasbaar is.’ Ze haalde een doek en begon het schoon te vegen. ‘Ik ben gisteravond bij Helen geweest.’

‘Kon je de programma’s niet in je eigen salon krijgen?’

‘Zeker, maar het is gezellig om eens op bezoek te gaan.’

Ze liep de salon weer in. Hij hoorde haar zingen. ‘Mildred?’ riep hij.

Ze keerde zingend terug, zachtjes met haar vingers knippend.

‘Heb je me verder helemaal niets meer te vragen over gisteravond?’ zei hij.

‘Wat was er dan?’

‘We hebben duizend boeken verbrand. We hebben een vrouw verbrand.’

‘Nu?’

In de salon explodeerden geluiden.

‘We hebben exemplaren van Dante en Swift en Marcus Aurelius verbrand.’

‘Was dat geen Europeaan?’

‘Zoiets, ja.’

‘Was hij geen radicaal?’

‘Ik heb hem nooit gelezen.’

‘Hij was een radicaal.’ Mildreds handen speelden met de telefoon. ‘Je denkt toch zeker niet dat ik kapitein Beatty zal opbellen, is het wel?’

‘Je moet.’

‘Schreeuw niet zo.’

‘Ik schreeuwde niet.’ Hij veerde plotseling schokkend van woede, met een hoogrode kleur, overeind in bed. De salon brulde en bulderde. ‘Ik kan hem

zelf niet opbellen. Ik kan niet tegen hem zeggen dat ik ziek ben.'

'Waarom niet?'

Omdat je bang bent, dacht hij. Een kind dat zich ziek hield, dat bang was op te bellen omdat na enkele vragen en antwoorden het gesprek als volgt zou eindigen: 'Ja, kapitein. Ik voel me al beter. Ik zal zorgen dat ik om tien uur present ben.'

'Je bent niet ziek,' zei Mildred.

Montag liet zich achterover zinken. Hij tastte onder zijn kussen. Het boek dat hij er verstopt had lag er nog steeds.

'Mildred, wat zou je ervan denken als ik, welnu, als ik mijn baan misschien eens een tijdje opgaf?'

'Je wilt alles laten schieten? Na al die jaren gewerkt te hebben, omdat toevallig op een avond een of andere vrouw en haar boeken -'

'Je had haar moeten zien, Millie!'

'Ik heb niets met haar te maken; ze hoorde geen boeken te hebben. Ze wist wat ze riskeerde, het was helemaal haar eigen schuld. Ik haat haar. Ze heeft jou overstuur gemaakt en voor we het weten staan we dadelijk op straat, hebben we geen huis, geen baan meer, niets.'

'Jij bent er niet bij geweest, jij hebt het niet *gezien*,' zei hij. 'Boeken moeten iets hebben, iets wat wij ons niet voorstellen kunnen, dat een vrouw ervoor in een brandend huis blijft; ze moeten iets hebben. Je blijft er niet voor niets bij.'

'Ze was gek.'

'Ze had net zoveel verstand als jij en ik, nog wel meer misschien, en wij hebben haar verbrand.'

'Iets anders schijn je niet te kunnen zeggen.'

'Het was ook afschuwelijk. Heb je wel eens een afgebrand huis gezien? Het blijft nog dagenlang smeulen. Welnu, deze brand zal de verdere rest van mijn leven in mij blijven nasmeulen. Bah! Ik heb de hele nacht geprobeerd om hem in mijn hersenen te blussen. Ik ben er half gek van.'

'Dat had je moeten bedenken voor je brandman werd.'

'Moeten bedenken!' zei hij. 'Hebben ze mij de keus gelaten? Mijn grootvader en mijn vader zijn brandlieden geweest. In mijn slaap draafde ik achter hen aan.' De salon speelde een dansnummer.

'Vandaag heb je vroege dienst,' zei Mildred. 'Je had al twee uur geleden moeten beginnen. Ik heb het net gezien.'

‘Het is niet enkel de vrouw die gestorven is,’ zei Montag. ‘Vannacht heb ik liggen denken aan al de petroleum die ik in de afgelopen tien jaar heb gebruikt. En ik heb aan boeken liggen denken. En voor het eerst heb ik beseft dat achter elk van die boeken een mens moet hebben gestaan. Een mens heeft ze moeten bedenken. Een mens heeft een hele tijd nodig gehad om ze op papier te zetten. En daar had ik zelfs nog nooit eerder aan gedacht.’ Hij stapte uit bed.

‘De een of andere mens heeft er misschien zijn hele leven aan besteed om sommige van zijn gedachten neer te schrijven, die de wereld en het leven hem ingaven en dan verschijn ik op het toneel en boem! twee minuten later is het allemaal weggevaagd!’

‘Laat mij met rust,’ zei Mildred. ‘Ik heb niets gedaan.’

‘Jou met rust laten! Dat is allemaal goed en wel, maar hoe kan ik mezelf met rust laten? We moeten niet met rust gelaten worden. We moeten af en toe ons hoofd ergens over breken. Hoe lang is het geleden sedert *jij* je hoofd ergens over gebroken hebt? Over iets belangrijks, bedoel ik, over iets echts?’

En toen zweeg hij, want hij herinnerde zich de afgelopen week weer en de twee witte stenen die naar de zoldering staarden en de pompslang met het doordringende oog en de twee mannen met zeepgezichten wier sigaretten, terwijl zij praatten, tussen hun dunne, rechte lippen op en neer bewogen. Maar dat was een andere Mildred geweest, dat was een Mildred die zo diep in deze Mildred schuilging en zich dusdanig het hoofd brak, zich zo gekweld voelde, dat de twee vrouwen elkaar nimmer hadden ontmoet. Hij wendde zijn gelaat af.

Mildred zei: ‘Daar heb je de poppen al aan het dansen. Voor het huis. Kijk eens wie daar is.’

‘Het kan me niet schelen.’

‘Er is net een Fenikswagen aan komen rijden en een man in een zwart overhemd met een oranje slang op zijn mouw komt naar de voordeur toe.’

‘Kapitein Beatty?’ zei hij.

‘Kapitein Beatty.’

Montag verroerde zich niet, maar bleef naar de koele witte muur vlak voor hem staren.

‘Laat hem binnen, wil je? Zeg tegen hem dat ik ziek ben.’

‘Zeg het hem zelf!’ Ze draafde onrustig heen en weer en bleef dan, met wijd open ogen staan, toen de stem in de voordeur zachtjes, zachtjes haar naam

riep: 'Mevrouw Montag, mevrouw Montag, er is iemand, er is iemand, mevrouw Montag, er is iemand.' De stem stierf weg.

Montag vergewiste zich ervan dat het boek goed verborgen lag onder het kussen, klom langzaam weer in bed, trok half zittend de dekens over zijn knieën en over zijn borst en na een poosje liep Mildred schoorvoetend de kamer uit en stapte kapitein Beatty binnen, zijn handen in zijn zakken gestoken.

'Laat de "familieleden" hun mond houden,' zei Beatty, alles om zich heen opnemend, alleen niet naar Montag en zijn vrouw kijkend.

Ditmaal rende Mildred weg. De jammerende stemmen in de salon hielden op met gillen.

Kapitein Beatty nam plaats in de gemakkelijkste stoel met een vreedzame uitdrukking op zijn rode gelaat. Hij stopte op zijn gemak zijn koperen pijp, stak hem op en blies langzaam een dikke rookwolk uit. 'Ik kwam eens eventjes kijken hoe het met de zieke is.' 'Hoe hebt u het zo geraden?'

Beatty glimlachte waarbij hij zijn suikergoedroze tandvlees en zijn kleine suikergoedwitte tanden liet zien. 'Ik heb het allemaal zien aankomen. Je was van plan om een vrije avond te vragen.'

Montag ging rechtop in bed zitten.

'Welnu,' zei Beatty, '*neem* een vrije avond!' Hij tuurde strak naar zijn eeuwigdurend luciferdoosje, op het deksel waarvan stond: *Wij garanderen dat deze aansteker een miljoen maal gebruikt kan worden* en begon de chemische lucifer verstrooid aan te strijken, uit te blazen, aan te strijken. Hij sprak een paar woorden, blies hem weer uit. Hij keek naar de vlam. Hij blies, keek naar de rook. 'Wanneer ben je weer beter, denk je?' 'Morgen. Overmorgen misschien. Of misschien begin volgende week.'

Beatty trok aan zijn pijp. 'Dit overkomt iedere brandman, vroeg of laat. Ze moeten enkel leren begrijpen hoe de vork in de steel zit. De geschiedenis van ons beroep leren kennen. Die brengen ze nieuwelingen niet meer bij, zoals vroeger. Verdomd jammer.' Rookwolk. 'Alleen brandcommandanten zijn er nog mee op de hoogte.' Rookwolk. 'Ik zal het eens voor je uit de doeken doen.'

Mildred schoof zenuwachtig op haar stoel heen en weer. Beatty nam een volle minuut de tijd om er nog eens extra gemakkelijk voor te gaan zitten en te bedenken wat hij wilde zeggen.

'Wanneer is het allemaal begonnen, vraag je, deze baan van ons, wat heeft ertoe geleid, waar, wanneer?'

Welnu, volgens mij is het feitelijk begonnen tijdens wat ze de Burgeroorlog noemden. Ook al beweren onze voorschriften dat het van nog vroeger dateert. Maar we zijn pas goed op streek geraakt toen de fotografie burgerrecht begon te krijgen. Daarna – in het begin van de Twintigste Eeuw, films. Radio. Televisie. Dingen die op de grote massa steunen.’

Montag zat onbeweeglijk rechtop.

‘En omdat ze het van de grote massa moesten hebben, werden ze eenvoudiger,’ zei Beatty. ‘Boeken, destijds, spraken tot een handjevol verspreide mensen. Zij konden het zich veroorloven van het gemiddelde af te wijken. De wereld was nog ruim. Maar toen raakte de wereld vol ogen en ellebogen en monden. De bevolking werd verdubbeld, verdrievoudigd, verviervoudigd. Films en radio’s, tijdschriften, boeken, verwaterden tot een soort griesmeelpudding- norm. Kun je me volgen?’

‘Ik geloof het wel.’

Beatty tuurde naar het abstracte rookschilderij dat hij de lucht had ingeblazen. ‘Stel het je eens voor. De negentiende-eeuwse mens met zijn paarden, honden, karren, alles even gezapig. Dan, in de Twintigste Eeuw, wordt het tempo opgevoerd. Boeken bekort en samengevat. Compendiums. Beknopte nieuwsbladen. Het enige waar het op aankomt is de pointe, de snelle ontknoping.’

‘Snelle ontknoping,’ knikte Mildred.

‘Klassieke boeken bekort tot radioprogramma’s van een kwartier, daarna nog eens bekort tot een enkele kolom in een *digest*, om ten slotte te eindigen als een samenvatting van tien of twaalf regels in een encyclopedie. Ik overdrijf natuurlijk. De encyclopedieën waren als naslagwerken bedoeld. Maar er waren een heleboel mensen wier enige kennis van *Hamlet* (jij kent de titel stellig, Montag; u hebt hem waarschijnlijk alleen maar eens vaag horen noemen, mevrouw Montag), wier kennis van Hamlet, zei ik, bestond uit hetgeen ze erover gelezen hadden in een samenvatting van één bladzijde in een boek dat beweerde: *nu kunt u eindelijk alle klassieken lezen; nu hoeft u niet langer voor uw burens onder te doen*. Begrijp je het? Van de kinderkamer naar de universiteit en weer terug naar de kinderkamer; daar heb je het intellectuele patroon van de laatste vijf eeuwen of nog langer.’

Mildred stond op en begon door de kamer te ijsberen, hier en daar iets oppakkend en weer neerzettend. Beatty negeerde haar en vervolgde:

‘Versnel het tempo van de film, Montag, vlug. *Klip, Hup, Kijk, Oog, Nu, Knip, Hier, Daar, Gauw, Vlugger, Op, Neer, In, Uit, Waarom, Hoe, Wat,*

Waar, Hè? Hé? Pats! Beng! Floep! Allé! Hatsjee! Boem! Compendiums van compendiums, compendiums van compendiums van compendiums. Politiek? Eén kolom, twee zinnen, een kop! Dan, weg ermee! Wervel de geest van de mens zo snel in het rond onder de pompeuze handen van uitgevers, uitbuiters, omroepers, dat de centrifuge alle onnodige tijd verspillende gedachten er uitwerpt!’

Mildred streek de dekens glad. Montag voelde zijn hart wild bonzen in zijn borst toen ze de plooiën uit zijn kussen klopte. Nu trok ze aan zijn schouder om hem iets naar voren te krijgen opdat ze het kussen van het bed nemen kon en netjes opschudden en weer op zijn plaats leggen. En misschien een verschrikte uitroep slaken en grote ogen opzetten of enkel haar hand uitsteken en zeggen: ‘Wat is dit?’ en het verborgen boek met een roerende onschuld omhooghouden.

‘Schooltijden worden bekort, tucht maakt plaats voor vrijheid, wijsbegeerte, geschiedenis, talen worden van het lesrooster afgevoerd, correct lezen en schrijven heel geleidelijk verwaarloosd, tot er ten slotte nauwelijks meer naar omgekeken wordt. Het leven is hier en nu, je baantje is belangrijk, als je klaar bent met werken kun je nog lol genoeg hebben. Waarom iets anders leren dan knoppen indrukken, handels overhalen, een moer aan een schroefbout bevestigen?’

‘Laat me je kussen even opschudden,’ zei Mildred. ‘Nee!’ fluisterde Montag.

‘In plaats van knopen komt er een ritssluiting en een man mist juist weer dat korte ogenblikje om na te denken terwijl hij zich staat aan te kleden ‘s morgens vroeg, echt een uur voor overpeinzingen, en daarom een droefgeestig uur.’

Mildred zei: ‘Toe nou.’

‘Ga weg,’ zei Montag.

‘Het hele leven wordt één groot gejaag en gejacht, Montag; alles hop, hup en hoep.’

‘Hoep,’ zei Mildred, aan het kussen rukkend.

‘In vredesnaam, laat me met rust!’ riep Montag hartstochtelijk.

Beatty keek hem met grote ogen aan.

Mildreds hand was verstijfd achter het kussen. Haar vingers tastten over het boek en toen het tot haar doordrong wat het was kwam er eerst een verbaasde en daarna een verbijsterde uitdrukking op haar gelaat. Ze opende haar mond om een vraag te stellen... ‘Gooi iedereen uit de schouwburgen

op de clowns na en geef de kamers glazen muren en laat er mooie kleurtjes over de muren dwarrelen als confetti of bloed of sherry of sauterne. Jij houdt van honkbal, is het niet, Montag?’

‘Honkbal is een mooi spel.’

Beatty was nu bijna onzichtbaar, een stem ergens achter een rookgordijn.

‘Wat is dit?’ vroeg Mildred, haast verrukt. Montag liet zich achterover zinken tegen haar armen. ‘Wat is dit hier?’

‘Ga zitten!’ schreeuwde Montag. Ze sprong schichtig bij hem vandaan, met lege handen. ‘We zijn aan het praten!’

Beatty ging door alsof er niets gebeurd was. ‘Je houdt van kegelen, is het niet, Montag?’

‘Van kegelen, ja.’

‘En van golf?’

‘Golf is een mooi spel.’

‘Basketbal?’

‘Een mooi spel.’

‘Biljarten, kaarten? Voetbal?’

‘Allemaal mooie spelen.’

‘Meer sporten voor iedereen, saamhorigheidsgeest, plezier en je hoeft niet meer te denken, hè? Organiseer en organiseer en super-organiseer super-super-sportwedstrijden. Meer cartoons in boeken. Meer plaatjes. De geest drinkt hoe langer hoe minder. Ongeduld. Wegen vol mensenmassa’s die ergens, ergens, ergens, nergens naartoe gaan. De vlucht in de benzine. Steden worden motels, mensen zwerven in horden van de ene plaats naar de andere, de getijden van de maan volgend, vannacht slapend in de kamer waar jij vanmiddag geslapen hebt en ik gisteravond.’ Mildred ging de kamer uit en deed de deur met een klap achter zich dicht. In de salon begonnen de ‘tantes’ te lachen tegen de ‘ooms’.

‘Laten we nu de minderheden in onze beschaving eens even bekijken, zullen we? Hoe groter de bevolking, hoe meer minderheden. Trap niet op de tenen van de hondenvrienden, de kattenvrienden, doktoren, advocaten, kooplieden, directeuren, mormonen, baptisten, unitariërs, lieden wier ouders Chinezen, Zweden, Italianen, Duitsers, Ieren, inwoners van Texas, van Brooklyn, lieden uit Oregon, uit Mexico waren. Alle figuren uit dit boek, dit toneelstuk, dit televisiespel zijn volkomen denkbeeldig en iedere mogelijke gelijkenis met bestaande schilders, cartografen, werktuigkundigen, berust louter op toeval. Hoe groter je markt, Montag,

hoe minder je in twistappels handelt, bedenk dat! Alle minder dan kleine minderheden waar vooral geen smetje op geworpen mag worden. Schrijvers, vol verdorven gedachten, zet de kap maar voorgoed op jullie schrijfmachine. En dat hebben ze *gedaan*. Tijdschriften werden brave schaalpjes vanillevla. Boeken, zeiden de vervloekte snobistische critici, waren afwaswater. Geen wonder dat er geen boeken meer werden verkocht, zeiden de critici. Maar het publiek, dat wist wat het wilde, liet, vrolijk rondtollend, de strips voortbestaan. En de driedimensionale prikkelbladen natuurlijk. Zo liggen de zaken, Montag. Het is niet uitgegaan van de regering. Er is in het begin geen dwang opgelegd, geen censuur geweest, nee! Technologie, massa-uitbuiting en de druk die de minderheden uitoefenden hebben het klaargespeeld. Gelukkig! Dank zij die kun je vandaag de dag altijd gelukkig zijn, mag je de strips lezen, de goede, oude verhalen over het intieme leven van film- en TV-sterren, of vakbladen.' 'Ja, maar hoe zit het dan met de brandlieden?' vroeg Montag.

'O.' Beatty leunde voorover door de flauwe nevel van rook uit zijn pijp. 'Dat vloeit helemaal uit het voorafgaande voort. Toen de scholen steeds meer hardlopers, verspringers, roeiers, prutsers, hebbers, pikkers, grissers, vliegers en zwemmers op de maatschappij loslieten in plaats van denkers, critici, geleerden en scheppende geesten, werd het woord "intellectueel" natuurlijk het scheldwoord dat het ook verdient te zijn. Je koestert altijd vrees voor het ongewone. Je herinnert je toch zeker nog wel uit je eigen schooltijd de jongen die bijzonder "knap" was en altijd een antwoord klaar had terwijl de anderen erbij zaten als even zovele ledenpoppen, en hem haatten. En was het niet die knappe jongen die na schooltijd door iedereen werd geslagen en gepest? Natuurlijk.

We moeten allemaal gelijk zijn. Niet allemaal vrij en gelijk op grond van ons geboorterecht, zoals het in de Grondwet staat, maar we kunnen allemaal gelijk worden *gemaakt*. Ieder mens precies eender als alle anderen; dan zijn ze allemaal gelukkig, want dan zijn er geen toppen waar ze tegenop moeten zien, waar ze zichzelf naar moeten beoordelen. Daarom! Een boek is een geladen geweer in het huis van je buurman. Verbrand het. Haal de kogels uit het wapen. Sla een bres in de menselijke geest. Wie weet wie niet het doelwit zou kunnen worden van een belezen mens! Ik? Ik zou hem nog geen halve minuut dulden. En toen alle huizen, op heel de wereld, dus eindelijk volkomen vuurvast gemaakt waren (je vermoeden was juist laatst), kwam de oude taak van brandlieden te vervallen. Ze kregen een nieuwe

baan, als behoeders van onze geestesrust, als symbolen van onze begrijpelijke en gerechtvaardigde vrees minder dan een ander te zijn, als officiële censurs, rechters en strafvoltrekkers. Dat ben jij, Montag, en dat ben ik.'

De deur van de salon ging open en Mildred staarde de kamer in en keek hen aan, keek eerst Beatty aan en dan Montag. Achter haar stegen op de muren van het vertrek sissend zwermen groene en gele en oranje stukken vuurwerk op die uit elkaar knalden op de wijs van een of andere muziek die vrijwel uitsluitend uit tromgeroffel en bekkengerinkel bestond. Haar mond bewoog en ze zei iets, doch het werd door het lawaai overstemd.

Beatty klopte zijn pijp uit in de palm van zijn roze hand, en bestudeerde de as alsof zij een symbool was dat gepeild en op zijn betekenis onderzocht moest worden.

'Je moet begrijpen dat onze beschaving zo onmetelijk is dat we onze minderheden niet van streek kunnen laten brengen en prikkelen. Vraag jezelf af: Wat willen wij voor alles in dit land? De mensen willen gelukkig zijn, is dat niet zo? Heb je dat niet je leven lang gehoord? Ik wil gelukkig zijn, zeggen de mensen. Welnu, zijn ze dat niet? Verzinne we niet steeds weer iets nieuws voor ze, zorgen we niet dat ze lol hebben. Dat is alles waarvoor we leven, niet? Om pret te hebben, om aangenaam geprikkeld te worden. En je moet toegeven dat onze beschaving in alle opzichten in die behoefte voorziet.'

'Ja.'

Montag kon liplezen wat Mildred in de deuropening zei. Hij trachtte niet naar haar mond te kijken, omdat Beatty zich dan misschien zou omdraaien en ook zou lezen wat haar lippen zeiden.

'Negers houden niet van *Kleine Zwarte Sambo*. Verbrand het. Blanken voelen zich onbehaaglijk bij *De Negerhut van Oom Tom*. Verbrand het. Iemand heeft een boek geschreven over tabak en longkanker? De sigarettenfabrikanten zijn aan het jammeren geslagen? Verbrand het boek. Gemoedsrust, Montag. Kalmte en blijmoedigheid, Montag. Vecht je geschillen maar buiten uit. Of beter nog: stop ze in de verbrandingsoven. Begrafenissen zijn heidens en maken de mensen ongelukkig? Maak er ook een einde aan. Vijf minuten nadat iemand is gestorven is hij op weg naar de Grote Oven, dank zij een over het hele land vertakte helikopterdienst. Tien minuten na zijn dood is een mens een zwart stofje. Laten we ons niet druk maken over individuen en gedenktekens. Vergeet ze. Verbrand iedereen,

verbrand alles. Vuur is zuiver en vuur is rein.' Het vuurwerk in de salon achter Mildred doofde uit. Ze hield, wonderlijk toevallig, tezelfdertijd op met praten.

Montag hield zijn adem in.

'Er heeft een meisje naast ons gewoond,' zei hij langzaam. 'Ze is nu weg; dood, geloof ik. Ik kan me zelfs haar gezicht niet meer herinneren. Maar zij was anders. Hoe – hoe kon zij *vóórkomen*?'

Beatty glimlachte. 'Hier en daar is zoiets natuurlijk onvermijdelijk. Clarisse McClellan. We hebben een dossier over haar familie. We hebben hen nauwkeurig in het oog gehouden. Erfelijkheid en milieu zijn gekke dingen. Je kunt je niet in een paar jaar tijd van alle vreemde eenden ontdoen. Het huiselijk milieu kan een heleboel verknoeien van wat je op school probeert bij te brengen. Daarom hebben we de kleuterschooltijd steeds lager gesteld tot we ze nu bijna uit de wieg weggrissen. We hebben een paar valse alarmen binnengekregen over de McClellans, toen ze nog in Chicago woonden. Nooit een boek gevonden. De antecedenten van de oom waren niet onverdeeld gunstig; antisociaal. Het meisje? Ze was een tijdbom. Ik weet zeker dat de familie haar onderbewustzijn had gevoed, dat bleek duidelijk uit de rapporten van haar leraren. Ze wilde niet weten *hoe* iets gedaan werd, doch *waarom*. Dat kan tot allerlei narigheden leiden. Je vraagt steeds weer Waarom? en als je er mee blijft doorgaan word je diep ongelukkig. Het arme kind mag blij zijn dat ze dood is.'

'Ja, dood.'

'Gelukkig komen dergelijke abnormale gevallen niet dikwijls voor. We weten hoe we de meeste al in de kiem kunnen smoren. Je kunt geen huis bouwen zonder spijkers en hout. Als je niet wilt dat er een huis gebouwd wordt, stop de spijkers en het hout dan weg. Als je niet wilt dat iemand zich ongelukkig voelt over politieke zaken, laat hem dan geen twee kanten van een vraagstuk zien, zodat hij aan het piekeren slaat; laat hem er maar één zien. Of nog beter: Laat hem er helemaal geen zien. Laat hem vergeten dat er zoiets als oorlog bestaat. Als de regering onbekwaam, topzwaar en bezeten van belastingen is, dan is dat altijd nog veel beter dan dat de mensen erover tobben. Gemoedsrust, Montag. Geef de mensen wedstrijden die ze kunnen winnen door zich de woorden te herinneren van populaire liedjes of de namen van de hoofdsteden van de verschillende staten, of hoeveel graan er vorig jaar in Iowa verbouwd is. Stop ze vol met onontplofbare gegevens, prop ze zo verdomd vol met "feiten" dat ze zich

opgeblazen voelen, maar ook wandelende vaten van kennis. Dan zullen ze het gevoel hebben dat ze denken, dat er toch maar heel wat omgaat in dat hoofd van hen. En ze zullen gelukkig zijn, omdat dat soort feiten niet verandert. Geef ze geen verraderlijk goedje als wijsbegeerte of sociologie om verband tussen de dingen te leggen. Dat leidt slechts tot zwaarmoedigheid. Een man die een TV- wand uit elkaar kan halen en weer in elkaar zetten, en dat kunnen de meeste mannen tegenwoordig, is gelukkiger dan een man die probeert met een passer en een duimstok en een rekenliniaal achter de geheimen van het heelal te komen, dat zich niet opmeten en becijferen laat zonder de mens een gevoel van nietigheid en eenzaamheid te geven. Ik weet het veel te goed, ik heb het zelf geprobeerd; naar de duivel ermee. Kom daarom op de proppen met gezellige bijeenkomsten en feestjes, met acrobaten en goochelaars, met steile wandrijders, straalauto's, motorfiets-helikopters, met prikkelblaadjes en heroïne, met alles wat enkel automatische reflexen teweegbrengt. Als het drama slecht is, de film nietszeggend, het toneelstuk leeg en voos, geef me dan een ferme prik met de theremix, dan zal ik denken dat ik op het toneelstuk reageer, terwijl het in werkelijkheid enkel een zintuiglijke reactie op een zeker soort trillingen is. Maar dat kan mij niet schelen. Ik wil alleen maar goddelijk geamuseerd worden.'

Beatty stond op. 'Ik moet ervandoor. De lezing is afgelopen. Ik hoop dat ik de zaak verduidelijkt heb. Waar het op aankomt, Montag, is dat jij goed beseft dat wij de Gelukbrengers zijn, het Dixie Duo, jij en ik en de anderen. Wij vormen de zeewering die onze beschaving beschermt tegen de nietige golven van diegenen die iedereen ongelukkig willen maken met tegenstrijdige theorieën en gedachten. Wij houden onze vingers in de dijk. Blijf op je post. Laat onze wereld niet overspoelen door de stortvloed van zwaarmoedigheid en sombere wijsbegeerte. Wij vertrouwen op je. Ik geloof niet dat je beseft hoe belangrijk *jij* bent, hoe belangrijk *wij* zijn, voor onze huidige, gelukkige samenleving.'

Beatty drukte Montags slappe hand. Montag zat nog steeds roerloos in bed, alsof het huis rond hem instortte en hij niet bij machte was zich te bewegen. Mildred was uit de deuropening verdwenen.

'Nog één ding,' zei Beatty. 'Ten minste eenmaal in zijn loopbaan wordt iedere brandman door een verterende nieuwsgierigheid aangegrepen. Wat *staat* er dan toch wel in de boeken, vraagt hij zich af. O, om aan die folterende nieuwsgierigheid te kunnen voldoen, hè? Welnu, Montag, neem

het van mij aan, ik heb er vroeger ambtshalve verscheidene moeten lezen, en er staat *niets* in! Niets wat je geloven of een ander leren kunt. Ze gaan over niet-bestaande mensen, verzonnen gebeurtenissen, als het romans zijn. En als het geen romans zijn, zijn ze nog erger: de ene professor die de andere professor een idioot noemt, de ene filosoof die de andere filosoof hysterisch zijn mening tracht op te dringen. Allemaal als verdwaasden rondrennend, de sterren uit de hemel plukkend en de zon uitdovend. Voor je het weet hen je reddeloos verloren.'

'En wat gebeurt er dan als een brandman per ongeluk, zonder dat er van enige opzet sprake is, een boek mee naar huis neemt?'

Montags gezicht vertrok krampachtig. De open deur staarde hem met haar grote, gapend-lege oog aan. 'Een natuurlijke vergissing. Louter nieuwsgierigheid,' zei Beatty. 'We worden niet woedend, maken ons er niet al te ongerust over. We laten de brandman het boek vierentwintig uur houden. Als hij het dan zelf nog niet verbrand heeft, komen wij het eenvoudig voor hem verbranden.'

'Natuurlijk.' Montags mond was kurkdroog. 'Welnu, Montag. Wil je vandaag bij een latere ploeg worden ingedeeld? Zien we je vanavond misschien?' 'Ik weet het nog niet,' zei Montag.

'Wat?' Beatty keek lichtelijk verbaasd.

Montag sloot zijn ogen. 'Ik kom later wel. Misschien.'

'We zouden je stellig missen als je niet kwam opdagen,' zei Beatty, nadenkend zijn pijp in zijn zak stekend.

Ik ga nooit meer naar de post toe, dacht Montag. 'Word weer gauw gezond en blijf gezond,' zei Beatty.

Hij draaide zich om en stapte weg door de openstaande deur.

Montag keek door het raam hoe Beatty wegreed in zijn glinsterende, vlamgele tor met de roetzwarte banden.

Aan de overkant en verderop in de straat stonden de andere huizen met hun gladde voorgevels. Wat had Clarisse op een middag ook alweer gezegd? 'Geen veranda's aan de voorkant. Men zegt dat de huizen vroeger een veranda aan de voorkant hadden. En daar zaten de mensen soms 's avonds bijeen als ze praten wilden, in hun schommelstoelen, en niet pratend als ze niet praten wilden. Soms zaten ze er enkel over allerlei dingen te mijmeren en na te denken. Mijn oom zegt dat de architecten de veranda's aan de voorkant hebben laten vervallen omdat ze vonden dat het niet mooi stond.'

Maar mijn oom zegt dat dat enkel een rationalisatie was; dat de werkelijke, onbewuste reden misschien wel was dat ze niet wilden dat de mensen daar zo zaten, zonder iets te doen, schommelend in hun stoel, pratend; dat was het verkeerde *soort* gezelligheid. De mensen praatten te veel. En ze hadden tijd om te denken. Daarom schaften ze de veranda's af. En de tuinen ook. Er zijn niet veel tuinen meer waar je in kunt zitten. En kijk eens naar het meubilair. Geen schommelstoelen meer. Daar zit je gemakkelijk in. De mensen moeten in beweging zijn, van de ene plaats naar de andere rennen. Mijn oom zegt... en... mijn oom... en... mijn oom...' Haar stem stierf weg.

Montag draaide zich om en keek zijn vrouw aan, die in het midden van de salon met een omroeper zat te praten, die op zijn beurt weer tegen haar praatte. 'Mevrouw Montag,' zei hij. Woorden, woorden, meer woorden. 'Mevrouw Montag -' Nog meer woorden, nog meer. De omvormerverbinding, die hun honderd dollar had gekost, zorgde er automatisch voor dat haar naam werd genoemd, telkens wanneer de omroeper zich tot zijn anonieme gehoor wendde, zijn zinnen even onderbrekend op die plaatsen, waar de juiste lettergrepen konden worden ingelast. Een speciaal apparaat zorgde er ook voor dat zijn televisiebeeld, op de plek vlak rond zijn lippen, de klinkers en medeklinkers prachtig articuleerde. Hij was een vriend, daar was geen twijfel aan mogelijk, een goede vriend. 'Mevrouw Montag – kijk nu eens even hier.'

Haar hoofd draaide zich om. Hoewel ze kennelijk niet zat te luisteren.

Montag zei: 'Het is maar een stap van nu niet aan het werk gaan tot morgen niet aan het werk gaan, tot nooit meer aan het werk gaan in de brandpost.'

'Maar je gaat vanavond toch weer aan het werk, is het niet?' zei Mildred.

'Ik heb nog geen besluit genomen. Op het ogenblik heb ik het afschuwelijke gevoel dat ik alles kort en klein zou willen slaan.'

'Neem de tor.'

'Nee, dank je.'

'De sleutels van de tor liggen op het nachtkastje. Ik ga altijd graag hardrijden als ik me zo voel. Als je eenmaal aan de honderd vijftig zit voel je je heerlijk. Soms rijdt ik de hele nacht en kom 's morgens pas weer terug zonder dat jij er iets van merkt. Het is reuze grappig als je buiten de stad komt. Je overrijdt konijnen, soms overrijdt je honden. Vooruit, neem de tor.'

‘Nee, ik heb er geen zin in, dit keer. Ik wil dit gekke gevoel vasthouden. Mil, het overweldigt me helemaal. Ik weet niet wat het is. Ik ben zo verdomd ongelukkig, ik ben zo witheet, en ik weet niet waarom. Ik heb het gevoel alsof ik zwaarder word. Ik voel me dik en vet. Ik heb het gevoel alsof ik een heleboel dingen heb opgespaard, zonder te weten wat. Ik zou misschien zelfs boeken kunnen gaan lezen.’

‘Dan zouden ze je in de gevangenis stoppen, niet?’ Ze keek hem aan alsof hij zich in de TV-wand bevond.

Hij begon zijn kleren aan te trekken, rusteloos door de slaapkamer ijsberend. ‘Ja, en dat zou misschien maar het beste zijn. Voor ik iemand kwets of pijn doe. Heb je Beatty gehoord? Heb je naar hem geluisterd? Hij weet waarom het gaat. Hij heeft gelijk. Geluk is belangrijk. Pret maken is alles. En toch zit ik hier steeds maar tegen mezelf te zeggen: Ik ben niet gelukkig, ik ben niet gelukkig.’

‘Ik wel,’ zei Mildred stralend. ‘En er trots op.’

‘Ik ga iets doen,’ zei Montag. ‘Ik weet zelf nog niet wat, maar ik ga iets belangrijks doen.’

‘Ik ben het beu naar die onzin te luisteren,’ zei Mildred, hem de rug toekerend om de omroeper weer aan te kijken.

Montag drukte de geluidsknop in de muur in en de lippen van de omroeper bewogen geluidloos op en neer. ‘Millie?’ Hij zweeg even. ‘Dit is net zo goed jouw huis als het mijne. Het is niet meer dan eerlijk dat ik je nu iets vertel. Ik had het je al eerder moeten zeggen, maar ik wilde het zelfs voor mijzelf niet toegeven. Ik moet je iets laten zien, iets wat ik het afgelopen jaar nu en dan, een enkele keer, heb weggestopt en verborgen, ik weet zelf niet waarom, maar ik heb het gedaan, zonder er jou ooit iets over te vertellen.’ Hij pakte een stoel met een rechte rug en schoof hem langzaam en rustig de hal in tot bij de voordeur en klom erop en bleef een ogenblik staan, als een standbeeld op een voetstuk, terwijl zijn vrouw afwachting naar hem opkeek. Dan stak hij zijn hand omhoog en trok het rooster weg voor de luchtverversingskoker en stak zijn hand aan de rechterkant een heel eind erin en schoof nog een metaalplaat opzij en haalde een boek te voorschijn. Zonder ernaar te kijken liet hij het op de grond vallen. Hij stak zijn hand weer in het gat en haalde twee boeken te voorschijn en trok zijn hand weer terug en liet de twee boeken op de grond vallen. Hij bleef zijn hand heen en weer bewegen en liet steeds meer boeken op de grond vallen,

kleine, vrij grote, gele, rode, groene. Toen hij klaar was staarde hij neer op een twintigtal boeken die voor de voeten van zijn vrouw lagen.

‘Neem me niet kwalijk,’ zei hij. ‘Ik heb het in mijn onnadenkendheid gedaan. Maar het ziet er nu naar uit alsof wij samen in dit schuitje zitten.’

Mildred deinsde achteruit alsof er eensklaps een troep muizen uit de vloer was opgedoken. Hij kon haar horen hijgen en haar gelaat was doodsbleek en ze hield haar ogen wijd opengesperd. Ze riep twee , driemaal zijn naam. Dan rende ze kreunend naar voren, greep een boek en holde ermee naar de verbrandingsoven in de keuken.

Hij pakte haar bij haar arm; ze gilte. Hij hield haar beet en ze trachtte zich krabbend los te rukken. ‘Nee, Millie, nee! Wacht! Toe, hou op! Je weet niet... hou op!’ Hij gaf haar een klap in haar gezicht, greep haar opnieuw beet en schudde haar dooreen.

Ze riep zijn naam en begon te snikken.

‘Millie!’ zei hij. ‘Luister. Geef me een seconde, wil je? We kunnen niets doen. We kunnen deze niet verbranden. Als hetgeen de kapitein zegt waar is, zullen we ze samen verbranden, geloof me, zullen we ze samen verbranden. Je moet me helpen.’ Hij staarde haar in haar gelaat en pakte haar kin beet en hield haar stevig vast. Hij keek niet enkel naar haar, doch trachtte zijn eigen dilemma, en wat hij doen moest, van haar gezicht af te lezen. ‘Of we het prettig vinden of niet, we zitten in dit schuitje en moeten nu meevaren. Ik heb in al die jaren nooit veel van je verlangd, maar nu vraag ik je iets, smee ik erom. We moeten op de een of andere manier opnieuw beginnen, erachter zien te komen waarom we zo in de knoei zitten, jij met al je slaapmiddelen en de auto, en ik met mijn werk. We stormen regelrecht op de afgrond aan, Millie. En ik wil niet te pletter vallen. Dit zal niet gemakkelijk worden. We hebben niets waar we houvast aan hebben, maar misschien kunnen we geleidelijk tot klaarheid komen en elkaar helpen. Ik kan je niet zeggen hoezeer ik je op dit ogenblik nodig heb. Als je ook maar een beetje van me houdt, zul je dit vierentwintig, achtenveertig uur dulden, meer vraag ik niet, dan zal het afgelopen zijn, dat beloof ik je, dat zweer ik je! En als hier iets inzit, al is het ook nog zo weinig tussen een hoop waardeloze rommel, kunnen we het misschien doorgeven aan iemand anders.’ Ze verzette zich niet langer, dus liet hij haar los. Ze plofte slap achteruit tegen de muur en gleed op de grond en staarde versuft naar de boeken. Haar voet raakte er een aan en ze zag het en trok haar voet haastig terug.

‘Die vrouw, gisteravond, Millie, jij bent er niet bij geweest. Jij hebt haar gezicht niet gezien. En Clarisse. Jij hebt nooit met haar gepraat. Ik wel. En mensen als Beatty zijn bang voor haar. Ik begrijp het niet. Waarom zouden ze bang zijn voor iemand als zij? Maar ik vergeleek haar gisteravond telkens weer met de brandlieden op de post, en plotseling besepte ik dat ik hen helemaal niet mocht, en dat ik mijzelf plotseling helemaal niet meer mocht. En ik dacht dat het misschien maar het beste zou zijn als de brandlieden zelf verbrand werden.’

‘Guy!’

De stem in de voordeur riep zachtjes:

‘Mevrouw Montag, mevrouw Montag, er is iemand, er is iemand, mevrouw Montag, mevrouw Montag, er is iemand.’ Zachtjes.

Ze draaiden zich om en staarden naar de deur en overal lagen de boeken op wankelende stapels.

‘Beatty!’ zei Mildred.

‘Hij kan het niet zijn.’

‘Hij is teruggekomen!’ fluisterde ze.

De stem in de voordeur riep weer zachtjes: ‘Er is iemand...’

‘We doen niet open.’ Montag leunde tegen de muur en liet zich dan langzaam op zijn hurken zinken en begon de boeken verward met zijn duim, zijn wijsvinger aan te raken. Hij huiverde en wilde bovenal de boeken weer in de luchtkoker stoppen, maar hij wist dat hij Beatty niet meer onder ogen kon komen. Hij bleef ineengehurkt zitten en de stem in de voordeur sprak opnieuw, met een dringender klank. Montag raapte een klein deeltje op van de vloer. ‘Waar beginnen we?’ Hij sloeg het boek halverwege open en tuurde erin. ‘We zullen maar bij het begin beginnen, lijkt me.’

‘Hij zal binnenkomen,’ zei Mildred, ‘en ons en de boeken verbranden.’

De stem in de voordeur stierf eindelijk weg. Er viel een diepe stilte. Montag hoorde dat er zich iemand achter de deur bevond, wachtend, luisterend. Dan verwijderden de voetstappen zich over het tegelpad en het grasveld.

‘Laten we eens kijken wat dit is,’ zei Montag.

Hij sprak de woorden haperend en vreselijk verlegen uit. Hij las hier en daar een twaalftal bladzijden tot hij op het volgende stuitte:

‘Men heeft uitgerekend dat in de loop der geschiedenis elfduizend mensen liever de marteldood zijn gestorven dan zich te laten dwingen hun eieren aan de spitse kant kapot te slaan.’“

Mildred zat hem vanaf de andere zijde van de hal aan te staren. ‘Wat betekent dat? Het betekent *niets!* De kapitein had gelijk!’

‘Rustig nu,’ zei Montag. ‘We zullen nog eens beginnen, bij het begin.’

DEEL TWEE - De zeef en het zand

Zij lazen heel de lange middag, terwijl de koude novemberregen uit de hemel op het stille huis viel. Ze zaten in de hal omdat de salon zo leeg en grijs leek zonder oranje en gele confetti en vuurpijlen op de muren en vrouwen in japonnen van goudlover en mannen in zwart fluweel die konijnen van honderd pond uit zilveren hoeden toverden. De salon was uitgestorven en Mildred bleef er met een wezenloze uitdrukking naar staren terwijl Montag af en aan liep en neerhurkte en een willekeurige bladzijde soms wel tienmaal achtereen hardop voorlas.

“Wij kunnen niet zeggen op welk ogenblik precies vriendschap ontstaat. Zoals er, wanneer we een vat druppel voor druppel vullen, tenslotte een druppel komt die het doet overlopen, zo komt er na een reeks vriendelijkheden tenslotte een, die het hart doet overlopen.”

Montag zat naar de regen te luisteren.

‘Was dat het wat het huurmeisje had? Ik heb mijn hersenen zo gepijnigd om erachter te komen.’

‘Zij is dood. Laten we in vredesnaam praten over iemand die nog leeft.’

Montag keek niet om naar zijn vrouw toen hij bevend de hal uitliep naar de keuken, waar hij een hele tijd bleef staan kijken naar het gekletter van de regen tegen de ruiten eer hij in het grijze licht de hal weer inkwam, wachtend tot het beven zou overgaan. Hij sloeg een ander boek open. “Dat geliefkoosde onderwerp, Ikzelf.”

Hij wierp een zijdelingse blik op de muur. “Dat geliefkoosde onderwerp, Ik zelf.”

‘Dat begrijp ik,’ zei Mildred.

‘Maar Clarisses geliefkoosde onderwerp was niet zichzelf. Het was alle andere mensen, en ik. Ze was sinds vele jaren de eerste die ik werkelijk sympathiek vond. Zij was de eerste mens die ik mij herinneren kan die mij recht in mijn gezicht keek alsof ik meetelde.’ Hij tilde de beide boeken op. ‘Deze mannen zijn al lange tijd dood, maar ik weet dat hun woorden, op de een of andere manier, op Clarisse betrekking hebben.’

Buiten, in de regen, een zacht gekras aan de voordeur.

Montag verstijfde. Hij zag dat Mildred zich angstig hijgend tegen de muur aandrukte.

‘Iemand – de deur – waarom zegt de deur-stem niet dat -’

‘Ik heb hem afgezet.’

Door de dunne spleet boven de drempel een langzaam, speurend gesnuif, een uitwaseming van elektrische stoom.

Mildred lachte. ‘Het is maar een hond! Wil je dat ik hem wegjaag?’

‘Verroer je niet!’

Stilte. Het geruis van de koude regen. En de geur van blauwe elektriciteit die onder de op slot gedraaide deur doorblies.

‘Laten we weer aan het werk gaan,’ zei Montag rustig.

Mildred schopte tegen een boek. ‘Boeken zijn geen mensen. Jij leest en ik tuur overal om me heen, maar er is *niemand!*’

Hij staarde naar de salon die grijs en uitgestorven was als de wateren van een oceaan die van leven zouden kunnen krioelen als ze de elektrische zon aandraiden.

‘Mijn “familie”,’ zei Mildred, ‘dat zijn mensen. Ze vertellen me van alles; *ik* lach, *zij* lachen! En de kleuren!’

‘Ja, dat weet ik.’

‘En bovendien, als kapitein Beatty het wist van die boeken -’ Ze dacht erover na. Er verscheen een uitdrukking van verbazing, en dan van ontzetting, op haar gelaat. ‘Hij zou misschien wel hierheen komen om het huis en de “familie” te verbranden. Dat zou verschrikkelijk zijn! Denk eens aan al het geld dat we erin hebben gestoken. Waarom zou ik lezen? Waarvoor?’

‘Waarvoor? Die is goed!’ zei Montag. ‘Ik heb een paar nachten geleden de afgrijselijkste slang ter wereld gezien. Ze was dood, maar ze leefde. Ze kon zien, maar ze kon niet zien. Wil jij die slang *zien*? Ze is in het noodziekenhuis waar ze rapport hebben opgemaakt van al de rommel die de slang uit jou gehaald heeft! Zou je hun rapport eens willen doorkijken? Misschien zou je onder Guy Montag moeten zoeken, of misschien onder Angst of Oorlog. Zou je dat huis eens willen zien dat we gisteravond verbrand hebben? En de as doorzoeken om te kijken of je de beenderen vinden kunt van de vrouw die haar eigen huis in brand stak! En Clarisse McClellan, waar zoeken we die? In het lijkenhuisje! Luister!’

De bommenwerpers trokken over, trokken over het huis, knersend, murmelend, fluitend als een onmetelijke, onzichtbare ventilator die ronddraaide in de leegte.

‘Allemachtig!’ zei Montag. ‘Altijd die vervloekte dingen in de lucht! Iedere seconde van ons leven dreunen ze daar ergens boven ons hoofd. Waarom praat daar nooit eens iemand over! Sinds 1960 zijn we twee atoomoorlogen begonnen die we allebei gewonnen hebben! Komt het omdat we hier in ons land zoveel lol hebben dat we de rest van de wereld vergeten zijn? Komt het omdat wij zo rijk zijn en de rest van de wereld zo arm is en wij ons daar niets van aantrekken? Ik heb geruchten gehoord; overal heerst hongersnood, maar wij eten onze buiken dik en vet. Haat men ons daarom overal zo? Ik heb, in de loop der jaren, af en toe ook geruchten gehoord over de haat die men ons toedraagt. Weet *jij* waarom? Ik niet, *dat* weet ik wel. Misschien kunnen de boeken ons een eind op weg helpen. Er is misschien een kleine kans dat die ons zullen verhinderen dezelfde vervloekte krankzinnige fouten te maken! Die idiote smeerlappen in jouw salon hoor ik er niet over praten. Nou, Millie, *snap* je het dan niet? Een uur, een dag, een paar dagen met deze boeken, en misschien...’

De telefoon rinkelde. Mildred greep haastig de hoorn.

‘Ann!’ Ze lachte. ‘Ja, de Witte Clown treedt vanavond op!’

Montag liep naar de keuken en wierp het boek neer. ‘Montag,’ zei hij, ‘je bent nog dommer dan ik dacht. Wat willen we feitelijk? Zullen we de boeken maar inleveren, en er niet meer aan denken?’ Hij sloeg het boek open om Mildreds gelach te overstemmen met de woorden die van de pagina’s opklonken.

Arme Millie, dacht hij. Arme Montag, jij snapt er ook geen snars van. Maar waar vind je hulp, waar vind je nu nog iemand die je wijzer kan maken? Wacht even. Hij sloot zijn ogen. Ja, natuurlijk. Opnieuw dacht hij aan het groene park, een jaar geleden. De gedachte daaraan was de laatste tijd vaak in zijn brein opgedoken, maar nu herinnerde hij zich alles weer van die dag in het stadspark, toen hij die oude man met het zwarte pak aan haastig het een of ander had zien wegstoppen onder zijn jas. ...De oude man sprong overeind alsof hij de vlucht wilde nemen. En Montag zei: ‘Wacht!’

‘Ik heb niets gedaan!’ riep de oude man bevend. ‘Heb je mij dat dan horen zeggen?’

Ze hadden een ogenblik zonder een woord te spreken in het zachte groene licht gezeten en toen had Montag een opmerking over het weer gemaakt en

de oude man was er met een flauwe stem op doorgegaan. Het was een vreemd vredig gesprek geweest. De oude man had toegegeven dat hij een gewezen professor Engels was die veertig jaar geleden op straat was komen te staan toen de laatste vrije kunstacademie gesloten was wegens gebrek aan studenten en financiële steun. Hij heette Faber en toen hij zijn vrees voor Montag eindelijk was kwijtgeraakt, kreeg zijn stem een ritmische klank en praatte hij voort, naar de lucht en de bomen en het groene park kijkend en na een uur zei hij iets tegen Montag en Montag voelde dat het een rijmloos gedicht was. Daarop vatte de oude man nog meer moed en zei nog iets en dat was ook een gedicht. Faber hield zijn hand op zijn linker jaszak en zei de woorden haast teder op en Montag wist dat hij, als hij zijn hand uitstak, een boek met gedichten uit de jas van de oude man zou kunnen pakken. Maar hij stak zijn hand niet uit. Hij liet zijn handen op zijn knieën rusten, verdoofd, als van geen nut.

‘Ik praat niet over *dingen*, mijnheer,’ zei Faber. ‘Ik praat over de *betekenis* van de dingen. Ik zit hier en *weet* dat ik leef.’

Meer had er feitelijk niet plaatsgevonden. Een alleenspraak van een uur, een gedicht, een opmerking, en toen had Faber, zonder dat een van hen er ook maar op had gezinspeeld dat Montag brandman was, met een licht bevende hand zijn adres op een stukje papier geschreven. ‘Voor uw dossier,’ had hij gezegd, ‘voor het geval u besluiten mocht boos op mij te zijn.’

‘Ik ben niet boos,’ had Montag tot zijn eigen verbazing geantwoord.

In de hal krijste Mildred van de lach.

Montag liep naar zijn kast in de slaapkamer en keek haastig in zijn dossiermap onder NADER TE ONDERZOEKEN (?). Fabers naam stond erbij. Hij had hem niet doorgegeven en niet uitgewist. Hij draaide het nummer. De telefoon aan het andere eind van de lijn riep Fabers naam een dozijn maal af eer de professor de hoorn opnam. Montag legde uit wie hij was en er volgde een langdurig stilzwijgen.

‘Ja, mijnheer Montag?’

‘Professor Faber, ik zou u een vrij gekke vraag willen stellen. Hoeveel exemplaren van de Bijbel zijn er nog in dit land?’

‘Ik weet niet waar u het over hebt.’

‘Ik wil weten of er ook nog maar een enkel exemplaar van bestaat.’

‘Dit is een of andere valstrik! Ik kan zo maar niet over de telefoon met een wildvreemde gaan staan praten!’ ‘Hoeveel exemplaren van Shakespeare en

Plato?’ ‘Niet één! Dat weet u net zo goed als ik! Niet één!’ Faber verbrak de verbinding.

Montag legde de hoorn neer. Niet één! Natuurlijk wist hij dat al van de lijsten op de brandpost. Maar om de een of andere reden had hij het uit Fabers eigen mond willen horen.

In de hal gloeiden Mildreds wangen van opwinding. ‘De dames komen hierheen!’

Montag liet haar een boek zien. ‘Dit is het Oude en Nieuwe Testament, en...’

‘Begin daar niet weer over!’

‘Het is misschien wel het laatste exemplaar in dit deel van de wereld.’

‘Je moet het vanavond teruggeven, niet? Kapitein Beatty *weet* dat je het hebt, is het niet?’

‘Ik denk niet dat hij weet *welk* boek ik heb gestolen. Maar wat zou ik in plaats van dit moeten inleveren? Jefferson? Thoreau? Hoe kan ik weten welk het minst waardevolle is? Als ik een ander uitzoek en Beatty weet welk boek ik heb gestolen, zal hij denken dat we hier een hele bibliotheek hebben!’

Mildred vertrok zenuwachtig haar mond. ‘Zie je nu wat je *doet*? Je zult ons te gronde richten! Wie is belangrijker, ik of die Bijbel?’

Ze was beginnen te krijsen, op de grond zittend als een wassen pop die smelt door haar eigen hitte.

Hij kon Beatty’s stem horen. ‘Ga zitten, Montag. Kijk. Voorzichtig, als bloemblaadjes. Steek de eerste bladzij aan, steek de tweede bladzij aan. Elk wordt een zwarte vlinder. Prachtig, hè? Steek de derde bladzij aan met de tweede, enzovoort, kettingroken, hoofdstuk voor hoofdstuk, al de dwaze dingen die de woorden betekenen, al de valse beloften, al de tweedehands denkbeelden en afgezaagde wijsheden.’ Daar zat Beatty, licht transpirerend, de vloer bezaaid met zwermen zwarte motten die in één enkele storm om het leven waren gekomen.

Mildred hield weer even snel op met krijsen als ze ermee begonnen was. Montag luisterde niet. ‘Er zit maar één ding op,’ zei hij. ‘Voor ik het boek vanavond aan Beatty teruggeef, moet ik er een afschrift van laten maken.’

‘Jij bent vanavond hier, als de Witte Clown optreedt en de dames komen?’ riep Mildred.

Montag bleef bij de deur staan, met zijn rug naar haar toe. ‘Millie?’ Stilzwijgen. ‘Wat?’

‘Millie? Houdt de Witte Clown van jou?’

Geen antwoord.

‘Millie, houdt ...’ Hij bevochtigde zijn lippen. ‘Houdt je “familie” van je, houden zij erg veel van je, houden zij van je met heel hun hart en ziel, Millie?’

Hij voelde hoe ze langzaam met haar ogen knipperend naar de achterkant van zijn nek staarde. ‘Waarom vraag je me zo iets idioots?’

Hij was het liefst in tranen uitgebarsten, maar zijn ogen bleven droog, zijn lippen trilden niet.

‘Als je die hond ziet buiten,’ zei Mildred, ‘geef hem dan een schop van me.’

Hij bleef aarzelend bij de deur staan luisteren. Hij opende hem en stapte naar buiten.

Het had opgehouden met regenen en de zon ging onder in de schoongewaaide hemel. De straat en het grasveld en de veranda waren verlaten. Hij slaakte een diepe zucht. Dan sloeg hij de deur met een klap achter zich dicht.

Hij zat in de ondergrondse.

Ik ben verstijfd, dacht hij. Wanneer is mijn gezicht feitelijk gaan verstijven? En mijn lichaam? Die avond toen ik in het donker op het pillenflesje trapte, als op een mijn. Het zal wel weer overgaan, dacht hij. Het zal een tijdje duren, maar ik zal zorgen dat het weer overgaat, of anders Faber wel. Ergens zal iemand me mijn oude gezicht en mijn oude handen teruggeven. Zelfs mijn glimlach, dacht hij, mijn oude, in mijn trekken gezengde glimlach, ben ik kwijtgeraakt. Zonder die ben ik verloren.

De koker van de ondergrondse vluchtte achter hem weg, roomkleurig, gitzwart, roomkleurig, gitzwart, cijfers en duisternis, meer duisternis, meer cijfers. Eens, als kind, had hij op een hete, blauwe zomerdag op een geel duin bij de zee gezeten, trachtend een zeef te vullen met zand omdat een of andere wreedaardige neef had gezegd: ‘Als je deze zeef met zand vult krijg je een kwartje!’ En hoe sneller hij het erin goot, des te sneller het er driftig ruisend doorheen liep. Zijn handen waren moe, het zand was kokend heet, de zeef was leeg. Daar, op het duin, in het midden van juli, zonder één geluid om zich heen, had hij de tranen over zijn wangen voelen rollen.

Nu, terwijl hij schokkend voortraasde door de dode kelders van de stad, viel hem de verschrikkelijke logica van die zeef te binnen en hij staarde omlaag en zag dat hij de Bijbel opengeslagen op zijn knieën had liggen. Er zaten meer mensen in de slingerend voortgezogen trein doch hij hield het boek in

zijn handen en de dwaze gedachte kwam bij hem op, dat als je vlug las en alles las, misschien een klein deel van het zand in de zeef zou achterblijven. Maar hij las en de woorden vielen erdoorheen en hij dacht: over een paar uur zal Beatty er zijn en zal ik dit aan hem overhandigen, dus geen zin mag mij ontsnappen, ik moet iedere regel in mijn geheugen griffen. Mijn wilskracht zal het onmogelijke tot stand brengen.

Zijn vuisten omklemden het boek. Trompetten schetterden. ‘Tenniels Tandpasta.’

Houd je bek, dacht Montag. Ziet de leliën des velds. ‘Tenniels Tandpasta.’

Zij arbeiden niet – ‘Tenniels Tandpasta.’ Ziet de leliën des velds, houd je bek, houd je bek.

‘Tenniels Tandpasta.’

Hij sloeg het boek ruw open en bladerde het gejaagd door, de pagina’s betastend alsof hij blind was. ‘Tenniels. Gespeld: T-E-N-’

Zij arbeiden niet, en spinnen niet...

Een grimmig gefluister van kokend heet zand door een lege zeef.

‘Tenniels tovertube!’

Ziet de leliën, de leliën, de leliën...

‘Tenniels tandpasta zuivert uw adem...’

‘Houd je mond, houd je mond, houd je mond!’ Het was een smeekbede, een zo hartverscheurende kreet dat Montag merkte dat hij overeind gesprongen was, dat de geschrokken reizigers in de weergalmende wagon angstig starend achteruitdeinsden voor deze man met het krankzinnige, vraatzuchtige gelaat, de lallende, kurkdroge mond, het flappende boek in zijn vuist. De mensen die daar een ogenblik tevoren gezeten hadden, meetrappend op het ritme van Tenniels Tandpasta, Tenniels Toffe Tovertube, Tenniels Tandpasta Tandpasta Tandpasta, één twee, één twee drie, één twee, één twee drie. De mensen wier lippen zich flauw vertrokken hadden tot de woorden Tandpasta Tandpasta Tandpasta. De treinradio braakte uit weerwraak een tonlading blikken, koperen, zilveren en chroomnikkelen muziek over Montag uit. De passagiers werden murw gehamerd; ze renden niet weg, ze konden nergens heen rennen; de trein stortte door zijn smalle schacht in de aarde.

‘Leliën des velds.’

‘Tenniels.’

‘Leliën, zei ik!’

De mensen staarden hem aan.

‘Roep de conducteur.’

‘Die man is gek -’

‘Knoll View!’

De trein hield sissend halt.

‘Knol! View!’ Een schreeuw.

‘Tenniels.’ Een fluistering.

Montags lippen bewogen zich nauwelijks. ‘Leliën...’ De deur van de trein piepte open. Montag bleef staan. De deur hijgde, begon zich te sluiten. Eerst toen sprong hij langs de andere passagiers heen, inwendig gillend en krijsend, sprong hij nog juist op tijd door de als een schaar dichtklappende deur. Hij rende over de witte tegels de tunnels door, geen gebruik makend van de roltrappen omdat hij zijn voeten wilde voelen draven, zijn armen zwaaien, zijn longen zich samenpersen, zich weer ontspannen, de lucht in zijn keel wilde voelen bijten. Een stem woei hem achterna: ‘Tenniels Tenniels Tenniels,’ de trein siste als een slang. De trein schoot weg in zijn hol.

‘Wie is daar?’

‘Montag.’

‘Wat wilt u?’

‘Laat mij binnen.’

‘Ik heb niets gedaan!’

‘Ik ben alleen!’

‘Zweert u dat?’

‘Ik zweer het!’

De voordeur ging langzaam open. Faber gluurde naar buiten, hij zag er heel oud en heel broos en heel erg bang uit in het licht. De oude man wekte de indruk alsof hij het huis in geen jaren verlaten had. Hij en de witgepleisterde muren binnen hadden veel van elkaar weg. Er was wit in het vlees van zijn mond en zijn wangen, en zijn haar was wit en zijn ogen waren verbleekt, het vage blauw ervan was hier en daar wit. Dan viel zijn blik op het boek onder Montags arm en hij zag er niet meer zo oud en veel minder broos uit. Langzaam verdween zijn vrees.

‘Neem me niet kwalijk. Je moet zo voorzichtig zijn.’ Hij keek naar het boek onder Montags arm en kon zijn blik er maar niet van afwenden. ‘Het is dus waar.’

Montag stapte naar binnen. De deur viel dicht.

‘Ga zitten.’ Faber liep achteruit het vertrek in, alsof hij vreesde dat het boek zou verdwijnen als hij er even niet meer naar keek. Achter hem stond de deur van een slaapkamer open en in die kamer was het blad van een bureau bezaaid met machineonderdelen en stalen gereedschappen. Montag ving er maar een glimp van op, eer Faber, toen hij zag dat Montags aandacht werd afgeleid, zich haastig omdraaide en de deur van de slaapkamer dichtdeed en de knop met bevende hand bleef vasthouden. Zijn blik dwaalde weer onzeker naar Montag terug, die nu in een stoel zat met het boek op zijn schoot. ‘Het boek – waar hebt u -’

‘Ik heb het gestolen.’

Voor het eerst sloeg Faber zijn ogen op en keek Montag in zijn gelaat. ‘U bent dapper.’

‘Nee,’ zei Montag. ‘Mijn vrouw is doodziek. Een vriendin van mij is al dood. Iemand die een vriendin had kunnen zijn is minder dan vierentwintig uur geleden verbrand. U bent de enige die ik ken die me zou kunnen helpen. Om het te begrijpen.’

Fabers vingers kromden zich begerig op zijn knieën. ‘Mag ik het eens even zien?’

‘Neem me niet kwalijk.’ Montag gaf hem het boek. ‘Het is al een hele tijd geleden. Ik ben geen godsdienstig mens. Maar het is al een hele tijd geleden.’ Faber bladerde het boek door, af en toe even ophoudend om een paar regels te lezen. ‘Het is nog even mooi als in mijn herinnering. Grote hemel, hoe verwaterd wordt het tegenwoordig in onze “salons” opgedist. Christus is nu een lid van de “familie”. Ik vraag me dikwijls af of God zijn eigen zoon nog wel herkent, zo hebben we hem bijgepoetst en opgedoft. Hij is zo verzoetelijkt dat hij alleen nog maar uit kristalsuiker en sacharine lijkt te bestaan, als hij geen bedekte zinspelingen maakt op bepaalde handelsproducten die iedere gelovige *absoluut* in zijn bezit moet hebben.’ Faber rook even aan het boek. ‘Weet u dat hoeken geuren als nootmuskaat of een of andere exotische specerij? Ik vond het heerlijk om aan ze te ruiken toen ik een jongen was. Grote hemel, wat zijn er eenmaal een boel heerlijke boeken geweest, voor wij ze overboord wierpen.’ Faber sloeg de bladzijden om. ‘Mijnheer Montag, u ziet een lafaard voor u. Ik heb lang geleden ingezien welke kant het zou opgaan. Ik heb niets gezegd. Ik ben een van de onschuldigen die zijn stem had kunnen verheffen toen niemand naar de “schuldigen” wilde luisteren, maar ik heb mijn mond gehouden en ben daardoor zelf schuldig geworden. En toen ze er eindelijk toe overgingen om

de boeken te verbranden, gromde ik een paar maal en legde me er gedwee bij neer, omdat er toen geen anderen meer waren om met mij te grommen of te gillen. Nu is het te laat.’ Faber klapte de Bijbel dicht. ‘Kom – vertelt u mij eens waarom u naar mij toegekomen bent?’

‘Er is niemand meer die nog luistert. Ik kan niet tegen de muren praten omdat die gillen tegen *mij*. Ik kan niet tegen mijn vrouw praten; zij luistert naar de *muren*. Ik zoek enkel iemand die mij aanhoren wil. En als ik lang genoeg praat, zal hetgeen ik te zeggen heb misschien niet louter onzin blijken te zijn. En ik wil dat u mij leert hetgeen ik lees te begrijpen.’

Faber keek vorsend naar Montags magere gezicht met de blauwe wangen en kaken. ‘Hoe bent u wakker geschud? Wat heeft de fakkel uit uw handen geslagen?’

‘Ik weet het niet. We hebben alles wat we nodig hebben om gelukkig te zijn, maar we zijn niet gelukkig. Er ontbreekt iets. Ik heb om me heen gekeken. Het enige waarvan ik volkomen zeker was dat het was verdwenen, waren de boeken die ik de laatste tien, twaalf jaar had verbrand. Dus dacht ik dat boeken misschien zouden kunnen helpen.’

‘U bent een hopeloze romanticus,’ zei Faber. ‘Het zou grappig zijn als het niet zo ernstig was. Het zijn geen boeken die u nodig hebt, het zijn bepaalde dingen die boeken ons eenmaal gaven. De “salonfamilies” van vandaag de dag zouden ons dezelfde dingen kunnen geven. Radio en televisie zouden hetzelfde besef, hetzelfde bewustzijn kunnen overdragen, maar dat doen ze niet. Nee, het zijn helemaal geen boeken die u zoekt! U kunt het overal vinden, op oude grammofoonplaten, in oude films, en in oude vrienden; zoek ernaar in de natuur en zoek ernaar in uzelf. Boeken waren slechts één van de vergaarbakken waarin we een heleboel dingen bewaarden waarvan we bang waren dat we ze zouden vergeten. Er is niets magisch aan ze. De magie ligt alleen in wat de boeken zeggen, in de wijze waarop ze de flarden van het heelal samenstikten tot een kledingstuk dat wij konden dragen. Natuurlijk kunt u dit niet weten, natuurlijk kunt u nog steeds niet begrijpen wat ik bedoel wanneer ik dit allemaal zeg. U hebt intuïtief gelijk, dat is verreweg het belangrijkste. Er ontbreken drie dingen.

In de eerste plaats: Weet u waarom boeken als dit zo belangrijk zijn? Omdat ze kwaliteit bezitten. En wat betekent het woord kwaliteit? Voor mij betekent het structuur. Dit boek heeft *poriën*. Het heeft gelaatstrekken. Dit boek kun je onder de microscoop leggen. Je zult leven ontdekken onder het glas, dat in een eindeloze overvloedigheid voorbijstroomt. Hoe meer poriën,

hoe meer waarheidsgetrouw vastgelegde levensbijzonderheden per vierkante centimeter je op een vel papier kan krijgen, hoe “literairder” je bent. Dat is althans mijn definitie. *Onthullende bijzonderheden. Nieuwe bijzonderheden.* Goede schrijvers raken het leven voortdurend aan. Middelmattige strijken er vlug overheen. Slechte verkrachten het en laten het liggen voor de vliegen. Begrijpt u nu waarom boeken gehaat en gevreesd worden? Zij laten de poriën zien in het gelaat van het leven. Mensen die bang zijn in hun gemoedsrust gestoord te worden, willen enkel ronde gezichten van was zien, porieloos, haarloos, uitdrukkelingsloos. We leven vandaag de dag in een tijd waarin bloemen trachten op bloemen te leven, in plaats van hun sappen te trekken uit zwarte leem en regenwater. Zelfs vuurwerk, hoe artificieel mooi het ook mag zijn, komt voort uit de chemie der aarde. Maar toch denken we dat we kunnen voortbestaan, ons met bloemen en vuurwerk voedend, zonder de kringloop te voltooien terug naar de werkelijkheid. Kent u de legende van Hercules en Antaeus, de reusachtige worstelaar wiens kracht ongelooflijk was zolang hij stevig met beide benen op de aarde stond? Doch toen hij door Hercules omhoog werd getild in de lucht en zijn steun had verloren, kwam hij één, twee, drie om. Als die legende ons vandaag de dag, in deze stad, in onze tijd, niet iets te zeggen heeft, ben ik stapelgek. Welnu, daar hebben we dus het eerste wat ik zei dat we nodig hadden. Kwaliteit, geestelijk voedsel met structuur.’

‘En het tweede?’

‘Vrije tijd.’

‘O, maar we hebben genoeg uren waarin we niet hoeven werken.’

‘Niet hoeven werken, ja. Maar tijd om na te denken? Als je niet voortraast in je auto met een vaart van honderd zestig kilometer per uur, zodat je alleen maar aan het gevaar kan denken, doe je een of ander spelletje of zit in een of andere kamer waar je geen betoog opzetten kunt met de viermuurs-televisie. Waarom? De televisie is “echt”. Hij is rechtstreeks, hij heeft dimensie. Hij zegt je wat je denken moet en hamert het in je hoofd. Hij *moet* gelijk hebben. Hij *schijnt* het immers zo bij het rechte eind te hebben. Hij overdondert je zo met *zijn* conclusies dat je hersenen geen tijd krijgen om te protesteren en “Wat een onzin!” te roepen.’

‘Maar de familie, die je hoort en ziet, dat zijn “mensen”’

‘Pardon?’

‘Mijn vrouw zegt dat boeken niet “echt” zijn.’ ‘Gelukkig niet. Je kunt ze dichtdoen en zeggen: “Wacht eens eventjes.” Je kunt ze de baas blijven.

Maar wie heeft zich ooit kunnen losscheuren uit de klauw die je beetgrijpt wanneer je een zaadje in een TV-salon laat vallen? Het groeit uit tot iedere vorm die het maar wil! Het is een omgeving even echt als de wereld. Het *wordt* en *is* de waarheid. Boeken kun je met argumenten te lijf gaan. Maar met al mijn kennis en scepticisme heb ik nog nooit kans gezien om te debatteren met een symfonieorkest van honderd man, driedimensionaal en in natuurgetrouwe kleuren, dat in, en een deel van die ongelooflijke salons is. Zoals u ziet heb ik in mijn salon niets dan vier witgepleisterde muren. En hier.' Hij haalde twee kleine rubber dopjes te voorschijn. 'Voor in mijn oren wanneer ik met de ondergrondse mee moet.' 'Tenniels Tandpasta; zij arbeiden niet, en zij spinnen niet,' zei Montag, met gesloten ogen. 'Wat kunnen we doen? Zouden boeken ons helpen?'

'Alleen als we ook het derde van hetgeen we nodig hebben zouden kunnen krijgen. Het eerste is, zoals ik al gezegd heb, kennis op een veel hoger niveau. Het tweede: vrije tijd om die kennis te verwerven. En het derde: het recht om ons gedrag te laten bepalen door hetgeen we uit die kennis hebben gepuurd. En ik geloof nauwelijks dat een heel oude man en een brandman die er genoeg van heeft gekregen nu, in dit vergevorderde stadium, nog veel zouden kunnen *doen*...' '

'Ik kan boeken krijgen.'

'U zoudt u aan gevaar blootstellen.'

'Dat is het mooie wanneer je stervende bent: als je niets meer hebt te verliezen, kun je je aan net zoveel gevaren blootstellen als je maar wilt.'

'Kijk eens, daar hebt u iets belangwekkends gezegd,' lachte Faber, 'zonder het te hebben gelezen!'

'Staan *dergelijke* dingen in boeken? Maar het kwam zo maar bij me op!'

'Des te beter. U hebt het niet expres bedacht voor mij of voor wie ook, zelfs niet voor uzelf.'

Montag leunde voorover. 'Vanmiddag kwam de gedachte bij mij op dat indien boeken *inderdaad* de moeite waard bleken te zijn, wij misschien een pers zouden kunnen zien te krijgen en een paar extra exemplaren drukken -'

'Wij?'

'U en ik.'

'O, nee!' Faber ging met een ruk recht overeind zitten.

'Maar laat ik u mijn plan uiteenzetten -'

'Als u erop staat het mij te vertellen, moet ik u verzoeken weg te gaan.'

'Maar stelt u er dan geen belang in?'

‘Niet als u over dingen begint die ertoe zouden kunnen leiden dat ik voor de moeite die ik mij voor u geef, verbrand zou worden. Er zou alleen een *mogelijkheid* zijn dat ik naar u zou luisteren als op de een of andere manier het hele brandstelsel zelf verbrand kon worden. Als u bijvoorbeeld zou voorstellen om extra boeken te drukken en het zo te regelen dat die door het hele land in de huizen van brandlieden worden verborgen, zodat er achterdocht zou worden gezaaid onder deze brandstichters zelf, dan zou ik zeggen: bravo!’

‘De boeken stiekem verstoppen, de brandpost waarschuwen en de huizen van de brandlieden in vlammen zien opgaan, bedoelt u dat?’

Faber trok zijn wenkbrauwen op en keek Montag aan alsof hij eensklaps een heel ander iemand voor zich zag. ‘Ik maakte een grapje.’

‘Als u dacht dat het plan de moeite waard is om te proberen, zoudt u mij op uw woord moeten verzekeren dat het zou helpen.’

‘Dergelijke dingen kun je niet garanderen! Toen wij alle boeken die we nodig hadden *bezaten*, wilden wij tenslotte toch nog met alle geweld de hoogste rots vinden die er maar was om van naar beneden te springen. Maar we *hebben* een adempauze nodig. We *hebben* kennis nodig. En misschien zouden we over duizend jaar lagere rotsen opzoeken om van af te springen. De boeken moeten ons eraan herinneren wat een ezels en dwazen we zijn. Ze zijn Caesars Pretoriaanse Garde, die terwijl de parade over de heerbaan stampft fluistert: “Bedenk, o, Caesar, dat gij sterfelijk zijt.” De meesten van ons kunnen niet overal heenreizen, met iedereen praten, alle steden ter wereld kennen, daarvoor hebben we geen tijd, of geen geld, of geen vrienden genoeg. De dingen waar jij naar zoekt, Montag, zijn op de wereld, maar de enige manier waarop de doorsnee mens ooit negenenennegentig procent ervan te zien zal krijgen, is door middel van een boek. Vraag me niet ergens borg voor te staan. En verwacht niet door *wat* ook, mens, machine of bibliotheek, gered te worden. Probeer jezelf zo goed en zo kwaad als het gaat te redden, en als je verdrinkt, zul je tenminste sterven in de wetenschap dat je bezig was op het strand af te zwemmen.’

Faber stond op en begon door de kamer te ijsberen. ‘Welnu?’ vroeg Montag. ‘Het is je volkomen ernst?’

‘Volkomen.’

‘Het is een arglistig plan, al zeg ik het zelf.’ Faber wierp een zenuwachtige blik op zijn slaapkamerdur. ‘De brandposten door heel het land te zien

branden, vernietigd als broeinesten van verraad. De salamander die zijn eigen staart verslindt!’

‘Ik heb een lijst van alle woningen van brandlieden in iedere plaats. Met een of ander soort ondergrondse -’ ‘Je kunt de mensen niet vertrouwen, dat is juist het beroerde. Jij en ik en wie nog meer moeten de branden aansteken?’

‘Zijn er geen professoren zoals uzelf, ex-schrijvers, geschiedkundigen, taalgeleerden...?’

‘Dood of te oud.’

‘Hoe ouder hoe beter; ze zullen niet opvallen. U kent er duizenden, geef het maar toe!’

‘O, er zijn alleen al een heleboel acteurs die in geen jaren Pirandello of Shaw of Shakespeare gespeeld hebben omdat hun stukken van een te diep *beseft* van de wereld blijk geven. We zouden van hun verbittering gebruik kunnen maken. En we zouden gebruik kunnen maken van de eerlijke woede van die historici die in geen veertig jaar een regel hebben geschreven. Het is waar, we zouden les kunnen geven in denken en lezen.’

‘Ja!’

‘Maar dat zouden maar lapmiddelen zijn. De hele cultuur is aangetast. Het geraamte moet de smeltkroes in en een andere vorm krijgen. Nee, het is niet zo eenvoudig dat je maar een boek hoeft op te pakken dat je een halve eeuw geleden neergelegd hebt. Bedenk dat de brandlieden zelden in actie hoeven komen. Het publiek is uit eigener beweging opgehouden met lezen. Jullie brandlieden zorgen nu en dan voor een circusvoorstelling waarbij huizen worden afgezet en de menigte te hoop loopt om de mooie fik te zien, maar het is slechts een bijnummertje en nauwelijks noodzakelijk om te zorgen dat alles ordelijk marcheren blijft. Er zijn nog maar zo weinig mensen die opstandig willen zijn. En van die weinigen kruipen de meesten, zoals ikzelf, gauw in hun schulp. Kun je sneller dansen dan de Witte Clown, harder schreeuwen dan “mijnheer Gimmick” en de “families” in de salon? Als je dat kunt, zul je zegevieren, Montag. In ieder geval ben je een dwaas. De mensen hebben *pret*.’

‘Plegen zelfmoord! Vermoorden elkaar!’

Al de tijd dat ze hadden zitten praten was een vlucht bommenwerpers in oostelijke richting overgetrokken en eerst nu zwegen de beide mannen en luisterden, met het gevoel alsof het machtige geluid van de straalvliegtuigen in hun eigen innerlijk gonsde en trilde. ‘Geduld, Montag. Laat de oorlog de

“families” uit de weg ruimen. Onze beschaving is bezig zichzelf te pletter te storten. Zorg dat je uit de buurt van de centrifuge blijft.’

‘Er moet iemand gereed staan wanneer zij uiteen spat.’

‘Wie? Mensen die Milton citeren? Die zeggen: ik heb Sophocles gelezen? Om de overlevenden eraan te herinneren dat de mens ook zijn goede zijde heeft? Ze zullen enkel hun stenen oprapen om elkaar naar het hoofd te slingeren. Ga naar huis, Montag. Ga naar bed. Waarom verspil je je laatste uren met door je kooi heen te rennen en te loochenen dat je een eekhoorn bent?’

‘Dus het kan u niets meer schelen?’

‘Het gaat mij zo ter harte dat ik er ziek van ben.’ ‘En u wilt mij niet helpen?’

‘Welterusten, welterusten.’

Montags handen grepen de Bijbel beet. Hij zag wat zijn handen gedaan hadden en er verscheen een verbaasde blik in zijn ogen.

‘Zou u dit graag willen hebben?’

Faber zei: ‘Ik zou er mijn rechterarm voor willen geven.’

Montag bleef staan en wachtte wat er vervolgens zou gebeuren. Zijn handen begonnen, uit zichzelf, als twee mannen die samen een karweitje opknappen moesten, de bladzijden uit het boek te scheuren. De handen scheurden het schutblad eruit en dan de eerste pagina en dan de tweede.

‘Idioot, wat doe je daar!’ Faber sprong overeind alsof hij een klap had gekregen. Hij stortte zich op Montag. Montag duwde hem weg en zijn handen bleven doorscheuren. Nog zes bladzijden dwarrelden op de grond. Hij raapte ze op en propte ze voor Fabers ogen in elkaar.

‘Doe dat niet, o, doe dat niet!’ zei de oude man. ‘Wie kan mij weerhouden? Ik ben brandman. Ik kan u verbranden!’

De oude man bleef hem strak aankijken. ‘Dat zou je nooit doen.’

‘Ik zou het kunnen!’

‘Het boek. Scheur het niet verder kapot.’ Faber liet zich in een stoel zinken; zijn gelaat zag doodsbleek, zijn mond trilde. ‘Maak niet dat ik mij nog vermoeder voel. Wat wil je?’

‘Ik heb u nodig om mij te onderwijzen.’

‘Goed, goed.’

Montag legde het boek neer. Hij begon het ineengefrommelde papier uit elkaar te halen en glad te strijken. De oude man keek vermoeid toe. Faber schudde zijn hoofd alsof hij ontwaakte.

‘Montag, heb je geld?’

‘Een beetje. Vier, vijfhonderd dollar. Waarom?’ ‘Breng het mee. Ik ken een man die een halve eeuw geleden ons studentenblad drukte. Dat was het jaar dat ik bij het begin van het nieuwe semester op de academie kwam en zag dat maar één student zich had laten inschrijven voor “Het Drama van Aeschylus tot O’Neill”. Begrijp je het? Het was precies een prachtig standbeeld van ijs dat wegsmolte in de zon. Ik herinner me hoe de kranten het leven lieten als reusachtige motten. Niemand *wilde* ze terughebben. Niemand miste ze. En toen gaf de regering, die inzag hoe voordelig het voor haar was als de mensen alleen over hartstochtelijke lippen en vuiststoten in de maagstreek lazen, de situatie haar definitieve beslag door de aanstelling van jullie vuurvreters. We hebben die werkeloze drukker dus, Montag. We zouden met een paar boeken kunnen beginnen en wachten tot de oorlog het cultuurpatroon doorbreekt en ons de zet geeft die we nodig hebben. Een paar bommen en de “families” in de muren van alle huizen zullen als ratten zwijgen! In de stilte zou onze fluisterstem misschien een heleboel mensen bereiken.’

Ze stonden allebei te kijken naar het boek op de tafel. ‘Ik heb geprobeerd het me te herinneren,’ zei Montag. ‘Maar verdomme nog aan toe, ik ben het weer kwijt zodra ik mijn hoofd omdraai. Hoe dolgraag zou ik iets tegen de kapitein willen zeggen. Hij heeft zoveel gelezen dat hij overal antwoord op weet, of schijnt te weten. Zijn stem is als boter. Ik ben bang dat hij me dit allemaal weer uit mijn hoofd zal praten. Nog geen week geleden, toen ik petroleum in het rond stond te spuiten, dacht ik: Hemel, wat heerlijk!’ De oude man knikte. ‘Zij die niet bouwen moeten verbranden. Dat is een waarheid zo oud als de criminaliteit onder de jeugd.’

‘Dat ben ik dus: een jeugdige misdadiger.’

‘We hebben er allemaal iets van in ons.’

Montag liep naar de voordeur. ‘Kunt u me vanavond op enigerlei wijze helpen, als ik tegenover de brandkapitein zal staan? Ik heb een paraplu nodig om me tegen de regen te beschermen. Ik ben zo verduiveld bang dat ik zal verdrinken als ik opnieuw in zijn handen val.’

De oude man zei niets, doch wierp opnieuw een vluchtige blik op zijn slaapkamer. Montag zag het. ‘Nu?’

De oude man haalde diep adem, bleef een ogenblik roerloos staan, liet de lucht dan langzaam uit zijn longen ontsnappen. Hij haalde opnieuw adem,

met gesloten ogen, stijf opeengeklemd lippen. Eindelijk week de spanning uit zijn borst. ‘Montag...’

De oude man draaide zich om en zei: ‘Kom mee. Ik zou je werkelijk zomaar hebben laten vertrekken. Ik ben inderdaad een lafhartige oude dwaas.’

Faber opende de deur van de slaapkamer en ging Montag voor het kleine vertrek in, waar een tafel stond waarop een aantal metalen gereedschappen lagen te midden van een chaos van microscopisch fijne koperdraden, heel kleine spoeltjes, klosjes en kristallen.

‘Wat is dat?’ vroeg Montag.

‘Een bewijs van mijn vreselijke lafhartigheid. Ik heb zoveel jaren alleen geleefd, met mijn fantasie beelden op muren werpend. Prutsen met elektronische apparaten en radio-ontvangers is altijd mijn hobby geweest. Mijn lafhartigheid is zo onbegrensd, overheerst de revolutionaire geest die in haar schaduw woont dermate, dat ik mij gedwongen heb gezien *dit* te ontwerpen.’

Hij nam een klein groenmetalen voorwerp op. niet groter dan een revolverkogel.

‘Ik heb hier overal geld voor weten te vinden – hoe? Door te speculeren op de effectenbeurs, natuurlijk, de laatste toevlucht voor zonder werk geraakte gevaarlijke intellectuelen. Afijn, ik heb gespeculeerd en dit allemaal gebouwd en ik heb gewacht. Bevend heb ik een half leven lang gewacht tot iemand mij zou aanspreken. Zelf durfde ik niemand aan te spreken. Die dag in het park toen we samen gepraat hebben wist ik dat je eenmaal zou langskomen, met vuur of met vriendschap, dat was moeilijk vooruit te zeggen. Ik heb dit dingetje al maandenlang klaar. Maar ik liet je bijna vertrekken, *zo bang ben ik!*’

‘Het ziet eruit als een Zeeschelp-radio.’

‘Maar het is nog iets meer! Het *luistert!* Als je dit in je oor stopt Montag, kan ik rustig thuis zitten, mijn angstige benen warmend, en de wereld der brandlieden horen en analyseren, zonder gevaar te lopen. Ik ben de koninginnenbij, veilig in de korf. Jij zult de hommel zijn, het zwervende oor. Ik zou tenslotte oren kunnen uitzetten in alle delen van de stad, bij verschillende mensen, zelf enkel luisterend en mijn conclusies trekkend. Als de hommels sterven, zit ik nog veilig thuis, mijn angst koesterend met een maximum aan comfort en een minimum aan risico. Zie je hoe weinig ik zelf durf te wagen, hoe verachtelijk ik ben?’

Montag stopte de groene kogel in zijn oor. De oude man duwde een soortgelijk apparaatje in zijn eigen oor en bewoog zijn lippen.

‘Montag!’

De stem klonk in Montags hoofd.

‘Ik *hoor* u!’

De oude man lachte. ‘Jij komt ook prima over!’ Faber fluisterde, doch de stem in Montags hoofd klonk duidelijk. ‘Ga naar de brandpost als het tijd is. Ik zal bij je zijn. Laten we samen naar kapitein Beatty luisteren. Misschien behoort hij wel tot de onzen. God zal het weten. Ik zal je influisteren wat je zeggen moet. We zullen hem behoorlijk van repliek dienen. Haat je me om deze elektronische lafhartigheid? Ik zend jou de nacht in, terwijl ik achter de linies blijf, luisterend met mijn vervloekte oren hoe jouw hoofd er afgehakt zal worden.’

‘We doen allemaal wat we kunnen,’ zei Montag. Hij legde de Bijbel in de handen van de oude man. ‘Alstublieft. Ik zal het erop wagen een plaatsvervanger te sturen. Morgen -’

‘Ik zal de werkeloze drukker gaan opzoeken, ja, *dat* durf ik nog wel.’

‘Goedenavond, professor.’

‘Niet goedenavond. Ik zal heel de rest van de avond bij je zijn, een mug van azijn die je oor kietelt als je me nodig hebt. Maar in ieder geval tot ziens en het beste ermee.’

De deur ging open en dicht. Montag stond weer in de donkere straat, met de wereld om zich heen.

Je kon de oorlog die avond in de hemel naderbij voelen komen. De manier waarop de wolken wegdreven en terugkwamen, en de manier waarop de sterren neer blikten, miljoenen sterren die daar fonkelden tussen de wolken, als vliegende schijven van de vijand, en het gevoel dat de hemel op de stad zou kunnen storten en haar verpulveren tot stof, en de maan die opkwam als een rode vuurbal; zo voelde de avond zich.

Montag liep de ondergrondse uit met het geld in zijn zak (hij was langs de bank gegaan die elke avond de hele avond open was met robotkassiers achter de loketten) en onder het lopen luisterde hij naar de Zeeschelp-radio in zijn ene oor...

‘We hebben een miljoen manschappen gemobiliseerd. Indien de oorlog uitbreekt zullen wij een snelle zege behalen...’

De stem werd snel door muziek overspoeld en verdween.

‘Tien miljoen manschappen gemobiliseerd,’ fluisterde Fabers stem in zijn andere oor. ‘Maar zeg één miljoen. Dat klinkt opgewekter.’

‘Faber?’

‘Ja.’

‘Ik denk niet. Ik doe enkel wat me wordt gezegd, als altijd. Je zei dat ik het geld moest gaan halen en ik heb het gehaald. Ik heb er niet zelf aan gedacht. Hoe lang duurt het nog voor ik beginnen zal *zelf* ergens een oplossing voor te vinden?’

‘Daar ben je al mee begonnen, met die laatste opmerking van je. Je zult me op mijn woord moeten vertrouwen.’

‘Ik heb de anderen ook op hun woord vertrouwd!’ ‘Ja, en kijk eens op welke afgrond we aanstormen. Je zult een tijdlang blind moeten rondzwerven. Hier heb je mijn arm om je aan vast te klampen.’

‘Ik ben niet van plan de andere kant te kiezen als me enkel *gezegd* wordt wat ik doen moet. Dan heeft heel die ommezwaai geen enkele zin.’

‘Je wordt al wijs!’

Montag voelde hoe zijn voeten hem over het trottoir naar zijn huis voerden.

‘Praat door.’

‘Wil je dat ik je voorlees? Ik zal je zo voorlezen dat je het je herinneren kunt. Ik slaap ‘s nachts maar vijf uur. Ik heb niets omhanden. Als je het prettig vindt, zal ik je daarom ‘s nachts in slaap lezen. Men zegt dat je zelfs tijdens je slaap dingen opneemt, als iemand ze in je oor fluistert.’

‘Ja.’

‘Luister dan.’ Aan het andere eind van de stad klonk het heel zachte geritsel van een bladzij die werd omgeslagen. ‘Het Boek Job.’

De maan rees aan de hemel terwijl Montag voortliep, zijn lippen heel flauw bewegend.

Die avond om negen uur zat hij een lichte maaltijd te nuttigen toen de stem in de voordeur riep en Mildred de salon uitrende als een bewoner van de flanken van de Vesuvius die voor een plotselinge uitbarsting vlucht. Mevrouw Phelps en mevrouw Bowles kwamen door de voordeur binnen en verdwenen in de kratermuil met Martini’s in hun hand. Montag hield op met eten. Ze waren als een monsterachtige kristallen luchter die duizenden tingelende tonen beierde, hij zag hun eeuwige glimlachjes door de muren van het huis heen branden en nu krijsten ze elkaar boven het lawaai uit toe. Montag merkte dat hij bij de deur van de salon stond, met in zijn mond het nog slechts half gekauwde eten.

‘Ziet alles er niet leuk uit!’

‘Leuk.’

‘Jij ziet er mooi uit, Millie!’

‘Mooi.’

‘Alles ziet er beeldig uit.’

‘Beeldig.’

Montag stond naar hen te kijken.

‘Geduld,’ fluisterde Faber.

‘Ik hoor hier niet te zijn,’ fluisterde Montag, haast in zichzelf. ‘Ik hoorde op weg te zijn naar u met het geld.’

‘Morgen is nog vroeg genoeg. Voorzichtig!’

‘Vinden jullie het programma niet *geweldig*?’ riep Mildred.

‘Geweldig!’

Op één muur glimlachte een vrouw en dronk tegelijkertijd sinaasappelsap. Hoe krijgt ze het voor elkaar, dacht Montag. In de andere muren liet een röntgenbeeld van dezelfde vrouw zien hoe de verfrissende drank door haar samentrekkende slokdarm de reis ondernam naar haar verrukte maag! Onverwachts schoot de kamer in een raket de wolken in, plonsde in een citroengroene zee waar blauwe vissen rode en gele vissen opaten. Een minuut later hakten drie Witte Cartoon-Clowns elkaars ledematen af op het ritme van ontzaglijke aanrollende vloedgolven van gelach. Weer twee minuten later en de kamer schoot de stad uit naar de straalauto's die wild door een arena jaagden, botsend en remmend en weer tegen elkaar opbotsend. Montag zag een aantal lichamen de lucht in vliegen.

‘Zag je dat, Millie!’

‘Ik zag het, ik *zag* het!’

Montag stak zijn hand om de deur van de salon en trok aan de hoofdschakelaar. De beelden spoelden weg, alsof men het water uit een reusachtige kom vol hysterische vissen liet stromen. De drie vrouwen draaiden zich langzaam om en keken Montag met onverhulde ergernis en daarna met afkeer aan.

‘Wanneer denkt u dat de oorlog zal uitbreken?’ zei hij. ‘Het is me opgevallen dat uw mannen er vanavond niet bij zijn.’

‘O, zij komen en gaan, komen en gaan,’ zei mevrouw Phelps. ‘Zo zie je me, zo zie je me niet. Het leger heeft Pete gisteren opgeroepen. Hij komt volgende week weer terug. Dat heeft het leger gezegd. Een bliksemoorlog. Achtenveertig uur, zeiden ze, en dan kwam iedereen weer naar huis. Dat

heeft het leger gezegd. Bliksemoorlog. Pete is gisteren opgeroepen en ze zeiden dat hij volgende week weer zou terugkomen. Bliksem...'

De drie vrouwen schoven op hun stoel heen en weer en keken zenuwachtig naar de lege, modderkleurige muren.

'Ik maak me geen zorgen,' zei mevrouw Phelps. 'Dat laat ik aan Pete over.' Ze giechelde. 'Als er te tobben valt, laat die ouwe Pete dat dan maar doen. Ik niet. Ik maak me geen zorgen.'

'Ja,' zei Mildred, 'als er te tobben valt, laat die ouwe Pete dat dan maar doen.'

'Ze zeggen dat het altijd de man van een ander is die sneuvelt.'

'Dat heb ik ook gehoord. Ik heb nog nooit gehoord dat er in een oorlog iemand gedood is. Wel als ze van het dak van een gebouw afsprongen, ja, zoals Gloria's man vorige week. Maar in een oorlog? Nog nooit.'

'In een oorlog niet, nee,' zei mevrouw Phelps. 'Trouwens, Pete en ik hebben altijd gezegd: geen tranen of iets van dien aard. Het is voor ons allebei ons derde huwelijk en we zijn zelfstandig. Wees zelfstandig, hebben we altijd gezegd. Hij zei: als ik mocht sneuvelen, leef dan gewoon door en huil niet, maar trouw opnieuw en denk niet meer aan mij.'

'Dat is waar ook!' zei Mildred. 'Hebben jullie gisteravond in jullie muur die vijf-minuten romance met Clara Dove gezien? Nu, dat ging allemaal over die vrouw die -'

Montag zei niets maar bleef naar de gezichten van de vrouwen staan kijken zoals hij eenmaal naar de gezichten van heiligen gekeken had in een vreemde kerk die hij als kind was binnengegaan. De gezichten van die gebrandschilderde wezens hadden hem niets gezegd, ofschoon hij tegen ze gepraat had en een hele tijd in die kerk was blijven staan, pogend die godsdienst te zijn toegedaan, pogend te ontdekken wat godsdienst was, pogend genoeg van de scherpe wierook en het typische stof in zijn longen, en zodoende in zijn bloed, te krijgen om zich geroerd te voelen en zich te gaan afvragen wat de betekenis was van die kleurige mannen en vrouwen met hun porseleinen ogen en bloedrobijnen lippen. Maar er was niets, niets; het was een wandeling door een winkel als zovele andere en zijn geld werd hier niet aangenomen en zijn bloed bleef kil, zelfs toen hij het hout en het gips en de klei aanraakte. En zo was het nu ook hier, in zijn eigen salon, bij deze vrouwen die onder zijn strakke blik nerveus in hun stoelen heen en weer schoven, sigaretten opstaken, rookwolken uitbliezen, over hun goudvlammende haren streken en naar hun vuurrode nagels staarden, alsof zijn

blik hen vlam had doen vatten. De stilte pijnigde hun gezichten. Ze bogen zich voorover bij het geluid waarmee Montag zijn laatste hap eten doorslikte. Ze luisterden naar zijn koortsachtige ademhaling. De drie lege muren van de kamer leken nu de kale voorhoofden van slapende reuzen. Montag had het gevoel dat indien je die drie starende voorhoofden aanraakte, je een fijn, zout zweet op je vingertoppen zou voelen. De stilte deed de zweetdruppels toenemen en het haast hoorbare trillen en beven in het vertrek en in de vrouwen die brandden van spanning. Ieder ogenblik konden ze een langgerekt, knetterend gesis laten horen en uit elkaar barsten. Montag bewoog zijn lippen.

‘Laten we eens praten.’

De vrouwen hieven met een krampachtige ruk hun hoofd op en staarden hem aan.

‘Hoe maken uw kinderen het, mevrouw Phelps?’ zei hij.

‘U weet dat ik die niet heb! Iedereen weet dat niemand die bij zijn verstand is kinderen zou willen hebben!’ zei mevrouw Phelps, zonder dat het haar helemaal duidelijk was waarom ze nijdig was op deze man.

‘Dat zou ik niet willen zeggen,’ zei mevrouw Bowles. ‘Ik heb *twee* kinderen gehad met de keizersnede. Het heeft geen zin om die vreselijke pijn nog eens door te maken voor een baby. De wereld moet zich voortplanten, weet u, het ras moet in stand gehouden worden. Bovendien lijken ze soms op je en dat is leuk. Twee keizersneden hebben het ‘m gelapt, en of! O, mijn dokter zei wel: keizersneden zijn niet nodig; u hebt de heupen ervoor, alles is normaal, maar ik *stond* erop.’

‘Keizersneden of niet, kinderen richten je te gronde; je bent gek,’ zei mevrouw Phelps.

‘De kinderen zitten negen dagen van de tien lekker weggestopt op school. De drie dagen per maand dat ze thuis zijn kan ik ze wel aan mijn hoofd velen; je hebt niet veel last met ze. Je zet ze maar in de “salon” en draait de knop om. Het is net of je de was doet: je propt het vuile goed erin en klappt het deksel neer.’ Mevrouw Bowles giechelde. ‘Ze geven me net zo lief een schop als een kus. Goddank kan ik terugschoppen.’

De vrouwen lieten lachend hun tong zien.

Mildred bleef een ogenblik zwijgend zitten en klapte, toen ze zag dat Montag nog steeds in de deuropening stond, in haar handen. ‘Laten we over politiek praten, om Guy een plezier te doen.’

‘Niet zo gek,’ zei mevrouw Bowles. ‘Ik heb bij de laatste verkiezing net als iedereen mijn stem uitgebracht en ik heb voor president Noble gestemd. Ik vind dat hij een van de aardigst uitziende mannen is die ooit president zijn geworden.’

‘O, maar de man die ze als tegenkandidaat hadden!’ ‘Dat was niet veel zaaks, wel? Nogal klein en heel gewoon en hij schoor zich niet erg zorgvuldig en zijn haar zat niet netjes gekamd.’

‘Hoe is zijn partij erbij gekomen hem kandidaat te stellen? Een dergelijke kleine, korte man laat je het toch niet opnemen tegen een lange, rijzige man. Bovendien sprak hij binnensmonds. De helft van de tijd kon ik geen woord verstaan van wat hij zei. En de woorden die ik *wel* verstond begreep ik niet!’

‘Hij was dik ook, en kleepte zich niet eens zo, dat het niet opviel. Geen wonder dat Noble Winston een overweldigende meerderheid kreeg. Zelfs hun namen droegen daartoe bij. Vergelijk Winston Noble eens tien seconden met Hubert Hoag en dan kun je al wel op je vingers uittellen hoe de uitslag zal zijn.’

‘Verdomme nog aan toe!’ riep Montag. ‘Wat weten jullie van Hoag en Noble af!’

‘Nu nog mooier, ze zijn allebei in die salonmuur geweest, nog geen zes maanden geleden. De een stond voortdurend in zijn neus te peuteren; ik werd er razend van.’

‘Kom nu, mijnheer Montag,’ zei mevrouw Phelps, ‘zoudt u echt willen dat wij op een dergelijke man zouden stemmen?’

Mildred straalde. ‘Ga jij nu maar hij die deur vandaan, Guy, en werk niet op onze zenuwen.’

Maar Montag was al verdwenen en keerde even later terug met een boek in zijn hand.

‘Guy!’

‘Loop naar de hel, loop naar de hel, loop naar de hel!’

‘Wat hebt u daar, is dat een boek? Ik dacht dat alle speciale onderricht tegenwoordig per film gegeven werd?’ Mevrouw Phelps knipperde met haar ogen. ‘Bent u brandtheorie aan het studeren?’

‘Theorie, niks,’ zei Montag. ‘Het zijn gedichten.’ ‘Montag.’ Een fluisterstem.

‘Laat me met rust!’ Montag had het gevoel dat hij ronddraaide in een wervelend gebulder en gezoem en gegons.

‘Montag, wacht, wees niet...’

‘Heb je ze *gehoord*, heb je die monsters horen praten over monsters? Oh..., de manier waarop ze wauwelen over andere mensen en zichzelf en hun eigen kinderen en de manier waarop ze praten over hun mannen en de manier waarop ze praten over oorlog, verdomme nog aan toe, ik sta er zelf bij en kan mijn oren niet geloven!’

‘Ik wil u er even attent op maken dat ik met geen woord over welke oorlog ook heb gerept,’ zei mevrouw Phelps.

‘Wat gedichten betreft, die haat ik,’ zei mevrouw Bowles.

‘Hebt u er ooit wel eens één gehoord?’

‘Montag,’ knerste Fabers stem opnieuw. ‘Je zult alles bederven. Houd je mond, dwaas die je bent.’ Alle drie de vrouwen waren overeind gesprongen.

‘Ga zitten!’

Ze gingen zitten.

‘Ik ga naar huis,’ zei mevrouw Bowles bevend. ‘Montag, Montag, toe, in Godsnaam, wat ben je van plan?’ smeekte Faber.

‘Waarom leest u ons niet eens gewoon één van die gedichten uit dat boekje van u voor,’ zei mevrouw Phelps. ‘Dat lijkt me heel interessant.’

‘Dat mag niet,’ weeklaagde mevrouw Bowles. ‘Dat kunnen we niet doen.’

‘Nu, kijk eens naar mijnheer Montag, die wil het graag, dat zie ik. En als wij gezellig luisteren zal mijnheer Montag zich gelukkig voelen en dan kunnen we misschien iets anders gaan doen.’ Ze wierp een zenuwachtige blik op de beklemmende leegte van de muren die hen insloten.

‘Montag, als je hiermee doorgaat trek ik mijn handen van je af, houd ik ermee op.’ De bij prikte in zijn oor. ‘Wat schiet je ermee op, wat wil je ermee bewijzen!’ ‘Ze de stuipen op het lijf jagen, dat wil ik, ze de doodschrik op het lijf jagen!’

Mildred staarde de lege hal in. ‘Tegen wie heb je het toch, Guy?’

Een zilveren naald boorde zich in zijn hersenen. ‘Montag, luister, er is maar één uitweg, doe net alsof het een grapje is, houd je gedekt, laat het voorkomen alsof je helemaal niet krankzinnig bent. Als je klaar bent – loop dan naar de verbrandingsoven in de muur en gooi het boek erin!’

Mildred was hierop al met trillende stem vooruitgelopen.

‘Dames, eenmaal per jaar mag iedere brandman één boek van vroeger mee naar huis nemen, om zijn gezin te laten zien hoe idioot het allemaal was, hoe zenuwachtig dit soort dingen je kan maken, hoe dol. Guy wil jullie vanavond verrassen door jullie één voorbeeld te laten horen om jullie te

tonen wat een warboel het toen allemaal was, zodat we geen van allen ons kleine hoofdje ooit meer zullen hoeven plagen over die flauwekul, is dat niet zo, lieveling?’

Zijn vuisten drukten het boek in elkaar.

‘Zeg “ja”.’

Zijn lippen bewogen als die van Faber:

‘Ja.’

Mildred griste het boek lachend uit zijn handen. ‘Hier! Lees dit maar eens. Nee, wacht even. Hier heb je dat hele gekke gedicht dat je vandaag hardop voorgelezen hebt. Dames, jullie zullen er geen woord van begrijpen. Het gaat dada-dada-dadie. Vooruit, Guy, die bladzij, liefste.’

Hij keek naar de opengeslagen bladzijde.

Een vlieg bewoog zachtjes zijn vleugels in zijn oor. ‘Lees.’

‘Hoe heet het, liefste?’

‘*Op het strand bij Dover.*’ Zijn lippen waren verstijfd. ‘Lees het ons nu met een prettige duidelijke stem voor en *langzaam* alsjeblieft.’

Het was gloeiend heet in de kamer, hij was een en al hitte, hij was een en al kou; zij zaten in het midden van een lege woestijn op drie stoelen en hij stond wankelend voor hen en wachtte tot mevrouw Phelps de zoom van haar japon had gladgestreken en mevrouw Bowles haar hand uit haar kapsel had weggehaald. Dan begon hij te lezen met een langzame, haperende stem, die vaster werd naarmate hij verder kwam, en zijn stem ging uit in de witte woestijn en spon zich als een web om de drie vrouwen die daar zaten in de eindeloze, hete leegte.

*‘Ook in de Zee van het Geloof
Was het eens vloed, en als een heldere gordel
Lag zij gevouwen om het strand der ronde aarde.
Doch nu hoor ik alleen
Haar trage en droefgeestige gebulder,
Wegstervend, op de adem
Der avondwind, over de sombere zomen
En kale kiezelstranden van de wereld.’*

De stoelen kraakten onder de drie vrouwen. Montag las het slot:

*“O, liefste, laten wij
Elkander trouw zijn! Want de wereld, die*

*Voor ons te liggen schijnt gelijk een dromenland,
Zo vol verscheidenheid, zo schoon, zo nieuw,
Heeft liefde, vreugd noch licht te bieden, noch
Vrede, noch zekerheid, noch hulp voor leed en smart;
En wij staan hier als op een duistere vlakte,
Waar met verward rumoer van strijd en vlucht,
Onwetende legers slaags zijn in de nacht.”“*

Mevrouw Phelps snikte.

De anderen in het midden van de woestijn zagen hoe ze steeds harder begon te snikken, hoe haar gelaat zich onherkenbaar vertrok. Ze zaten roerloos op hun stoel, zonder haar aan te raken, verbijsterd door deze uitbarsting van smart. Ze snikte dat heel haar lichaam ervan schokte. Montag zelf was er verbouwereerd en overstuurd van.

‘Stil, stil,’ zei Mildred. ‘Het is weer over, Clara, toe, Clara, houd op! Clara, wat is er aan de *hand*?’

‘Ik – ik,’ snikte mevrouw Phelps, ‘weet het niet, weet het niet, ik weet het echt niet, o, o...’

Mevrouw Bowles stond op en keek Montag woedend aan.

‘Ziet u het nu? Ik wist het wel, en nu heb ik het bewijs ervan gezien! Ik wist wel dat dit zou gebeuren! Ik heb het altijd gezegd: poëzie en tranen, poëzie en zelfmoord en huilen en afschuwelijke gevoelens, poëzie en ziekte; *al* dat sentimentele gedoe! Nu heb ik het bewijs ervan gezien. U bent gemeen, mijnheer Montag, u bent *gemeen*!’

Faber zei: ‘Nu...’

Montag voelde dat hij zich omdraaide en naar de gleuf in de muur liep en het boek erin duwde dat door de koperen sleuf in de wachtende vlammen gleet. ‘Idiotie woorden, idiotie woorden, idiotie afschuwelijke woorden die enkel pijn en leed veroorzaken,’ zei mevrouw Bowles. ‘Waarom *willen* de mensen elkaar toch leed doen? Alsof er al geen leed genoeg is op de wereld, moet u de mensen nog kwellen met dat soort rommel!’

‘Clara, toe, Clara,’ smeekte Mildred, aan haar arm trekkend. ‘Kom, laten we vrolijk zijn, zet jij de “familie” nu aan. Vooruit. Laten we lachen en gelukkig zijn, toe, houd op met huilen, we zullen er een echt feestje van maken!’

‘Nee,’ zei mevrouw Bowles, ‘ik ga regelrecht naar huis. Als je naar mij en mijn “familie” toekomen wilt, vind ik dat best. Maar ik zet mijn leven lang

geen voet meer over de drempel van dit krankzinnige brandmanshuis!’

‘Ga naar huis.’ Montag staaarde haar rustig aan. ‘Ga naar huis en denk aan je eerste man waarvan je bent gescheiden en aan je tweede man die in een straalauto is verongelukt en aan je derde man die zich een kogel door zijn kop heeft gejaagd, ga naar huis en denk aan het dozijn kinderen dat je hebt laten wegnemen, ga naar huis en denk daaraan en aan je vervloekte keizersneden en aan je kinderen die de pest aan je hebben! Ga naar huis en denk erover na hoe het allemaal gebeurd is en wat jij ooit gedaan hebt om het tegen te gaan. Ga naar huis, ga naar huis!’ gilde hij. ‘Voor ik je tegen de grond sla en de deur uit schop!’ Deuren vielen met een smak toe en het huis was leeg. Montag stond alleen in het winterweer, tussen de salonwanden die de kleur hadden van vuile sneeuw. In de badkamer liep de kraan. Hij hoorde hoe Mildred de slaaptabletten in haar hand schudde.

‘Dwaas, Montag, dwaas, dwaas. Hemel, stomme dwaas die je bent...’

‘Houd je mond!’ Hij trok de groene kogel uit zijn oor en duwde hem ruw in zijn zak.

Hij siste flauwtjes: ...dwaas... dwaas...’

Hij doorzocht het huis en vond de boeken die Mildred opgestapeld had achter de ijskast. Er ontbraken er een paar en hij begreep dat ze zelf al begonnen was om zich geleidelijk, staaf voor staaf, te ontdoen van het dynamiet dat zich in haar huis bevond. Maar hij voelde zich nu niet boos meer, enkel uitgeput en verbijsterd over zichzelf. Hij droeg de boeken de achtertuin in en verborg ze tussen de struiken bij het hek. Alleen voor vannacht, bedacht hij, voor het geval ze er nog meer mocht gaan willen verbranden.

Hij liep het huis weer in. ‘Mildred?’ Hij riep haar naam voor de deur van de in duisternis gehulde slaapkamer. Alles bleef doodstil.

Buiten, toen hij het grasveld overstak, op weg naar zijn werk, trachtte hij er niet op te letten hoe volkomen duister en uitgestorven het huis van Clarisse McClellan was...

Op weg naar de brandpost voelde hij zich zo verschrikkelijk alleen met de afgrijselijke fout die hij had begaan dat hij behoefte voelde aan de vreemde warmte en goedheid die een vertrouwde en vriendelijke stem uitstraalde die door de avond heen tot hem sprak. Het leek hem, na een paar korte uren, reeds toe, alsof hij Faber zijn leven lang had gekend. Nu wist hij dat hij twee mensen was, dat hij in de eerste plaats Montag was, die niets wist, die zelfs niet wist dat hij een dwaas was, het enkel vermoedde. En hij wist dat

hij ook de oude man was die tot hem sprak en tot hem sprak terwijl de trein in één hijgende, benauwende flits van het ene einde van de avondlijke stad naar het andere werd gezogen. In de komende dagen en in de komende nachten wanneer er geen maan was en in de komende nachten wanneer een heel heldere maan op de aarde neerscheen, zou de oude man doorgaan met praten en praten, druppel voor druppel, steen voor steen, vlok voor vlok. Zijn brein zou overlopen en hij zou niet langer Montag zijn, dat had de oude man hem gezegd, verzekerd, beloofd. Hij zou Montag-plus-Faber zijn, vuur plus water, en dan, op een dag, wanneer alles dooreen gemengd was, een hele tijd stilletjes, zachtjes had staan pruttelen, zou er geen vuur en geen water meer wezen, doch wijn. Uit twee afzonderlijke en tegengestelde dingen zou een derde ontstaan. En op een dag zou hij terugblikken op de dwaas en inzien dat het een dwaas was. Zelfs nu reeds voelde hij dat de lange reis was begonnen, dat hij bezig was afscheid te nemen, weg te trekken van degene die hij geweest was.

Het was prettig om naar het kevergegons te luisteren, het doezelige muggengezoem en het tere filigranen gemurmel van de stem van de oude man, die hem eerst een uitbrander gaf en hem dan troostte in het late avonduur terwijl hij uit de dampende ondergrondse opdook op weg naar de brandpost wereld.

‘Jammer, Montag, jammer. Hak en vit niet op ze; nog maar zo kort geleden was je precies als zij. Ze vertrouwen er zo vast op dat alles eeuwig zo zal blijven doorgaan. Maar het zal niet altijd zo blijven doorgaan. Ze weten niet dat het allemaal slechts een reusachtige vlammeende meteor is die een fraaie gloed verspreidt in de ruimte, maar dat hij vandaag of morgen ergens *neerkomen* moet. Ze zien enkel de vlammen, de fraaie gloed, net als jij tot voor kort. ‘Montag, oude mannen die angstig thuisblijven, hun olienootbroze botten koesterend, hebben niet het recht om kritiek uit te oefenen. Maar toch heb je de hele zaak bijna in het begin al verknoeid. Wees voorzichtig! Ik ben bij je, vergeet dat niet. Ik begrijp hoe het is gekomen. Ik moet toegeven dat ik bezieling geput heb uit je blinde razernij. Oh, hoe jong voelde ik mij eensklaps weer! Maar nu – nu wil ik dat jij je oud voelt, ik wil je vanavond een klein beetje van mijn lafhartigheid indruppelen. De eerstkomende paar uur, als je kapitein Beatty spreekt, loop dan op je tenen om hem heen, laat *mij* hem voor jou horen, laat *mij* aftasten wat er in hem omgaat. Het komt er in de eerste plaats op aan dat wij voort blijven leven. Vergeet die arme, dwaze vrouwen...’

‘Ik heb hen ongelukkiger gemaakt dan ze in jaren geweest zijn, geloof ik,’ zei Montag. ‘Ik was helemaal van streek toen ik mevrouw Phelps zag huilen. Misschien hebben ze gelijk, misschien is het maar het beste om de dingen niet onder ogen te zien, om over de straatwegen te razen en pret te maken. Ik voel me schuldig...’

‘Nee, je moet niet versagen! Als er geen oorlog was, als er vrede heerste op de wereld, zou ik zeggen: prachtig, *maakpret*! Maar je moet niet terugkrabbelen, Montag, tot je weer enkel een brandman bent. Het is niet allemaal koek en ei op de wereld.’

Montag zweette.

‘Montag, luister je?’

‘Mijn voeten,’ zei Montag. ‘Ik kan ze niet bewegen. Ik voel me zo vervloekt dom. Mijn voeten weigeren ook maar een stap te doen!’

‘Luister. Wind je niet op,’ zei de oude man vriendelijk. ‘Ik begrijp het, ik begrijp het. Je bent bang fouten te maken. *Wees* daar niet bang voor. Van fouten kun je leren. Kerel, toen ik nog jong was *wreef* ik de mensen mijn domheid onder de neus. Ze sloegen me met stokken. Tegen de tijd dat ik veertig was, hadden ze aan mijn stompe werktuig een prachtige scherpe punt voor me geslepen. Als je je domheid onder de korenmaat verbergt, zal niemand je slaan en zul je nooit wijzer worden. Vooruit, til je voeten op, neem ze met je mee de brandpost in! Wij zijn een tweeling, we zijn niet langer alleen, we zitten niet ieder afzonderlijk in een verschillende salon, zonder contact met elkaar te hebben. Als je me nodig hebt wanneer Beatty zijn neus in je steekt, zit ik hier vlak naast je in je trommelvlies aantekeningen te maken!’

Montag voelde zijn rechterbeen, en dan zijn linkerbeen, bewegen.

‘Oude man,’ zei hij, ‘blijf *bij* me.’

De Mechanische Hond was weg. Zijn hok was leeg en de brandpost stond er omheen in een kalkwitte stilte en de oranje Salamander sliep met zijn petroleum in zijn buik en de vlammenwerpers gekruist op zijn flanken en Montag liep door de stilte naar binnen en raakte de koperen stang aan en gleed omhoog, de duisternis in, omkijkend naar het verlaten hok, met een bonzend hart, een wild bonzend hart. Faber was tijdelijk een grauwe mot, die sliep in zijn oor.

Beatty stond bij het valgat te wachten, maar met zijn rug ernaar toe, alsof hij niet stond te wachten.

‘Zo,’ zei hij tegen de mannen die zaten te kaarten, ‘hier komt een heel vreemd dier dat in alle talen een dwaas wordt genoemd.’

Hij stak zijn hand uit, met de palm naar boven, alsof hij een cadeautje verwachtte. Montag legde het boek erin. Zonder ook maar naar de titel te kijken wierp Beatty het boek in de prullenbak en stak een sigaret op. ‘De ergste dwazen zijn zij, die een weinig verstand hebben.’ Welkom in ons midden weer, Montag. Ik hoop dat je bij ons zult blijven, nu je koorts verdwenen is en je ziekte voorbij. Zin in een spelletje poker?’

Ze gingen zitten en er werd gegeven. Onder Beatty’s blik voelde Montag de schuld van zijn handen. Zijn vingers waren als fretten die een of ander kwaad hadden begaan en nu geen rust meer hadden, hij bewoog ze voortdurend heen en weer en plukte ermee aan zijn broek en verborg ze in zijn zakken, waar ze onzichtbaar zouden zijn voor Beatty’s alcoholvlamstrakke blik. Montag had het gevoel dat indien Beatty er slechts even op ademde, zijn handen misschien zouden verdorren, roerloos terneer zouden zinken om nooit meer tot leven te komen; ze zouden de rest van zijn leven begraven liggen in de mouwen van zijn jas, vergeten. Want dit waren de handen die op eigen initiatief hadden gehandeld, geen deel van hem uitmaakten, in hen was het eerst het bewustzijn ontwaakt om boeken te stelen, weg te rennen met Job en Ruth en Willie Shakespeare en nu, in de brandpost, schenen deze handen in handschoenen van bloed gehuld.

Tweemaal binnen een half uur moest Montag zijn kaarten even neerleggen en opstaan en naar het toilet gaan om zijn handen te wassen. Toen hij terugkwam verborg hij zijn handen onder de tafel.

Beatty lachte. ‘Laat ons je handen zien, Montag. Niet dat we je niet vertrouwen, natuurlijk, maar toch ’

Ze lachten allemaal.

‘Welnu,’ zei Beatty, ‘de crisis is voorbij en de patiënt weer opgeknapt, het schaap keert terug naar de kudde. We zijn allemaal schapen die zo nu en dan wel eens zijn afgedwaald. De waarheid blijft de waarheid, tot de jongste dag, hebben we geroepen. Zij zijn nimmer alleen, die begeleid worden door nobele gedachten, hebben we tegen onszelf geschreeuwd. “Zoet voedsel van zoet uitgesproken kennis”, zei sir Philip Sidney. Maar daarentegen: “Woorden zijn als bladeren en waar ze het dichtste groeien, treft men er zelden veel vruchten van verstand onder aan.” Alexander Pope. Wat denk je daarvan, Montag?’

‘Ik weet het niet.’

‘Voorzichtig,’ fluisterde Faber, ver weg, in een andere wereld levend.

‘Of hiervan? “Een weinig kennis is ‘n gevaarlijk iets. Drink diep of proef niet van de bron der Muzen. Daar brengen kleine teugjes dronkenschap, en maken ferme slokken ons weer nuchter.” Pope. Zelfde gedicht. Wat bereik je daarmee?’

Montag beet op zijn lip.

‘Ik zal het je zeggen,’ zei Beatty, glimlachend tegen zijn kaarten. ‘Daar word je een tijdje een dronkenlap van. Lees een paar regels en je bent volkomen je kop kwijt. Pang, je bent bereid de wereld de lucht in te laten vliegen, hoofden af te hakken, vrouwen en kinderen neer te slaan, het gezag te vernietigen. Ik weet het, ik heb het allemaal doorgemaakt.’

‘Met mij is er niets aan de hand,’ zei Montag zenuwachtig.

‘Houd op met blozen. Ik probeer je niet uit te horen. Echt niet. Weet je, een uur geleden heb ik een droom gehad. Ik lag even een uiltje te knappen en in die droom hadden jij en ik, Montag, een verhitte woordenwisseling over boeken. Jij torende woedend boven mij uit, gilte me citaten toe. Ik pareerde bedaard iedere slag. *Macht* zei ik. En jij zei, Dr. Johnson citerend: “Kennis haalt meer uit dan kracht!” En ik zei: Nu, Dr. Johnson heeft ook gezegd, beste jongen: “Hij is geen verstandig man die een zekerheid opgeeft voor een onzekerheid.” Blijf bij de brandpost, Montag. Al het overige is een sombere chaos!’

‘Luister niet,’ fluisterde Faber. ‘Hij probeert je in verwarring te brengen. Hij is arglistig. Kijk uit!’ Beatty grinnikte. ‘En jij citeerde: “De waarheid komt altijd aan het licht; een moord kan niet lang verborgen blijven!” En ik riep heel vrolijk: “Hij spreekt enkel over zijn paard!” En: “De duivel zelf beroept zich op de Schrift.” En jij gilte: “Deze tijd heeft een hogere dunk van een vergulde dwaas dan van een broodmagere heilige in de school der wijsheid!” En ik fluisterde vriendelijk: “De waarheid verliest haar waardigheid waar veel georeerd wordt.” En jij schreeuwde: “Lijken bloeden bij de aanblik van de moordenaar!” En ik zei, op je hand kloppend: “Wat, geef ik je mond- en klauwzeer?” En jij krijste: “Kennis is macht!” en “Een dwerg die op de schouders van een reus zit ziet het verste van hen beiden!” En ik vatte mijn standpunt met de diepste gemoedsrust samen in: “De dwaasheid een beeldspraak voor een bewijs te verslijten, een woordenvloed voor een bron van diepe waarheden en onszelf voor een orakel, is ons aangeboren”, heeft Paul Valéry eens opgemerkt.’

Een misselijkmakende duizeling overviel Montag. Hij had het gevoel alsof hij onbarmhartig op voorhoofd, ogen, neus, lippen, kin, op schouders, op omhoog geheven armen werd geslagen. Hij wilde gillen: 'Nee! Houd je mond, je gooit alles door elkaar, zwijg!' Beatty stak zijn sierlijke vingers uit en greep zijn pols.

'Hemel, wat een polsslag! Heb ik je opgewonden gemaakt, Montag? Grote God, je polsslag doet me denken aan de dag na de oorlog. Alleen de sirenes en klokken ontbreken er nog maar aan! Zal ik nog een poosje doorpraten? Ik zie je graag zo doodsbang kijken. Swahili, Indisch, Engelse literatuur, ik spreek het allemaal. Een soort voortreffelijk sprakeloos betoog, Willie!'

'Montag, blijf kalm!' De mot streek langs Montags oor. 'Hij probeert alles te vertroebelen!'

'O, je was doodsbenauwd,' zei Beatty, 'want ik deed iets verschrikkelijks: ik gebruikte precies dezelfde boeken waaraan jij je vastklampte om je op ieder punt, in alle opzichten te weerleggen! Wat een verraders kunnen boeken zijn! Je denkt dat ze je steunen en ze keren zich tegen je. Anderen kunnen er ook gebruik van maken, en dan sta je daar, verdwaald op een onafzienbaar heideveld, verloren te midden van een chaos van zelfstandige naamwoorden en werkwoorden en bijvoeglijke naamwoorden. En helemaal aan het eind van mijn droom kwam ik aanrijden met de Salamander en zei: "Moet je ook mijn kant op?" En je stapte in en we reden in een gelukzalig stilzwijgen naar de brandpost terug, alles weer pais en vree.' Beatty liet Montags pols los, liet de hand slap op tafel ploffen. 'Eind goed, al goed.'

Stilte. Montag zat roerloos op zijn stoel als een witstenen beeld. De echo van de laatste hamerslag op zijn schedel galmde langzaam weg in de zwarte grot waar Faber wachtte tot de echo's waren weggestorven. En daarna, toen het opgeschrikte stof weer neergedaald was op Montags brein, begon Faber zachtjes: 'Prachtig, hij heeft gezegd wat hij te zeggen had. Je moet het verwerken. In de loop van de eerstkomende paar uur zal ik ook zeggen wat ik te zeggen heb. En dat moet je ook verwerken. En je moet proberen het tegen elkaar af te wegen en te beslissen naar welke kant je wilt springen, of vallen. Maar ik wil dat het jouw beslissing is, niet de mijne, en niet die van de kapitein. Doch bedenk dat de kapitein behoort tot de gevaarlijkste vijand van de waarheid en de vrijheid, tot het onverstoorbare, niet in beweging te krijgen vee waaruit de meerderheid bestaat. We hameren allebei op een verschillend aambeeld. En het is nu aan jou om uit te maken met welk oor je zult luisteren.'

Montag opende zijn mond om Faber antwoord te geven en werd voor deze fout in tegenwoordigheid van de anderen behoed door het rinkelen van de alarmschel. De stem in het plafond begon eentonig te spreken. Er weerklonk een droog tikkend geluid toen de automatische schrijfmachine het adres begon uit te typen. Kapitein Beatty, zijn pokerkaarten in één roze hand, liep overdreven langzaam naar de telefoon en scheurde, toen het bericht klaar was, het adres uit de schrijfmachine. Hij wierp er een vluchtige blik op en duwde het in zijn zak. Hij kwam terug en ging zitten. De anderen keken hem aan.

‘Ik kan nog precies veertig seconden wachten om jullie al je geld afhandig te maken,’ zei Beatty blij. Montag legde zijn kaarten neer.

‘Moe, Montag? Wil je ermee ophouden?’

‘Ja.’

‘Wacht even. Nu ik er nog eens over nadenk kunnen we dit spelletje ook straks wel uitspelen. Laat jullie kaarten hier maar liggen met de plaatjes naar beneden en pak haastig jullie uitrusting. Ik heb het laatst gedubbeld.’ En Beatty stond opnieuw op. ‘Voel je je niet goed, Montag? Ik zou het vreselijk beroerd vinden als je weer koorts zou krijgen...’

‘Het gaat dadelijk wel weer over.’

‘Je zult eens zien hoe je zult opknappen. Dit is een speciaal geval. Vooruit, opschieten!’

Ze sprongen in het gat en klemde zich aan de koperen stang vast alsof het de laatste veilige plek was boven een springvloed die onder hen voort golfde en dan gleed de koperen stang, tot hun vrees, met hen omlaag de duisternis in, naar de knallende en hoestende en ploffende draak van gas die bulderend tot leven kwam!

‘Hoera!’

Ze vlogen donderend en gierend een bocht door, met een geschok van banden, met een gekrijs van rubber, met een geklots van een massale hoeveelheid petroleum die dooreen geworpen werd als het voedsel in de maag van een zich op zijn andere zijde wentelende reus, met een wanhopige beweging van Montags vingers, die van de zilveren dwarsstang glipten en wild in de koude ruimte graaiden, met het gebrul van de wind die zijn haar glad over zijn schedel trok, met het gefluit van de wind tussen zijn tanden, terwijl hij aan één stuk door aan de vrouwen dacht, aan de vrouwen van kaf die avond in de salon, wier koren uit hen geblazen was door een neonwind, en aan de vervloekte stommiteit die hij zelf begaan had door hen voor te

lezen uit een boek. Hoe zinloos en krankzinnig was het geweest, als een poging een brand met waterpistolen te blussen. De ene blinde woede maakte plaats voor de andere. Wanneer zou hij eindelijk eens ophouden stapelgek te zijn en rustig, heel kalm en bedaard worden?

‘Daar gaan we!’

Montag keek op. Beatty chauffeerte nooit, doch vanavond chauffeerte hij, de Salamander door bochten smakkend, hoog voorover leunend op zijn troon achter het stuur, zijn dikke zwarte jekker flappend achter hem uitwaaiend, zodat hij een grote zwarte vleermuis leek die boven de brandspuit vloog, boven de koperen getallen, meezwevend met de vlagende wind.

‘Daar gaan we om te zorgen dat de wereld gelukkig blijft, Montag!’ Beatty’s roze, fosforescerende wangen glinsterden hoog in de duisternis en hij glimlachte grimmig.

‘Daar gaan we!’

De Salamander hield bulderend halt, schudde de glijdende, onhandig springende mannen van zich af. Montag trachtte zijn brandende ogen af te koelen tegen de koude, glanzende dwarsstang onder zijn wild eromheen geklemde vingers.

Ik kan het niet, dacht hij. Hoe kan ik meehelpen deze nieuwe opdracht uit te voeren, hoe kan ik wederom dingen verbranden? Ik kan dit huis niet binnengaan. Beatty, die rook naar de wind waardoor hij voortgeraasd had, dook vlak naast hem op. ‘Vooruit, Montag.’

De mannen draafden als kreupelen in hun onhandige laarzen voort, geruisloos als spinnen.

Eindelijk hief Montag zijn ogen op en draaide zich om. Beatty keek hem strak aan.

‘Scheelt er iets aan, Montag?’

‘Hoe kan dat,’ zei Montag langzaam, ‘we hebben halt gehouden voor *mijn* huis.’

DEEL DRIE - De grote brand

In heel de straat knipten lichten aan en gingen huisdeuren open om de voorbereidselen voor het carnaval te zien. Montag en Beatty staarden, de een met koele voldoening, de ander vol ongeloof, naar het huis voor hen, deze hoofdarena waarin met brandende fakkels zou worden gejongleerd en vuur gegeten.

‘Wel,’ zei Beatty, ‘nu nog mooier! Montag wilde vliegen in de buurt van de zon en nu hij zijn vervloekte vleugels heeft verbrand zet hij grote ogen op. Heb ik je niet duidelijk genoeg gewaarschuwd toen ik de Hond hier heb laten rondlopen?’

Montags gezicht was volkomen verstard en uitdrukkelingsloos: hij voelde dat zijn hoofd zich als een stenen beeld naar het donkere huis naast het zijne wendde, omlijst door zijn helder gekleurde bloembedden.

Beatty snoof minachtend. ‘O, nee! Jij liet je niet van de wijs brengen door het geleuter van die kleine idioot, hè? Bloemen, vlinders, bladeren, zonsondergangen, en heel die verdere flauwekul! Het staat allemaal in haar dossier. Verdomd nog aan toe. Ik heb midden in de roos geschoten. Kijk maar eens hoe belazerd je kijkt. Een paar grashalmen en de schijn gestalten van de maan. Wat een nep! Wat heeft ze daar ooit mee *uitgericht*?’

Montag die op het kille spatbord van de draak was gaan zitten, bewoog zijn hoofd een centimeter naar links, een centimeter naar rechts, links, rechts, links, rechts, links...

‘Ze zag alles. Ze deed niemand iets. Ze liet enkel iedereen met rust.’

‘Met rust, duvel op! Ze zanikte jou aan je kop, niet? Een van die vervloekte heilsoldaten met hun geshockeerde, verwijtende, jullie-zijn-allemaal-zondaars-blikken, die niets anders kunnen dan een ander een schuldgevoel bezorgen. Verdomme nog aan toe, ze verrijzen als de middernachtszon om je zwetend in je bed heen en weer te laten woelen!’

De voordeur ging open; Mildred holde het bordes af, één valies met een nachtmerrie-achtige starheid in haar vuist geklemd, terwijl een tor-taxi sissend langs het trottoir halt hield.

‘Mildred!’

Ze rende krampachtig verstijfd langs hem heen, haar gezicht met poeder overdekt, haar mond, zonder lippenstift, verdwenen.

‘Mildred, *jij* hebt de post toch niet gealarmeerd!’

Zij duwde het valies in de wachtende tor, klom erin en mompelde voor zich uit: ‘Arme familie, arme familie, o, alles weg, alles, alles weg nu...’

Beatty greep Montag bij zijn schouder toen de tor knallend wegschoot en met een vaart van honderd twintig kilometer aan het eind van de straat uit het gezicht verdween. Er klonk een gerinkel alsof er een droom, uit bolgeslepen glas, spiegels en kristalprisma’s geweven, aan scherven viel. Montag draaide zich wezenloos om alsof een nieuwe onbegrijpelijke storm hem de andere kant uitgeblazen had en zag hoe Stoneman en Black hun bijlen zwaaiden, vensterruiten insloegen om voor tegen ventilatie te zorgen. Het vleugelgetril van een doodskopvlinder tegen een koud, zwart scherm. ‘Montag, hier is Faber. Hoor je me? Wat gebeurt er?’

‘Dit overkomt *mij*,’ zei Montag.

‘Wat een afschuwelijke verrassing,’ zei Beatty. ‘Want iedereen weet tegenwoordig, is er absoluut *zeker* van, dat *hem* nooit iets zal overkomen. Anderen gaan dood, *hij* blijft in leven. Er bestaan geen gevolgen en geen verantwoordelijkheden. Behalve dat ze *wel* bestaan. Doch daar zullen we maar niet over praten, hè? Tegen de tijd dat de gevolgen jou achterhalen, is het te laat, nietwaar, Montag?’

‘Montag, kun je vluchten, de benen nemen?’ vroeg Faber.

Montag liep, doch hij voelde niet dat zijn voeten het beton en daarna het gras aanraakten. Beatty knipte dicht bij zijn gezicht zijn aansteker aan en hij staarde gefascineerd naar de kleine oranje vlam.

‘Wat heeft vuur voor iets bijzonders dat het zo wonderlijk mooi maakt? Waardoor trekt het ons zo onweerstaanbaar aan, het geeft niet hoe oud we zijn?’ Beatty blies de vlam uit en stak hem weer aan. ‘Het is het perpetuum mobile; datgene wat de mens zo dolgraag heeft willen uitvinden doch waarin hij nimmer is geslaagd. Maar het vuur heeft het, of bijna, tenminste. Als je het zijn gang liet gaan, zou het na onze dood nog branden. Wat is vuur? Het is een mysterie. Geleerden dissen praatjes op over wrijving en moleculen. Maar in werkelijkheid weten ze het ook niet. De ware schoonheid ervan is dat het verantwoordelijkheid en gevolgen vernietigt. Gaat een probleem ons al te zeer drukken: in de vuurhaard ermee dan. Zo’n drukkend probleem ben jij, Montag. En het vuur zal je van mijn schouders

tillen, snel, zeker, zonder vuile boel te maken; er blijft niets over dat later kan gaan rotten. Antibiotisch, esthetisch, praktisch.'

Montag keek nu dit merkwaardige huis binnen, dat een vreemde aanblik kreeg door het late uur, de prevelende stemmen van de burens, versplinterd glas, en daar, op de vloer, de omslagen eraf gescheurd en in het rond gesmeten als zwanenveren, de ongeloofwaardige boeken, die er zo idioot uitzagen en echt niet de moeite waard om je druk over te maken, want ze waren niet meer dan wat zwarte letters en vergeeld papier en een gerafelde band.

Mildred natuurlijk. Ze moest gezien hebben hoe hij de boeken in de tuin had verstopt en ze weer naar binnen hebben gebracht. Mildred. Mildred.

'Ik wil dat jij dit karweitje helemaal in je dooie eentje opknapt, Montag. Niet met petroleum en een lucifer, maar stukje bij beetje met een vlammenwerper. Het is jouw huis, dus jij moet het maar schoonmaken.'

'Montag, kun je niet vluchten? Maak dat je wegkomt!'

'Nee!' riep Montag hulpeloos. 'De Hond. Vanwege de Hond!'

Faber hoorde het en Beatty, die meende dat het voor hem bestemd was hoorde het ook. Ja, de Hond is ergens in de buurt, dus probeer geen geintjes uit te halen. Klaar?'

'Klaar.' Montag drukte de veiligheidspal van de vlammenwerper in.

'Vuur!'

Een lange, snuffelende tong van vuur sprong naar voren en begon aan de boeken te likken en ze tegen de muur te smijten. Hij stapte de slaapkamer in en vuurde tweemaal en het lits-jumeaux ging in vlammen op met een luid pruttelend gesis, met meer hitte en hartstocht dan hij verwacht had dat ze bevatten. Hij verbrandde de muren van de slaapkamer en de kaptafel omdat hij alles wilde veranderen, de stoelen, de tafels, en in de eetkamer het bestek en de plastic borden, alles wat erop wees dat hij hier in dit lege huis had geleefd met een vrouw die hem morgen vergeten zou zijn, die weggegaan was en hem al vergeten had, luisterend naar haar Zeeschelp-radio die haar bedolf onder stortzeeën van geluid en muziek terwijl ze de stad door reed, alleen. En evenals vroeger, was het heerlijk om te verbranden, hij voelde hoe hij zich met het vuur vereenzelvigde, de voorwerpen beetgreep, kapotscheurde, doormidden reet met vlammen en het zinloze probleem van zich afschudde. Er mocht geen oplossing zijn, welnu, er was thans ook geen probleem meer. Vuur was het beste voor alles!

‘De boeken, Montag!’

De boeken sprongen en dansten als geroosterde vogels, hun vleugels één vurige gloed van rode en gele veren.

En toen kwam hij in de salon waar de grote idiote monsters lagen te slapen met hun blanke gedachten en hun sneeuw witte dromen. En hij vuurde een bliksemschicht af op elk van de drie lege muren en het vacuüm slingerde hem zijn sissende vloek toe. De leegte stiet een zelfs nog lediger fluitend gepiep uit, een zinloos gekrijs. Hij trachtte te denken aan het luchtledig waarop het niets was opgetreden, maar het lukte hem niet. Hij hield zijn adem in zodat het vacuüm niet zijn longen kon binnendringen. Hij sneed zijn afschuwelijke ledigheid af, deinsde achteruit en schonk de ganse kamer één reusachtige heldergele bloem van vlammen. De vuurvaste plastic laag waarmee alles was bedekt was wijd open gescheurd en een vuurgloed door huiverde het huis.

‘Wanneer je helemaal klaar bent,’ zei Beatty achter hem, ‘sta je onder arrest.’

Het huis viel uiteen tot rode klompen vuur en zwarte as. Het legde zich te ruste in doezelige roze-grijze sintels en een rookpluim woei eroverheen, die langzaam omhoog rees en heen en weer wiegelde in de donkere lucht. Het was half vier ‘s morgens. De drommen kijkers verdwenen weer in hun huizen; de grote circustenten waren ineengestort tot een hoop houtskool en puin en de voorstelling was al lang en breed afgelopen.

Montag stond met de vlammenwerpers in zijn slappe handen, zijn gezicht besmeurd met roet, grote eilanden van zweet onder zijn oksels. De andere brandlieden wachtten achter hem in de duisternis, hun gelaat zwak verlicht door de smeulende fundering.

Montag probeerde tweemaal iets te zeggen en slaagde er dan eindelijk in om zijn vraag onder woorden te brengen.

‘Heeft mijn vrouw de post gealarmeerd?’

Beatty knikte. ‘Maar haar vriendinnen hadden ons al eerder gewaarschuwd, doch daar ben ik niet op ingegaan. Je zou altijd de sigaar zijn geweest. Het was knap stom, om daar zomaar poëzie te gaan staan citeren. Het was typisch de gedraging van een stomme vervloekte snob. Geef iemand een paar versregels en hij denkt dat hij de Heer van de hele schepping is. Jij denkt dat je over water lopen kunt met je boeken. Welnu, de wereld kan het maar al te goed zonder ze stellen. Kijk maar eens wat jij ermee opgeschoten

bent: jij zit erdoor tot aan je nek toe in de blubber. Ik hoef maar met mijn pink in de blubber te roeren en je verdrinkt!’ Montags lichaam weigerde hem de dienst. Er was een grote, vurige aardbeving gekomen die het huis met de grond gelijk had gemaakt en Mildred lag ergens daar onder de smeulende resten en zijn hele leven was onder de as en het puin begraven en zijn lichaam weigerde hem de dienst. De aardbeving was nog niet uitgewoed, doorschokte en doorhuiverde hem nog steeds en hij stond daar, met half gebogen knieën, onder een verpletterende last vermoeidheid en verbijstering en hoon en smaad en liet zich door Beatty in zijn gezicht slaan zonder een hand op te heffen.

‘Montag, idioot, die je bent, Montag, vervloekte idioot die je bent, *wat* heeft je er toch toe gebracht?’

Montag hoorde hem niet, hij was ver weg, zijn geest had de vlucht genomen, hij was verdwenen, had dit dode, met roet overdekte lichaam achtergelaten om wankelend heen en weer te zwaaien voor een andere tierende dwaas.

‘Montag, maak dat je wegkomt!’ zei Faber.

Montag luisterde.

Beatty gaf hem een stomp tegen zijn hoofd die hem achteruit deed waggelen. De groene kogel waarin Fabers stem fluisterde en riep, viel op het trottoir. Grinnikend raapte Beatty hem haastig op. Hij hield hem half tegen, half in zijn oor.

Montag hoorde de verre stem roepen: ‘Montag, is er iets met je gebeurd?’

Beatty draaide de groene kogel af en duwde hem in zijn zak. ‘Zo – er zit dus nog meer achter dan ik vermoedde. Ik zag dat je je hoofd schuin hield om te luisteren. Eerst dacht ik dat je een Zeeschelp had. Maar toen je later zo pienter begon te worden, vertrouwde ik het niet helemaal meer. We zullen eens uitvissen waar deze stem vandaan komt en dan je vriend met een bezoek vereren.’

‘Nee!’ zei Montag.

Hij drukte de veiligheidspal van de vlammenwerper in. Beatty keek onmiddellijk naar Montags vingers en zijn ogen sperden zich misschien een millimeter verder open. Montag zag de uitdrukking van verbazing en keek zelf ook naar zijn handen om te zien wat ze nu weer hadden gedaan. Later had hij er nog veel over nagedacht, doch hij had nooit kunnen uitmaken of de handen hem de laatste stoot gegeven hadden om de moord te begaan of

Beatty's reactie op de handen. De laatste lawinegolf donderde langs zijn oren, zonder hem aan te raken.

Beatty grijnsde zijn meest innemende grijns. 'Welja, dat is één manier om je van een gehoor te verzekeren. Houd iemand een vuurwapen onder zijn neus en dwing hem naar je toespraak te luisteren. Nu, spreek op. Wat zal het deze keer zijn? Waarom boer je me geen Shakespeare in mijn gezicht, tobberige dwaas die je bent! "Uw dreigen, Cassius, wekt geen enkele schrik: mijn eer is mij zo'n sterke wapenrusting, dat ik het zo min tel als de ijd'le wind, die langs mij suist!" Wat zeg je daarvan? Vooruit dan, tweedehands literator, haal de trekker over.' Hij deed een pas op Montag toe.

Montag zei enkel: 'We hebben altijd de *verkeerde* dingen verbrand...'

'Geef hier, Guy,' zei Beatty met een starre glimlach. En dan was hij eensklaps een krijsende vuurzuil, een springende, stuiptrekkende lallende ledenpop, niet langer een mens, een bekende gestalte, doch één wild kronkelende vlam op het grasveld, toen Montag een onafgebroken straal vloeibaar vuur op hem spoot. Er klonk een gesis alsof een mondvolspeeksel op een roodgloeiende kachel spatte, men zag een geborrel en geschuim alsof er zout was gestrooid op een monsterachtige zwarte slak dat heel het weke lijf als geel kolkend slijm deed overkoken. Montag sloot zijn ogen, schreeuwde, schreeuwde en worstelde om zijn handen over zijn oren te klampen en het geluid tot zwijgen te brengen. Beatty sloeg drie, viermaal over de kop en schrompelde eindelijk ineen als een verkoolde wassen pop en bleef stil liggen.

De andere twee brandlieden bewogen zich niet. Montag onderdrukte het gevoel van misselijkheid lang genoeg om de vlammenwerper te kunnen richten. 'Draai je om!'

Ze draaiden zich om, hun gezicht, waar het zweet langs gutste, bleek als geblancheerd vlees; hij sloeg ze op hun hoofd, zodat hun helmen aftuimelden en ze ineenzakten en roerloos liggen bleven.

Het geritsel van een enkel herfstblad.

Hij draaide zich om en zag de Mechanische Hond. Hij bevond zich halverwege het grasveld, uit de schaduwen opgedoken en bewoog zich voort met zo'n zwevend gemak dat hij een enkele dichte wolk van zwartgrijze rook leek die zwijgend op hem toegeblazen werd.

Hij deed een laatste sprong in de lucht en daalde op Montag neer, een meter boven zijn hoofd, zijn spinachtige poten naar voren gestoken, terwijl de procaïne-naald zijn gapende muil uit flitste als een toornige slagtang.

Montag ving hem op met een tuil van vuur, een flonkerend bloesemboekje dat zijn gele en blauwe en oranje bloemblaadjes kronkelend om de metalen hond legde, hem een nieuw omhulsel schonk terwijl hij op Montag neerbeukte en hem drie meter achteruit wierp tegen de stam van een boom, de vlammenwerper in zijn handen geklemd. Hij voelde hoe zijn krabbelende poten zijn been grepen en de naald er een eindje inpriemden eer het vuur de hond de lucht in spoot, zijn metalen botten bij de gewrichten doormidden deed barsten en zijn inwendige de lucht in blies in één vlamme streep rood licht, als een tussen de straatstenen bevestigde vuurpijl. Montag keek, op de grond liggend, toe hoe het dode-levende ding omhoog schoot en stierf. Zelfs nu scheen het nog naar hem te willen terugkomen om ook de rest van de giftige stof in zijn lichaam te spuiten, die het vlees van zijn been begon aan te tasten. Hij voelde die mengeling van opluchting en ontzetting alsof hij nog juist op tijd achteruit was gedeinsd voor een met een vaart van honderd vijftig kilometer per uur langsrazende auto, waarvan het spatbord nu enkel zijn knie had bezeerd. Hij was bang om op te staan, bang dat hij niet meer overeind zou kunnen komen, met een verdoofd been. Een gevoel van verdoving in een gevoel van verdoving in een hol gevoel van verdoving...

En nu...?

De straat verlaten, het huis verbrand als een oud toneeldecor, de andere huizen in duisternis gehuld, de Hond hier, Beatty daar, de drie andere brandlieden nog weer ergens anders, en de Salamander...? Hij staarde naar de kolossale brandspuit. Die zou ook moeten verdwijnen.

Nu, dacht hij, laten we eens kijken hoe slecht je eraan toe bent. Op de been nu. Rustig aan, rustig aan... *zo ja*. Hij stond overeind en had slechts één been. Het andere leek een blok verbrand dennenhout dat hij meesleepte als boetedoening voor een of andere onbekende zonde. Toen hij erop ging staan plensde een regen van zilveren naalden langs zijn kuit omhoog en verdween in zijn knie. Hij huilde van pijn. Vooruit! Vooruit jij, je kunt hier niet blijven! Aan het einde van de straat gingen weer een paar lichten in de huizen aan, of het kwam door wat zich zo-even hier afgespeeld had, of door de abnormale stilte die op het gevecht was gevolgd, kon Montag niet zeggen. Hij hinkte om de puinhopen heen, zijn pijnlijke been beetgrijpend wanneer het niet mee wilde komen, er tegen pratend en jammerend en het aanwijzingen toeschreeuwend en het uitvloekend en het smekend hem niet in de steek te laten nu hij het harder nodig had dan ooit in zijn leven het

geval was geweest. Hij hoorde een aantal mensen roepen en schreeuwen in het duister. Hij bereikte de achtertuin en de laan. Beatty, dacht hij, jij bent nu geen probleem meer. Je hebt altijd gezegd: zie een probleem niet onder ogen, maar verbrand het. Welnu, ik heb het allebei gedaan. Vaarwel, kapitein. En hij strompelde voort door de donkere laan.

Iedere keer als hij zijn been neerzette was het alsof er een kanonskogel in afgeschoten werd en hij dacht: je bent een stommeling, een vervloekte stommeling, een afgrijselijke stommeling, een idioot, een afgrijselijke idioot, een vervloekte idioot, en een stommeling, een vervloekte stommeling; kijk eens naar de rommel die je gemaakt hebt en waar is de vaatdoek, kijk eens naar de rommel, en wat moet je beginnen? Door je trots en je nijd heb je het allemaal verknald, je bent meteen begonnen op iedereen en op jezelf over te geven. Maar alles is tegelijk gekomen, alles boven op elkaar: Beatty, de vrouwen, Clarisse, alles. Dat is geen verontschuldiging, geen verontschuldiging. Een stommeling, een vervloekte stommeling ben je, vooruit, ga jezelf aangeven!

Nee, we zullen trachten te redden wat er nog te redden valt, we zullen doen wat er nog gedaan kan worden. Als we dan moeten branden, dan zullen we niet de enigen zijn. Wacht!

Hij herinnerde zich de boeken en keerde om. Hoe klein de kans ook mocht wezen.

Hij vond nog een paar boeken waar hij ze verstopt had, bij het tuinkek. Mildred, God zegene haar, had er een paar over het hoofd gezien. Er lagen nog vier boeken op de plek waar hij ze verborgen had. Stemmen jammerden door de nacht en zoeklichten vlagden in het rond. Andere Salamanders bulderden in de verte en politiewagens raasden met gierende sirenes de stad door.

Montag pakte de vier boeken en hinkte, hobbelde, hinkte de laan weer door en viel plotseling neer alsof zijn hoofd was afgehakt en alleen zijn lichaam daar nog lag. Iets in hem had hem met een ruk doen halt houden en tegen de grond gesmaakt. Hij bleef liggen op de plek waar hij was neergevallen en snikte, met opgetrokken benen, zijn gelaat wild in het grind drukkend.

Beatty had willen sterven.

Terwijl hij daar lag te snikken wist Montag dat het de waarheid was. Beatty had willen sterven. Hij was daar gewoon blijven staan, zonder echt te trachten zijn huid te redden, was gewoon blijven staan, schertsend, plagend, dacht Montag, en de gedachte was voldoende om zijn gesnik tot bedaren te

brengen en hem naar lucht te doen happen. Wat vreemd, wat vreemd, dat je zo naar de dood verlangde dat je een gewapende man om je heen liet lopen en in plaats van je mond te houden en in leven te blijven, doorging met de mensen toe te schreeuwen en je op hun kosten vrolijk te maken tot je ze razend gemaakt had, en dan...

In de verte, dravende voetstappen.

Montag ging overeind zitten. Laat ik maken dat ik hier wegkom. Vooruit sta op, sta op, je kunt hier niet blijven zitten! Maar hij huilde nog steeds en daar moest een eind aan komen. Het werd minder nu. Hij had niemand willen doden, zelfs Beatty niet. Zijn vlees omknelde hem en schrompelde ineens alsof het in een bijtend zuur was gedompeld. Hij zag Beatty voor zich, een roerloze fakkel, die knetterend uitdoofde in het gras. Hij beet op zijn knokkels. Het spijt me, het spijt me, o God, het spijt me...

Hij trachtte de samenhang te ontdekken, het normale patroon van zijn leven te hervinden van nog slechts enkele dagen geleden, voor de zeef en het zand, Tenniels Tandpasta, vlinderstemmen, vuurvliegen, de brand, de vrouw, zijn bezoek aan Faber, te veel voor slechts enkele dagen, te veel zelfs voor een heel leven. Dravende voeten aan het eind van de laan.

‘Sta op!’ beet hij zichzelf toe. ‘Verdomme, sta op!’ zei hij tegen het been, en hij stond op. Het was alsof er spijkers door zijn knieschijf werden geslagen en dan slechts stopnaalden en dan enkel gewone veiligheidsspelden en nadat hij nog een meter of twintig hinkend en strompelend voort geschuifeld was brandde en prikte zijn been nog slechts alsof iemand er een regen van fijne druppeltjes kokend water over spoot. En eindelijk was het been zijn eigen been weer. Hij was bang geweest dat de los erbij hangende enkel zou breken wanneer hij hard liep. Nu zoog hij heel de nacht door zijn open mond naar binnen en blies haar bleek uit, heel haar zwarte duister als een zware last diep in zich optassend, en zette er een stevige gelijkmatige draf in. De boeken hield hij in zijn handen. Hij dacht aan Faber.

Faber lag daarginds in de rokende klomp pek die nu geen naam of identiteit meer had. Hij had Faber ook verbrand. Deze gedachte overviel hem met zo’n plotselinge schok dat hij het gevoel had dat Faber echt dood was, geroosterd als een kakkerlak in die kleine, groene capsule, die een man die nu niet meer was dan een met pezen van asfalt bespannen geraamte, onverschillig in zijn zak had geduwd.

Houd goed voor ogen: als je hen niet verbrandt, verbranden ze jou, dacht hij. Zo eenvoudig was het op dit ogenblik.

Hij doorzocht zijn zakken, het geld had hij nog en in zijn andere zak vond hij de gewone Zeeschelp waarin de stad tegen zichzelf praatte in de koude zwarte ochtend. 'Politiebericht. Gezocht: Vluchteling in stad. Heeft moord en misdaden tegen de Staat begaan. Naam: Guy Montag. Beroep: Brandman. Laatst gezien...' Hij draafde de laan door tot hij uitkwam op een tien maal zo brede, verlaten hoofdweg. Hij leek een bootloze, bevroren rivier in het schelle licht van de hoge witte booglampen; je kon verdrinken als je trachtte hem over te steken; hij was te breed, te open. Het was een onmetelijk toneel zonder decor, dat hem trachtte te verlokken, het over te draven, waar hij gemakkelijk gezien zou worden in het helle licht, gemakkelijk gegrepen, gemakkelijk neergeschoten. De Zeeschelp gonsde in zijn oor.

'...kijk uit naar een dravende man... kijk uit naar een dravende man... kijk uit naar een man alleen, te voet... kijk uit...'

Montag deinsde terug, de schaduw in. Recht voor hem stond een benzinestation, een grote, glanzende homp porseleinen sneeuw, en twee zilveren torren stopten juist om te tanken. Hij moest er netjes en toonbaar uitzien als hij wilde doorlopen, niet op een draf, doch met een kalme slenter pas die brede boulevard over. Hij zou de kans om het er veilig af te brengen nog verhogen indien hij zich eerst waste en zijn haar kamde voor hij zich op weg begaf *waarnaar toe...?* Ja, dacht hij, waar *draaf* ik eigenlijk heen? Nergens heen. Hij had niemand naar wie hij toe kon gaan, geen enkele vriend tot wie hij zich om hulp kon wenden. Behalve Faber. En hij beseftte dat hij inderdaad instinctief naar Fabers huis vluchtte. Doch Faber kon hem niet verbergen; alleen al door het te proberen zou hij zijn eigen doodvonnis tekenen. Maar hij wist dat hij Faber toch ging opzoeken, een paar minuten slechts. Bij Faber zou hij zijn snel wegstromende geloof in de mogelijkheid het er op zijn eigen houtje levend af te brengen misschien kunnen bijtanken. Hij wilde alleen maar weten dat er iemand als Faber op de wereld bestond. Hij wilde zich ervan overtuigen dat de man nog leefde en niet ginds achter hem was verbrand in het omhulsel van een ander lichaam. En natuurlijk moest hij een deel van het geld bij Faber laten, opdat die het kon besteden nadat Montag verder was gevlucht. Misschien kon hij het open land bereiken en op of bij de rivieren leven en bij de straatwegen, in de heuvels en de velden. Een luid, wervelend gefluister deed hem opkijken naar de lucht. De politiehelikopters stegen zo ver van hem vandaan op dat het leek alsof iemand de grijze kroon van een verdroogde paardenbloem had

geblazen. Twee dozijn bleven trillend, aarzelend, besluiteloos hangen, vijf kilometer van hem vandaan, als vlinders die niet goed weten wat ze aan moeten met de herfst, en dan daalden ze weer naar de grond, één voor één, hier, daar, zachtjes de straten masserend waar ze, weer in torren veranderd, voort krijsten over de boulevards of, even plotseling, de lucht weer insprongen om hun speurtocht voort te zetten.

En hier was het benzinestation, waar de bedienden druk bezig waren klanten te helpen. Montag naderde het vanaf de achterzijde en liep het herentoilet binnen. Door de aluminiumwand hoorde hij een radiostem zeggen: ‘De oorlogsverklaring is overhandigd.’ Buiten werd de benzine in de tanks gepompt. De mannen in de torren praatten en de bedienden praatten over de motoren, de benzine, het geld dat zij kregen. Montag bleef stilstaan, pogend zich geschokt te voelen door de rustige mededeling over de radio, doch hij bleef volkomen onberoerd.

Hij waste zijn handen en gezicht en droogde zich af, zo weinig mogelijk geluid makend. Hij verliet het toilet en deed de deur zorgvuldig achter zich dicht en liep de duisternis in tot hij eindelijk weer aan de rand van de lege boulevard stond.

Daar lag hij, uitdagend, een onmetelijke kegelbaan, in de koele ochtend. De boulevard was even schoon als de bodem van een arena twee minuten voor de verschijning van zekere naamloze slachtoffers en zekere naamloze slachters. De lucht boven de uitgestrekte betonnen rivier trilde van warmte die enkel door Montags lichaam uitgestraald werd; het was ongelooflijk hoe zijn temperatuur zijn hele directe omgeving vibreren deed. Hij was een fosforescerend doelwit; hij wist het, hij voelde het. En nu moest hij zijn wandelingetje beginnen. Drie zijstraten verder schitterden een paar koplampen. Montag haalde diep adem. Zijn longen leken brandende bezems in zijn borst. Zijn lippen waren kurkdroog, zo had hij ze op elkaar geperst gehouden. Zijn keel smaakte naar bloedig ijzer en zijn voeten leken van roestig staal.

Die lichten daar – zou hij het halen? Als je eenmaal begon te lopen zou je moeten schatten hoe snel die torren hier konden zijn. Nu, hoe ver was het naar het trottoir aan de overzijde? Het leek hem honderd meter toe. Waarschijnlijk was het minder, maar stel dat het honderd meter was, stel dat hij heel bedaard naar de overkant slenterde, dan zou hij daar zeker dertig, veertig seconden voor nodig hebben. Als ze begonnen te rijden konden de

torren de afstand in ongeveer vijftien seconden afleggen. Dus zelfs indien hij het halverwege op een rennen zette...?

Hij zette zijn rechtervoet naar voren en dan zijn linkervoet en zijn rechter. Hij liep over de verlaten rijweg.

Zelfs al was de straat volkomen verlaten, dan kon je er natuurlijk nog niet van op aan dat je hem veilig kon oversteken, want er kon eensklaps een auto opduiken vanachter de helling die vier zijstraten verder lag en bij je zijn en langs je heen schieten eer je een dozijn keer had kunnen ademenhalen.

Hij besloot zijn passen niet te tellen. Hij keek naar links noch naar rechts. Het licht uit de lampen boven zijn hoofd leek hem even warm en onthullend toe als de middagzon en even heet.

Hij luisterde naar het geluid van een auto die een eind naar rechts zijn vaart versnelde. Zijn beweegbare koplampen schokten naar voren en naar achteren en vingen Montag in hun schijnsel.

Blijf doorlopen.

Montag weifelde, klemde zich vast aan de boeken en dwong zich niet verstijfd te blijven staan. Instinctief holde hij enkele passen naar voren, sprak zichzelf dan luidkeels toe, vermande zich en slenterde weer verder. Hij was nu halverwege de straat, doch het huilende gebulder van de motoren van de tor werd sterker toen hij zijn snelheid opvoerde.

De politie, natuurlijk. Ze zien me. Maar langzaam nu, langzaam, rustig, draai je niet om, kijk niet, doe net alsof er niets aan de hand is. Blijf lopen, zo ja, blijf lopen, blijf lopen.

De tor kwam aanrazen. De tor kwam aanbulderen. De tor verhoogde zijn snelheid. De tor gierde. De tor bulderde en donderde. De tor scheerde over de weg. De tor kwam fluitend aangesnord, afgeschoten uit een onzichtbaar geweer. Hij had een snelheid van 190 kilometer. Hij had een snelheid van minstens 210 kilometer. Montag klemde zijn kaken op elkaar. Het scheen hem toe dat de hitte van de op hem aanrazende koplampen zijn wangen verbrandde en zijn oogleden deed trillen en het koude zweet over heel zijn lichaam deed uitbreken.

Hij begon idioot te sloffen en te schuifelen en in zichzelf te praten en dan kon hij niet meer en zette het opeen rennen. Hij wierp zijn benen zo ver uit als hij maar kon en veerde neer en wierp ze weer uit en veerde neer en wierp ze uit en trok ze in, uit, in, uit, in, uit, in. O, hemel! Hij liet een boek vallen, bleef staan, draaide zich bijna om, veranderde van gedachte, stormde voort, gillend in de betonnen leegte, terwijl de tor achter zijn

wegdravende voedsel aanholde, zeventig meter, veertig meter van hem vandaan, dertig, vijfentwintig, twintig. Montag hijgde, zwaaiende wild met zijn armen, benen op, neer, uit, in, op, neer, uit, in, dichterbij, dichterbij, toeterend, roepend, zijn ogen één verzengende witte gloed toen hij met een ruk zijn hoofd omdraaide om in het felle, toornige schijnsel te staren, nu werd de tor opgeslokt door zijn eigen licht, nu was hij nog slechts een fakkel die zich laaiend op hem stortte, één bulderend gedonder, één hele steekvlam. Nu – bijna bovenop hem!

Hij struikelde en viel.

Het is afgelopen met me! Het is gebeurd!

Maar zijn val had hem gered. Een ogenblik voor hij hem bereikte was de wilde tor met een woeste zwaai opzij gezwenkt. Hij was verdwenen. Montag lag plat voorover op de straat. Flarden gelach woeien op hem aan, met de blauwe uitlaatgassen van de tor.

Zijn rechterarm lag plat omhoog langs zijn gelaat gestrekt. Toen hij de hand optilde zag hij helemaal op het uiterste topje van zijn middelvinger een flauw, zwart streepje, niet breder dan een paar millimeter, waar de band langs hem was geschuurd. Hij keek er ongelovig naar, terwijl hij overeind krabbelde.

Dat is de politie niet geweest, dacht hij.

Hij tuurde de boulevard af. Hij lag weer verlaten. Een autovol kinderen, van allerlei leeftijden, de hemel mocht het weten, van twaalf tot zestien, die fluitend, gillend, juichend uit waren, hadden een man gezien, een heel bijzonder gezicht, een wandelende man, een zeldzaamheid, en hadden enkel gezegd: ‘Laten we hem overrijden,’ niet wetend dat hij de voortvluchtige mijnheer Montag was, enkel een stel kinderen dat een avondje uit was, een paar uurtjes lang acht, negenhonderd kilometer voortbulderde door de maanlichte nacht, hun gezichten ijskoud van de wind, om als de dag aanbrak weer naar huis terug te keren, of niet naar huis terug te keren, levend of niet levend, dat maakte het juist avontuurlijk.

Ze zouden me morsdood gereden hebben, dacht Montag wankelend. De lucht wervelde nog stof om hem heen, streek langs zijn bezeerde wang. Zonder dat er ook maar een enkele reden voor bestond zouden ze me opzettelijk morsdood hebben gereden.

Hij liep naar de rand van het trottoir tegenover hem, elke voet afzonderlijk bevelend zich voort te bewegen en zich te blijven voortbewegen. Op de een of andere manier had hij de boeken opgeraapt, hij kon zich niet meer

herinneren dat hij zich gebukt of ze aangeraakt had. Hij schoof ze van zijn ene hand in zijn andere alsof het een stel pokerkaarten was waaruit hij niet wijs worden kon.

Ik vraag me af of zij degenen zijn geweest die Clarisse hebben vermoord?

Hij bleef staan en zijn brein zei het opnieuw, hardop: *Ik vraag me af of zij degenen zijn geweest die Clarisse hebben vermoord!*

Hij wilde hen gillend achterna rennen.

Zijn ogen begonnen te tranen.

Hij was aan de dood ontsnapt doordat hij plat voorover was gevallen. De chauffeur van de auto, die Montag daar had zien liggen, moest instinctief de mogelijkheid hebben overwogen dat als hij met zo'n hoge snelheid over een lichaam reed, de wagen over de kop zou kunnen slaan en hen eruit slingeren. Indien Montag een *rechtstandig* doelwit was gebleven...? Montag hijgde gesmoord.

In de verte, op de boulevard, vier zijstraten van hem vandaan, had de tor snelheid geminderd, was op twee wielen rondgedraaid en raasde nu terug, aan de verkeerde zijde van de weg, zijn snelheid jachtig opvoerend.

Doch Montag was verdwenen, ging schuil in het veilige duister van de laan waarheen hij de lange tocht een uur – of was het slechts een minuut? – geleden aanvaard had. Hij keek huiverend om en zag hoe de tor langs gierde en met een knarsend gepiep van remmen terugslipte naar het midden van de rijbaan en verdween in een wervelwind van gelach.

Toen Montag door de duisternis voortstapte zag hij voor zich uit, in de verte, de helikopters neerdalen, neerdalen, als de eerste sneeuwvlokken van de lange winter die hem te wachten stond...

Het was doodstil in het huis.

Montag naderde het van de achterkant, door een zware, klamme geur van narcissen en rozen en nat gras kruipend. Hij duwde zachtjes tegen de deur van vliegengaas, merkte dat hij niet op slot zat, sloop naar binnen, gleed over de veranda, met gespitste oren. Mevrouw Black, ligt u daar te slapen? dacht hij. Dit is niet goed wat ik doe, maar uw man heeft het bij anderen gedaan, zonder er ooit bij stil te staan of over na te denken of er zich druk over te maken. En omdat u de vrouw van een brandman bent, is thans uw huis aan de beurt, als wraak voor alle huizen die uw man verbrand heeft en alle mensen die hij leed gedaan heeft zonder zich erom te bekommeren. Het huis gaf geen antwoord.

Hij verborg de boeken in de keuken en sloop het huis weer uit, de laan in en keek achterom en het huis sliep stil en donker verder.

Onderweg, terwijl de helikopters als snippers papier door de hemel dwarrelden, alarmeerde hij de brandpost vanuit een eenzame telefooncel die voor een winkel stond waarvan de luiken voor de nacht waren neergelaten. Dan bleef hij in de koude nachtlucht staan wachten en hoorde in de verte de brandsirenes loeien en de Salamanders bulderend aankomen om mijnheer Blacks huis tijdens diens afwezigheid te verbranden en zijn vrouw rillend in de ochtendlucht te laten staan terwijl het dak krakend instortte en in de vlammenzee terechtkwam. Doch nu lag ze nog te slapen. Slaap lekker, mevrouw Black, dacht hij.

‘Faber!’

Hij klopte nog eens, fluisterde en wachtte een hele tijd. Dan flakkerde eindelijk een klein lichtje aan in Fabers kleine huis. Het bleef nog een hele tijd stil, eer de achterdeur werd geopend. Ze keken elkander aan in het schemerachtige licht, Faber en Montag, alsof ze geen van beiden konden geloven dat de ander nog leefde. Dan stak Faber zijn hand uit en greep Montag beet en trok hem naar binnen en duwde hem in een stoel en liep terug en bleef luisterend in de deuropening staan. Ver weg in de ochtend huilden de sirenes. Hij kwam terug, de deur achter zich sluitend.

Montag zei: ‘Ik heb me vanaf het begin als een stommeling gedragen. Ik kan niet lang blijven. Ik ben op weg naar..., ja, naar wat?’

‘Je mag je als een stommeling hebben gedragen, maar je hebt tenminste begrepen waarom het gaat,’ zei Faber. ‘Ik dacht dat je dood was. De audio-capsule die ik je gegeven heb -’

‘Verbrand.’

‘Ik hoorde de kapitein tegen je praten en plotseling was alles stil. Ik ben bijna komen kijken wat er met je gebeurd was.’

‘De kapitein is dood. Hij ontdekte de audio-capsule, hij hoorde je stem, hij was van plan na te sporen waar hij vandaan kwam. Ik heb hem vermoord met de vlammenwerper.’

Faber ging zitten en zweeg een tijdlang.

‘Mijn God, hoe is dit allemaal zo gelopen?’ zei Montag. ‘Nog maar een enkele dag geleden was er geen vuiltje aan de lucht en nu voel ik mij als een baksteen wegzinken. Hoe vaak kan iemand onder water verdwijnen voor hij helemaal verdronken is? Ik kan geen adem meer halen. Beatty is

dood, en hij was eenmaal mijn vriend, en Millie is weg, ik dacht dat ze mijn vrouw was, maar nu weet ik het niet meer. En het huis helemaal verbrand. En mijn baantje kwijt en ikzelf op de vlucht, en ik heb onderweg een boek verstopt in het huis van een brandman. Goeie hemel, wat ik allemaal in één enkele week gedaan heb!’

‘Je hebt gedaan wat je doen moest. Het heeft al een hele tijd daarvoor in je geleefd.’

‘Ja, dat geloof ik ook stellig, dat is misschien het enige waarvan ik zeker ben. Het heeft zich in me opgespaard tot de tijd rijp was. Ik heb het een hele tijd voelen aankomen, ik spaarde iets op, ik deed bepaalde dingen terwijl ik heel andere dingen voelde. God, het was allemaal al in me aanwezig. Het is een wonder dat het niet aan me te zien was, als een laag vet. En nu ben ik hier, om jouw leven ook in de war te schoppen. Het is mogelijk dat ze me hierheen volgen.’

‘Ik heb voor het eerst sedert jaren het gevoel dat ik leef,’ zei Faber. ‘Ik heb het gevoel dat ik eindelijk doe wat ik al een levenlang geleden had moeten doen. Ik ben zelfs mijn angst kwijt momenteel. Misschien komt dat wel doordat ik eindelijk juist handel. Misschien komt het wel doordat ik iets overijds gedaan heb en geen lafaard wil schijnen in jouw ogen. Ik denk dat ik zelfs nog verder zal moeten gaan, mij blootstellen aan nog meer gevaren zodat ik niet meer terug zal kunnen en het bijltje niet langer uit angst erbij zal kunnen neergooien. Wat zijn je plannen?’ ‘Verder vluchten.’

‘Je weet dat de oorlog is uitgebroken?’

‘Ik heb het gehoord.’

‘Ach, is het niet idioot?’ zei de oude man. ‘Hij lijkt zo veraf omdat wij onze eigen moeilijkheden hebben.’

‘Ik heb nog geen tijd gehad om na te denken.’ Montag haalde honderd dollar te voorschijn. ‘Ik wil dit geld bij je achterlaten, gebruik het naar goeddunken als ik weg ben.’

‘Maar -’

‘Misschien ben ik over een paar uur wel dood; gebruik het.’

Faber knikte. ‘Je kunt het beste trachten de rivier te bereiken en die dan volgen, en als je bij de oude spoorlijnen kunt komen volg die dan. Praktisch alle vervoer gaat tegenwoordig wel door de lucht en de meeste lijnen worden niet meer gebruikt, maar de spoorbanen liggen er toch nog wel, langzaam te verroesten. Ik heb gehoord dat er overal op het platteland op bepaalde plaatsen kampen van zwervers zijn en als je ver genoeg doorloopt

en goed uit je doppen kijkt moet je een heel stel ex-professoren van Harvard tegen het lijf kunnen lopen, langs de spoorbaan tussen deze stad hier en Los Angeles. De meesten van hen worden door de politie gezocht en hebben de steden moeten ontvluchten. Ze weten zich op de een of andere manier in leven te houden, vermoed ik. Er zijn er niet veel meer en de regering heeft hen waarschijnlijk nooit gevaarlijk genoeg gevonden om jacht op ze te maken. Je zou een tijdje bij hen kunnen blijven en dan proberen in contact met mij te komen in St.-Louis. Ik vertrek vanochtend met de bus van vijf uur, om een vroegere drukker daar op te zoeken, ik waag me eindelijk ook in het open veld. Ik zal van dit geld een goed gebruik maken. Bedankt en God zegene je. Wil je een paar minuutjes slapen?’

‘Ik kan er beter vandoor gaan.’

‘We zullen eens even kijken hoe het ermee staat.’ Hij nam Montag haastig mee de slaapkamer in en tilde een schilderij van de wand waarachter zich een televisiescherm ter grootte van een briefkaart bleek te bevinden. ‘Ik heb altijd graag iets heel kleins gehad, iets waar ik naartoe kon lopen, iets dat ik zo nodig met de palm van mijn hand kon uitwissen, niet iets wat me overschreeuwen kon, niet iets monsterachtig groots. Daarom heb ik dit gemaakt.’ Hij draaide het aan.

‘Montag,’ zei het televisietoestel, terwijl het scherm verlicht werd. ‘M-O-N-T-A-G.’ Een stem spelde de naam. ‘Guy Montag. Nog steeds voortvluchtig. Politiehelikopters maken jacht op hem. Er is een nieuwe Mechanische Hond uit een ander district gebracht -’ Montag en Faber keken elkaar aan.

‘- Mechanische Hond faalt *nimmer*. Nog geen enkele maal sedert van deze ongelooflijke uitvinding gebruik gemaakt wordt om een prooi op te sporen heeft hij een vergissing begaan. Deze zender is er trots op u vannacht in de gelegenheid te stellen de Hond per camerahelikopter te volgen als hij zich op weg begeeft om zijn doelwit te achterhalen -’

Faber schonk twee glazen whisky in. ‘Dat zullen we nodig hebben.’

Ze dronken.

‘- neus is zo gevoelig dat de Mechanische Hond zich tienduizend geur-exponenten van tienduizend verschillende mensen kan herinneren en identificeren zonder bijgesteld te hoeven te worden!’

Faber beefde heel even en keek om zich heen naar zijn huis, naar de muren, de deur, de deurknop en de stoel waarop Montag nu zat. Montag zag zijn blik. Ze keken beiden haastig het huis rond en Montag voelde dat zijn neusgaten zich opensperden en hij wist dat hij trachtte zijn eigen spoor te

volgen en zijn neus was plotseling fijn genoeg om het spoor te ruiken dat hij in de lucht van de kamer had achtergelaten en het zweet van zijn hand dat aan de deurknop kleefde, onzichtbaar doch even talrijk als de flonkeringen op een kleine kroonluchter, hij was overal, in en op en rond alles, hij was een lichtende wolk, een geest die hem opnieuw de adem benam. Hij zag dat Faber eveneens zijn adem inhield, uit vrees die geest in zijn eigen lichaam te zuigen, misschien, om besmet te worden door de spookachtige geuren en uitademingen van een vluchtende man.

‘De Mechanische Hond wordt thans per helikopter naar de plaats van de brand gebracht!’

En daar, op het kleine scherm, verscheen het verbrande huis en de samengestroomde menigte en iets met een laken erover en uit de lucht kwam de helikopter neerdwarrelen als een groteske bloem. Het spel moest dus tot het einde worden voortgezet, bedacht Montag. Hun circusvoorstelling moest doorgaan, ook al zou over minder dan een uur de oorlog uitbreken...

Hij staarde gefascineerd naar het tafereel. Het scheen zo veraf en zo volkomen los te staan van hem; het was een toneelstuk waaraan hij zelf op geen enkele wijze deel had, wonderlijk om naar te kijken, haast met een vreemd gevoel van genot. Dat gebeurt allemaal voor mij, dacht hij, dat gebeurt allemaal enkel voor *mij*!

Als hij wilde kon hij hier rustig blijven zitten en de ganse jacht volgen, door lanen, door straten, over eindeloze verlaten boulevards, parkeerplaatsen en speeltuinen, met hier en daar een onderbreking voor de noodzakelijke reclamemededelingen, door andere lanen naar het brandende huis van mijnheer en mevrouw Black, en dan eindelijk naar dit huis, waar Faber en hij zaten te drinken, terwijl de elektrische hond zijn laatste spoor opsnoof, stil als de wind des doods zelf, om met een ruk tot stilstand te komen onder dat raam daar. Dan, als hij wilde, zou Montag kunnen opstaan, naar het raam lopen, één oog op het TV-scherm gevestigd houdend, het raam opendoen, naar buiten leunen, zich omdraaien en zichzelf als een dramatische becommentarieerde gestalte daar zien staan, helder geportretteerd op het kleine televisiescherm, een drama dat hij met een objectieve blik moest volgen, in de wetenschap dat hij in andere salons levensgroot, in natuurgetrouwe kleuren, driedimensionaal in de muren oprees, en indien hij zijn blik er goed op gevestigd hield zou hij, enkele seconden voor de vergetelheid zijn deel werd, kunnen zien hoe de giftige

naald in zijn lichaam drong ten behoeve van ontelbare kijkers die een paar minuten geleden uit hun slaap waren gewekt door het koortsachtige geloei van hun salonwanden die hen krijsend inviteerden naar de grote wedstrijd te komen kijken, de adembenemende klopjacht, het éénmascarnaval.

Zou hij de tijd krijgen om iets te zeggen? Terwijl de Hond hem greep, voor misschien twintig of dertig miljoen mensen, zou hij zijn ganse leven van de laatste week dan niet kunnen samenvatten in een enkele zin of een enkel woord dat hen bijblijven zou, lang nadat de Hond zich omgedraaid had, hem in de metalen tang van zijn poten klemmend, en weggedraafd was de duisternis in, terwijl de camera op dezelfde plek opgesteld bleef en het dier volgde zoals het daar langzaam in de verte verdween, een schitterend besluit van de uitzending! Wat kon hij in een enkel woord, een paar woorden zeggen dat ieders gelaat zou verzingen en hen wakker schudden?

‘Daar,’ fluisterde Faber.

Uit een helikopter gleed iets dat geen machine, geen dier, niet dood, niet levend was en een bleekgroene lichtende gloed uitstraalde. Het bleef staan bij de rokende puinhopen van Montags huis en de mannen brachten het zijn weggeworpen vlammenwerper en hielden die onder de snuit van de Hond. Er weerklonk gezoem, getik, gegons.

Montag schudde zijn hoofd en stond op en dronk zijn glas leeg. ‘Het is tijd. Neem het me allemaal niet kwalijk.’

‘Wat? Dat ze mij zullen grijpen? Mijn huis verbranden? Ik verdien alles, wat er ook gebeurt. Vlucht, vlucht, vlucht! Misschien kan ik hen hier ophouden -’

‘Wacht. Het is nergens voor nodig dat ze jou ontdekken. Als ik weg ben, verbrand dan de spreij van dit bed, die ik aangeraakt heb. Verbrand de stoel in de huiskamer, in de verbrandingsoven in je muur. Poets de meubels met alcohol af, poets de deurknoppen af. Verbrand het kleed in de salon. Zet in alle kamers de ventilatoren op volle kracht aan en besproei alles met DDT, als je dat hebt. Zet dan je tuinsproeiers aan, laat ze een zo groot mogelijk oppervlak bestrijken en spuit het trottoir af. Als we een klein beetje geluk hebben kunnen we in elk geval voorkomen dat het spoor niet naar *hier binnen* leidt.’

Faber schudde zijn hoofd. ‘Ik zal er voor zorgen. Veel succes. Als we allebei de volgende week, de week daarop, nog gezond en wel zijn, stel je dan in verbinding met me, poste-restante, St.-Louis. Het spijt me dat ik ditmaal niet met je meegaan kan, per audio-capsule. Dat zou prettig zijn

geweest voor ons allebei. Maar ik had niet voldoende materialen. Weet je, ik dacht nooit dat ik er gebruik van maken zou. Wat een dwaze oude man ben ik toch geweest. Onnadenkend. Dom, dom. Ik heb dus geen andere groene kogel, geen goede tenminste, die je in je oor kunt stoppen. Ga nu!’

‘Nog één ding. Vlug. Pak een koffer, stop er je vuilste kleren in, een oud pak, hoe vuiler hoe beter, een overhemd, een oude broek en sokken...’

Faber holde weg en kwam binnen een minuut terug. Ze plakten het kartonnen valies met kleefband dicht. ‘Om de oude, muffe geur van mijnheer Faber niet verloren te laten gaan, natuurlijk,’ zei Faber, zwetend verder plakkend.

Montag spoelde de buitenkant van het valies met whisky af. ‘Ik wil niet dat de Hond twee geuren tegelijk opsnuift. Mag ik deze whisky meenemen? Ik zal die straks hard nodig hebben. Hemel, ik hoop dat ik de dans zo nog ontspring!’

Ze schudden elkaar nogmaals de hand en terwijl hij de deur uitliep keek hij nog even achterom naar de TV. De Hond had zich op weg begeven, gevolgd door boven hem zwevende helikopter-camera’s, zwijgend, zwijgend de nachtlucht opsnuivend. Hij draafde het eerste laantje in.

‘Vaarwel!’

En Montag wipte de achterdeur uit, draafde voort met het halflege valies. Hij hoorde dat achter hem de tuinsproeiers begonnen te draaien, de donkere lucht vullend met regen die eerst zachtjes en dan kletterend in het rond plensde, de trottoirs schoonspoelend en in het laantje in de grond wegzinkend. Hij nam een paar druppels van deze regen met zich mee op zijn gezicht. Hij dacht dat hij de oude man vaarwel hoorde roepen, maar hij was er niet zeker van. Hij rende heel snel uit de buurt van het huis vandaan, in de richting van de rivier.

Montag rende voort.

Hij kon de Hond voelen naderen, als een herfst, kil en dor en snel, als een wind die het gras niet beroerde, die geen ramen deed klepperen, geen lover schaduwen op de witte trottoirs deed trillen. De Hond raakte de wereld niet aan. Hij droeg zijn stilte met zich mee, zodat je kon voelen hoe de stilte een druk achter je opbouwde door heel de stad heen. Montag voelde de druk toenemen en rende nog harder voort. Hij bleef staan om op adem te komen, op weg naar de rivier, om door vaag verlichte vensters van ontwaakte huizen te gluren, en zag binnen de silhouetten van mensen die naar hun

salonwanden keken en daar op de muren draafde de Mechanische Hond, een walm van neon-damp, op zijn spinnepoten voort, verdween een ogenblik uit het beeld, keerde terug, verdween, keerde terug! Nu bij Elm Terrace, Lincoln, Oak, Park, en het laantje in naar Fabers huis! Ga erlangs, dacht Montag, blijf niet staan, loop door, ga niet naar binnen!

Op de salonwand, Fabers huis, met de regenspuitende sproeiers.

De Hond bleef trillend staan.

Nee! Montag klemde zich vast aan het raamkozijn. Deze kant op! *Hierheen!*

De procaine-naald flitste naar voren, weer terug, naar voren, weer terug. Een enkele heldere druppel van het dodelijke gif viel uit de naald toen hij in de muil van de Hond verdween.

Montags longen balden zich als een vuist in zijn borst.

De Mechanische Hond draaide zich om en sprong bij Fabers huis vandaan, de laan weer in.

Montag keek met een ruk omhoog. De helikopters kwamen dichterbij, een grote zwerm insecten die door één enkele lichtbron werden aangetrokken.

Met moeite bracht Montag zich in herinnering dat dit geen verdichtsel was, geen aan het brein van een of andere schrijver ontsproten TV-spel waar hij naar kijken kon op zijn vlucht naar de rivier; het was zijn eigen schaakpartij waarvan hij getuige was, zet voor zet.

Hij slaakte een schreeuw om zich weg te rukken van dit laatste venster en van het fascinerende schouwspel dat daar was te zien. *Verdomme!* en hij rende weer voort. De laan, een straat, de laan, een straat en de geur van de rivier. Been vooruit, been op de grond, been vooruit, been op de grond. Weldra zouden er twintig miljoen Montags voortdraven als de camera's hem inhaalden. Achter hem draafden nu twintig miljoen Honden zijn spoor na, ricocheerden door salons, van de rechtermuur naar de middelste muur naar de linkermuur, uit het beeld, rechtermuur, middelste muur, linkermuur, uit het beeld!

Montag propte de Zeeschelp in zijn oor:

‘De politie verzoekt alle bewoners van Elm Terrace en de omliggende straten het volgende te doen: Overal de voordeur of de achterdeur te openen of uit het raam te kijken. Wanneer iedereen daaraan meewerkt kan de vluchteling niet ontsnappen. Houd u gereed!’

Natuurlijk! Waarom waren ze daar al niet eerder toe overgegaan! Waarom hadden ze dit spelletje al niet jaren geleden geprobeerd! Iedereen zijn bed uit, iedereen naar buiten! Ze moesten hem wel zien! De enige man die in

zijn eentje door de nachtelijke stad rende, de enige man die zijn benen op de proef stelde!

‘Ik tel tot tien! *Eén! Twee!*’

Hij voelde de stad opstaan.

‘Drie!’

Hij voelde de stad naar haar duizenden deuren lopen.

Vlugger! Been omhoog, been omlaag!

‘Vier!’

De mensen slaapwandeland in hun vestibules. ‘Vijf!’

Hij voelde hoe ze nu hun handen op de knoppen van de deuren legden!

De geur van de rivier was koel en als een dichte regen. Zijn keel was een verzengde roestplek en zijn ogen staken en brandden van het harde lopen. Hij gilte alsof die gil hem zou doen voortsuizen, hem de laatste honderd meter als een kanonskogel doen afleggen.

‘Zes, zeven, acht!’

De deurknoppen van vijfduizend deuren werden omgedraaid.

‘Negen!’

Hij liet de laatste rij huizen achter zich, rende zo hard als hij kon een heuvel af die naar een dichte, bewegende duisternis leidde.

‘Tien!’

De deuren gingen open.

Hij zag in zijn verbeelding duizenden en nog eens duizenden gezichten tuinen in turen, lanen, de hemel, gezichten achter een floers van gordijnen, nacht-bange gezichten, als grauwe dieren die uit elektrische hollen tuurden, gezichten met grauwe, kleurloze ogen, grauwe tongen en grauwe gedachten die door het verdoofde vlees van het gelaat heenkeken.

Maar hij was bij de rivier.

Hij raakte haar aan, om zich ervan te vergewissen dat zij echt was. Hij waadde erin en kleedde zich in de duisternis spiernaakt uit, plonsde zijn lichaam, armen, benen en hoofd in pure alcohol, dronk ervan en snoof er wat van op door zijn neus. Dan trok hij Fabers oude kleren en schoenen aan. Hij wierp zijn eigen kleren in de rivier en keek toe hoe zij door de stroom werden meegevoerd. Dan liep hij, het valies stevig vastklemmend, de rivier in tot hij geen bodem meer voelde en door de stroom werd meegevoerd de duisternis in.

Hij bevond zich driehonderd meter stroomafwaarts toen de Hond de rivier bereikte. Boven hem zweefden de grote, kletterende waaiers van de

helikopters. Een storm van licht stortte zich over de rivier en Montag dook onder water om uit het helle schijnsel te komen, het was of de zon eensklaps door de wolken was gebroken. Hij voelde hoe de rivier hem verder meetrok, de duisternis in. Dan wiekten de lichten terug, naar het land, de helikopters zwermden weer over de stad alsof ze een nieuw spoor hadden ontdekt. Ze waren verdwenen. De Hond was verdwenen. Er was alleen de koele rivier nog en Montag die in de plotseling ingetreden vredige rust door de golven werd meegevoerd, weg van de stad en de lichten en de klopjacht, weg van alles.

Hij had het gevoel alsof hij een toneel en vele acteurs achter zich had gelaten. Hij had het gevoel alsof hij het grote spektakelstuk en alle prevelende geesten achter zich had gelaten. Hij dreef vanuit een onwerkelijkheid die angstaanjagend was geweest een werkelijkheid binnen die onwerkelijk was, omdat zij nieuw was.

Het zwarte land gleed langs hem heen en hij liet de stad steeds verder achter zich, was op weg naar de vrije heuvels. Voor het eerst sedert twaalf jaar zag hij de sterren boven zich aan de hemel verschijnen, in lange stoeten van wentelend vuur. Hij zag hoe de sterren een groot godenbeeld in de hemel vormden, dat dreigde op hem aan te rollen en hem te verpletteren.

Hij dreef verder op zijn rug toen zijn valies zich met water vulde en zonk; de rivier was zachtaardig en haastte zich niet, zij kabbelde van de mensen vandaan die schaduwen aten voor ontbijt en stoom voor lunch en uitlaatgassen voor diner. De rivier was heel echt; zij hield hem troostend vast en schonk hem eindelijk de tijd om na te denken over deze maand, dit jaar, en een leven van jaren. Hij hoorde hoe zijn hart bedaarde. Zijn gedachten joegen niet langer met zijn bloed door zijn brein.

Hij zag de maan nu laag aan de hemel staan. Die maan daar, waardoor werd haar licht teweeggebracht? Door de zon, natuurlijk. En het licht van de zon? Door zijn eigen vuur. En de zon brandt voort, dag in, dag uit brandt hij voort. De zon en de tijd. De zon en de tijd branden voort. De rivier droeg hem zacht deinend mee. Branden voort. De zon en alle klokken op aarde. Het paste zich allemaal ineens in zijn geest als de stukjes van een legpuzzel. Na een hele tijd over het land te hebben gedobberd en een korte tijd op de rivier wist hij waarom hij nooit meer in zijn leven verbranden moest.

De zon verbrandde iedere dag. Hij verbrandde de tijd. De wereld suisde rond in een kring en wentelde om haar as en de tijd was al druk genoeg bezig de jaren en in elk geval de mensen te verbranden, zodat hij niet ook

nog eens hoefde te helpen. Indien *hij* dus met de brandlieden dingen verbrandde en de zon verbrandde de tijd, dan betekende dat dat *alles* verbrand werd!

Een van hen moest met verbranden ophouden. De zon zou dat stellig niet doen. Het zag er dus naar uit alsof het Montag zou moeten zijn en de mensen met wie hij tot voor enkele uren gewerkt had. Ergens moest het sparen en wegbergen opnieuw beginnen en iemand moest het doen, hoe dan ook, in boeken, in grammofoonplaten, in de hoofden van mensen, het kwam er niet op aan zolang het maar veilig was, onbereikbaar voor motten, zilvervissen, roest en bederf, en mannen met lucifers. De wereld was vol branden van allerlei soort en grootte. Nu zou het gilde van de asbestmakers spoedig zijn werkplaatsen moeten openen.

Hij voelde dat zijn hielen tegen de bedding aanbonsden, stenen en rotsen aanraakten, door zand schuurden. De rivier had hem naar de oever gevoerd. Hij keek naar het grote zwarte wezen zonder ogen of licht, zonder vorm, dat enkel een omvang had van duizenden kilometers, die zich eindeloos verlengen wilde, met zijn grazige heuvels en bossen die op hem wachtten. Hij aarzelde om het behaaglijk voort vlietende water uit te komen. Hij verwachtte dat de Hond er zou staan. De bomen konden zich eensklaps buigen onder een rukwind van helikopters.

Doch enkel de gewone herfstwind woei door de kruinen, langs ruisend als een tweede rivier. Waarom rende de Hond niet mee langs de oever? Waarom waren zijn achtervolgers eensklaps landinwaarts getrokken? Montag *luisterde*. Niets. Niets.

Millie, dacht hij. Al dit heuvelland hier. Luister ernaar! Niets en niets! Wat zou je doen, Millie, vraag ik me af, als je door zoveel stilte werd omgeven? Zou je schreeuwen: Houd op, houd op! Millie, Millie. En het was hem droef te moede.

Millie was niet hier en de Hond was niet hier, maar de droge geur van hooi die van een of andere akker kwam aangewaaid deed Montag aan land gaan. Hij herinnerde zich een boerderij die hij als heel kleine jongen had bezocht, een van de zeldzame keren dat hij had ontdekt dat ergens achter de zeven sluiers der onwerkelijkheid, achter de muren van salons en achter de blikken slotgracht van de stad, koeien graasden en varkens in de middagzon in warme poelen slik zaten en honden op een heuvelhelling blaffend achter witte schapen aanrenden.

Nu deed de droge geur van hooi, het gekabbel van het water, hem denken aan de avond dat hij geslapen had in het verse hooi in een eenzame schuur ver van de luide straatwegen, achter een rustige boerderij en onder een oude windmolen die snorde als de jaren die boven hem voorbijtrokken. Hij had de hele avond op de hoge hooizolder wakker gelegen, luisterend naar verre dieren en insecten en bomen, de zacht krakende en ritselende geluidjes.

‘s Avonds, dacht hij, zou hij onder de hooizolder misschien een geluid als van voetstappen horen. Hij zou gespannen overeind gaan zitten. Het geluid zou zich verwijderen. Hij zou weer gaan liggen en door het raam van de hooizolder naar buiten kijken, heel laat in de avond al, en zien hoe de lichten in de boerderij zelf uitgingen, tot een heel jonge en mooie vrouw voor een onverlicht raam haar haren ging zitten vlechten. Hij zou haar slechts vaag kunnen zien, doch haar gelaat zou als het gelaat zijn van het meisje dat al weer zo ver in zijn verleden teruglag, zo heel ver terug, het meisje dat bekend was geweest met wind en wolken en nooit door de vuurvlieggen was verbrand, het meisje dat geweten had wat het betekende wanneer het stuifmeel van een paardenbloem afgaf op je kin. Dan zou ze achter het warme venster verdwijnen en weer opdoemen boven, in haar maanovergoten kamer. En dan, luisterend naar de dood, luisterend naar de straalvliegtuigen die de hemel achter de horizon in twee zwarte stukken scheurden, zou hij veilig en verborgen op de hooizolder liggen, kijkend naar die vreemde nieuwe sterren boven de rand van de aarde, die vluchtten voor de zachte tinten van de dageraad.

‘s Morgens zou hij geen slaap nodig hebben gehad, want al de warme geuren en bezienswaardigheden van een ganse nacht op het land zouden hem rust en slaap hebben geschonken terwijl zijn ogen wijd open bleven en zijn mond een flauwe glimlach.

En daar, onderaan de trap van de hooizolder, zou het ongelooflijke op hem staan te wachten. Hij zou langzaam naar beneden stappen, in het roze licht van de vroege ochtend, zo diep doordrongen van de wereld dat het hem met angst zou vervullen, en voor het kleine wonder blijven staan en zich er eindelijk overheen buigen om het aan te raken. Een koel glas verse melk, en een paar appels en peren, neergelegd onderaan de trap.

Dat was alles wat hij nu verlangde. Een of ander teken dat de onmetelijke wereld hem zou aanvaarden en hem de lange tijd schenken die hij nodig had om alle dingen te overdenken die overdacht moesten worden.

Een glas melk, een appel, een peer.

Hij stapte de rivier uit.

Het land golfde als een springvloed op hem toe. Hij werd verpletterd door de duisternis en door de aanblik van het landschap en de miljoen geuren die aanwaaiden op een wind die zijn lichaam deed bevriezen. Hij viel achterover, met bulderende oren, onder het geweld van de branding van duisternis en geluid en geur. Het duizelde hem. De sterren stortten zich in zijn ogen als vlammeende meteoren. Hij wilde de rivier weer in duiken en zich veilig door haar ergens anders heen laten voeren. Dit donkere golvende land was als die dag in zijn jeugd toen hij was gaan zwemmen en eensklaps uit het niets de grootste golf die iemand zich maar kon herinneren hem neer gesmakt had in zoute modder en groene duisternis, het water zijn mond en neus had verbrand, hem gillend had doen kokhalzen. Te veel water!

Te veel land.

Uit de zwarte muur voor hem, een ritselend gefluister. Een vorm. In de vorm, twee ogen. De nacht, die hem aankeek. Het bos, dat hem zag. De Hond!

Na al het gedraaf en geren, met het angstzweet op je hoofd, na half verdronken te zijn, gezwoegd en gejakkerd te hebben, zo ver te zijn gekomen, en te denken dat je eindelijk veilig was en een zucht van opluchting kon slaken en eindelijk het land op stappen, om dan, op dat ogenblik, enkel opnieuw oog in oog te staan met... De Hond!

Montag stiet een laatste, gefolterde kreet van angst uit alsof dit te veel was voor wie ook.

De vorm plofte uiteen. De ogen verdwenen. Een droge regen van blaren dwarrelde omhoog.

Montag was alleen in de wildernis.

Een hert. Hij rook de zware muskuslucht, als een parfum vermengd met bloed en de gomachtige adem van het dier, een geur van louter kardemom en mos en jacobskruiskruid in deze reusachtige nacht waarin de bomen op hem aanstormden, hem wegtrokken, aanstormden, hem wegtrokken, op het ritme van het bonzende hart achter zijn ogen.

Er moesten minstens een biljoen blaren liggen op het land; hij waadde erdoor, een droge rivier die naar kruidnagelolie en warm stof rook. En de andere geuren! Er steeg uit heel het land een geur op als van een doormidden gesneden aardappel, puur en kil en wit omdat de maan het grootste deel van de nacht erop scheen. Er was een geur als van zure sjalotten en een geur als van peterselie op de tafel bij hem thuis. Er was een

flauwe, gele geur als van mosterd in een potje. Er was een geur als van anjers in de tuin naast de zijne. Hij stak zijn hand omlaag en voelde een kruid er langs strijken als een kind. Zijn vingers roken naar Engelse drop.

Hij bleef staan en haalde diep adem en hoe dieper hij het land in zijn longen zoog, hoe meer onderdelen van het land hem vulden. Hij was niet langer leeg. Er was hier meer dan genoeg om hem te vullen. Er zou altijd meer dan genoeg zijn.

Hij liep struikelend voort door de ondiepe blarenvloed. En te midden van al dat vreemde, iets vertrouwds.

Zijn voet schopte tegen iets aan dat dof weergalmde. Hij tastte over de grond, een meter naar links, een meter naar rechts.

De spoorlijn.

De spoorlijn die uit de stad kwam en weg lag te roesten dwars door het land, door bossen en wouden, verlaten nu, langs de rivier.

Hier was het pad dat naar zijn onbekende bestemming leidde. Hier was het enige waarmee hij vertrouwd was, het amulet dat hij misschien een tijdje nodig zou hebben, om aan te raken, onder zijn voeten te voelen, terwijl hij voortstapte door de braamstruiken en de meren van reuk en gevoel en betasting, te midden van het geruis en geritsel van de neerdwarrelende blaren. Hij liep voort over de spoorlijn.

En het verbaasde hem zelf hoe zeker hij plotseling was van een feit dat hij niet kon bewijzen.

Eenmaal, lang geleden, had Clarisse hier gelopen, op deze plek waar hij nu liep.

Een half uur later, verkleumd, en zorgvuldig de spoorlijn volgend, alleen nog maar aan zijn lichaam denkend, zijn gezicht, zijn mond, zijn ogen met duisternis dichtgestopt, zijn oren dichtgestopt met geluid, zijn benen prikkend en tintelend van dorens en netels, zag hij voor zich uit het vuur.

Het vuur verdween, dan was het er weer, alsof het knipoogde. Hij bleef staan, bang dat hij het vuur met een enkele ademtocht zou uitblazen. Maar het vuur was er en hij begon er behoedzaam op af te lopen. Het duurde meer dan een kwartier eer hij er heel dichtbij was en toen bleef hij er, tussen een paar struiken verscholen, naar staan kijken. Dat zwakke geflakker, de witte en rode kleur, een vreemd vuur omdat het voor hem iets anders betekende. Het verbrandde niet iets, het *gaf warmte af*.

Hij zag vele handen uitgestrekt in de warmte die het uitstraalde, handen zonder armen, die schuilgingen in het duister. Boven de handen, roerloze gezichten, waar enkel het licht van het vuur over wapperde en danste en flakkerde. Hij had nooit geweten dat vuur er zo kon uitzien. Hij had nooit van zijn leven vermoed dat het niet slechts kon nemen, doch ook geven. Zelfs de geur ervan was anders.

Hoe lang hij daar bleef staan wist hij zelf niet, doch hij had het dwaze en toch ook verrukkelijke gevoel een dier te zijn, dat aangetrokken door het vuur het bos verlaten had. Hij was een wezen met een pluimstaart en een vochtig oog, met een bontvacht en een snuit en hoeven, hij was een wezen met horens en bloed dat zou ruiken als het najaar wanneer je het doodbloeden liet op de grond. Hij bleef een hele tijd staan, luisterend naar het warme geknetter van de vlammen.

Er hing een diepe stilte om het vuur en die stilte was in de gezichten van de mannen, en er was tijd, tijd genoeg om naast deze roestende spoorlijn onder de bomen te zitten en naar de wereld te kijken en haar aan alle kanten te beturen, alsof ze in het midden van het vuur gehouden werd, als een stuk ijzer dat al deze mannen zijn vorm moesten geven. Het was niet alleen het vuur dat anders was. Het was de stilte. Montag liep langzaam naar die bijzondere stilte toe waar heel de wereld bij was betrokken. En dan begonnen de stemmen te praten en hij kon niets verstaan van wat de stemmen zeiden, doch het geluid rees en daalde rustig en de stemmen bekeken de wereld aan alle kanten; de stemmen kenden het land en de bomen en de stad die aan het eind van de spoorlijn lag aan de rivier. De stemmen spraken over alles, er was niets waarover zij niet konden praten, wist hij, maakte hij op uit hun ritme en hun cadans en uit de voortdurende klank van nieuwsgierigheid en bevreemding die erin lag.

En dan keek een van de mannen op en zag hem staan, voor de eerste of misschien voor de zevende keer, en een stem riep tegen Montag:

‘Mooi, nu kun je wel te voorschijn komen!’

Montag deinsde in de schaduw terug.

‘Wees niet bang,’ zei de stem. ‘Hier ben je welkom.’ Montag liep langzaam naar het vuur en de vijf oude mannen die erom heen zaten waren gekleed in donkerblauwe grove katoenen broeken en jasjes en donkerblauwe hemden. Hij wist niet wat hij tegen ze moest zeggen.

‘Ga zitten,’ zei de man die de aanvoerder van het kleine groepje scheen te zijn. ‘Heb je trek in koffie?’ Hij keek hoe de donkere, dampende vloeistof

in een opvouwbare blikken beker werd geschonken, die hem onmiddellijk overhandigd werd. Hij dronk er voorzichtig van met kleine teugjes en voelde dat ze hem nieuwsgierig aankeken. Hij brandde zijn lippen haast, doch dat was prettig. De mannen om hem heen droegen baarden, doch de baarden waren zindelijk en netjes bijgeknipt en hun handen waren schoon. Ze waren opgestaan als om een gast te verwelkomen en nu gingen ze weer zitten. Montag nam een klein teugje. 'Dank u,' zei hij. 'Dank u zeer.' 'Welkom in ons midden, Montag. Mijn naam is Granger.' Hij stak hem een klein flesje met een kleurloze vloeistof toe. 'Drink dit ook op. Het zal de chemische exponent van je zweet veranderen. Over een half uur zul je ruiken als twee andere mensen. Met de Hond achter je aan, kun je er maar het beste geen druppel in laten zitten.'

Montag dronk de bittere vloeistof op.

'Je zult stinken als een bunzing, maar dat kan ons niet schelen,' zei Granger.

'U kent mijn naam,' zei Montag.

Granger gebaarde met zijn hoofd naar een draagbare accu-TV, die naast het vuur stond. 'We hebben naar de klopjacht gekeken. Dachten wel dat je aan de zuidelijke oever van de rivier terecht zou komen. Toen we je door het bos hoorden stampen als een dronken eland hebben we ons niet verborgen zoals we gewoonlijk doen. We dachten wel dat je in de rivier bevond, toen de helikoptercamera's rechtsomkeert maakten. Gekke beweging daar. De klopjacht is nog steeds aan de gang. Maar nu de andere kant uit.'

'De andere kant uit?'

'We zullen eens even kijken.'

Granger knipte de draagbare beeldbuis aan. Een tafereel uit een nachtmerrie verscheen op het kleine scherm, een en al wervelende kleuren en ratelende wieken. Een stem riep:

'De klopjacht wordt voortgezet in het noorden van de stad! Politiehelikopters trekken zich samen bij de 87e Avenue en Elm Grove Park!'

Granger knikte. 'Ze fingeren een achtervolging. Je hebt ze bij de rivier van je afgeschud. Dat kunnen ze niet toegeven. Ze weten dat ze hun kijkers maar een bepaalde tijd geboeid kunnen houden. De voorstelling moet een daverende ontknoping krijgen, en al gauw ook! Als ze de hele rivier gaan afzoeken, zouden ze misschien de ganse nacht nodig hebben. Daarom speuren ze naar een zondebok die voor de klap op de vuurpijl kan zorgen. Let op. Ze zullen Montag binnen vijf minuten te pakken krijgen!'

‘Maar hoe -’

‘Let op.’

De camera, die in de buik van de helikopter zweefde, daalde nu en bestreek een verlaten straat.

‘Zie je wel?’ fluisterde Granger. ‘Dadelijk verschijn jij in het beeld; daar aan het eind van die straat bevindt zich ons slachtoffer. Zie je hoe de camera de ontknoping al voorbereidt? De spanning opvoert? Een close-up van een paar huizen. Nu weer de lange, verlaten straat. Een of andere arme kerel loopt daar ergens te wandelen. Een zeldzaamheid. Een zonderling. Dacht je dat de politie de gewoonten niet kende van dergelijke rare snuiters, mannen die ‘s morgens rondwandelen, voor de lol, of omdat ze niet kunnen slapen. De politie heeft hem al maandenlang, jarenlang in de gaten gehouden. Je kunt nooit weten waar zoiets nog eens goed voor is. En vannacht blijkt dat deze kennis eensklaps verdraaid goed van pas komt. Ze redden er hun prestige mee. Kijk, daar heb je hem!’

De mannen om het vuur bogen zich naar voren.

Op het scherm sloeg een man een hoek om. De Mechanische Hond stormde eensklaps in het beeld. De helikopterlichten vuurden een dozijn fonkelende zuilen af die een kooi om de man heen optrokken. Een stem riep: ‘Daar is Montag! De achtervolging is *afgelopen!*’

Het onschuldige slachtoffer bleef verbijsterd staan, een brandende sigaret in zijn hand. Hij staarde naar de Hond, niet wetend wat het was. Hij kwam er waarschijnlijk nooit meer achter. Hij keek omhoog naar de hemel en de jammerende sirenes. De camera dook omlaag. De Hond sprong de lucht in met een ongelooflijk prachtige soepele gratie en precies op het juiste ogenblik. Zijn naald schoot naar voren. Hij bleef een ogenblik in hun gezichtsveld zweven, alsof hij de miljoenen kijkers in de gelegenheid wilde stellen alles tot in bijzonderheden waar te nemen: de uitdrukking van verbijstering en ontzetting op het gelaat van het slachtoffer, de lege straat.

‘Montag, blijf staan!’ riep een stem uit de hemel.

De camera stortte zich op het slachtoffer, evenals de hond. Ze bereikten hem tegelijkertijd. Het slachtoffer werd door Hond en camera in een vernietigende stalen schroefgreep geklemd. Hij krijste. Hij krijste. Hij krijste!

Het beeld viel weg.

Stilte.

Duisternis.

Montag schreeuwde het uit in de stilte en wendde zijn gelaat met een ruk van het toestel af.

Stilte.

En dan, nadat de mannen een tijdje met uitdrukkingsloze gezichten rond het vuur waren blijven zitten, zei een omroeper op het donkere scherm: 'De klopjacht is ten einde. Montag is dood. Een misdaad tegen de gemeenschap is gewroken.'

Duisternis.

'We nemen u thans mee naar het dakterras van hotel Lux voor een uitzending van Even-voor-het-ochtendgloren. In dit programma kunt u -'

Granger draaide het toestel af.

'Ze hebben het gezicht van de man niet scherp laten zien. Heb je dat opgemerkt? Zelfs je beste vrienden konden niet zeggen of jij het was. Ze hebben het net vaag genoeg gehouden om de rest aan de verbeelding van de kijkers over te laten. Alle mensen nog aan toe,' fluisterde hij. 'Alle mensen!'

Montag zei niets, doch hij had zijn hoofd weer omgedraaid en staarde bevend, met strakke blik, naar het lege scherm.

Granger legde zijn hand op Montags arm. 'Welkom uit het rijk der doden.'

Montag knikte. Granger vervolgde: 'Ik zal je nu maar aan iedereen hier voorstellen. Dit is Fred Clement, die negentiende-eeuwse Engelse letterkunde gedoceerd heeft in Cambridge eer het een school voor atoomtechniek werd. Dit dr. Simmons van de universiteit in Los Angeles, een Ortega y Gasset-specialist. Professor West hier heeft al weer een heel tijdje geleden aan de universiteit van Columbia colleges gegeven in ethica, momenteel een overboord gezette wetenschap. Dominee Padover hier heeft een jaar of dertig geleden een paar vermanende preken gehouden wat tot gevolg had dat er de volgende zondag niemand meer in zijn kerk kwam. Hij sjouwt al weer een aardig tijdje met ons rond. Wat mijzelf betreft: ik heb een boek geschreven getiteld *De vingers in de handschoen*, over de verhouding individu gemeenschap, en daarom zit ik nu *hier!* Welkom in ons midden, Montag!'

'Ik hoor niet bij u,' zei Montag eindelijk langzaam. 'Ik ben van het begin tot het eind een stommeling geweest.'

'Daar zijn we aan gewend. We hebben allemaal de goede soort fouten gemaakt, anders zouden we niet hier zijn. Toen we nog afzonderlijke individuen waren, hadden we alleen onze woede. Ik heb een brandman

geslagen toen hij jaren geleden mijn bibliotheek kwam verbranden. Sindsdien heb ik rondgezworven. Wil je je bij ons aansluiten, Montag?’

‘Ja.’

‘Wat heb je aan te bieden?’

‘Niets. Ik dacht dat ik een deel van de Prediker had en misschien een stukje van de Openbaring, maar zelfs dat heb ik niet meer.’

‘De Prediker zou mooi zijn. Waar had je het?’ ‘Hier.’ Montag klopte op zijn hoofd.

‘O,’ glimlachte Granger en knikte.

‘Wat is er? Is dat niet goed?’ zei Montag.

‘Beter dan goed; volmaakt!’ Granger wendde zich tot de dominee. ‘Hebben we een Prediker?’

‘Eén. Een zekere Harris in Youngstown.’

‘Montag.’ Granger greep Montag stevig bij zijn schouder beet. ‘Kijk uit waar je loopt. Zorg dat je goed gezond blijft. Indien er iets met Harris zou gebeuren, ben *jij* de Prediker. Zie je hoe belangrijk je eensklaps bent geworden?’

‘Maar ik ben het vergeten.’

‘Nee, niets gaat ooit verloren. Wij kennen wel methoden om het je weer voor de geest te brengen.’ ‘Maar ik heb geprobeerd het me te herinneren!’

‘Houd daar maar mee op. Het komt wel als we het nodig hebben. We hebben allemaal een fotografisch geheugen, maar leren ons leven lang enkel hoe we de dingen die we daar hebben vergaard opgesloten kunnen houden. Simmons hier heeft er twintig jaar aan geploeterd en nu zijn we zover dat we ons alles kunnen herinneren wat we eenmaal gelezen hebben. Zou je Plato’s *Republiek* graag eens een keer lezen, Montag?’

‘Natuurlijk!’

‘Ik ben Plato’s *Republiek*. Zou je Marcus Aurelius willen lezen? Mijnheer Simmons is Marcus.’

‘Hoe maakt u het?’ zei mijnheer Simmons. ‘Aangenaam,’ zei Montag.

‘Laat ik je voorstellen aan Jonathan Swift, de schrijver van dat boosaardige politieke boek, *Gullivers Reizen!* En deze knaap hier is Charles Darwin, en deze Schopenhauer en deze Einstein en deze hier naast mij is Albert Schweitzer, een aller innemendste filosoof. Hier zitten we allemaal, Montag, niemand minder dan Aristophanes en Mahatma Gandhi en Gautama Buddha en Thomas Love Peacock en Thomas Jefferson en Abraham Lincoln. We zijn ook Matteus, Markus, Lukas en Johannes.’

Iedereen lachte bedaard.

‘Dat *kan* niet,’ zei Montag.

‘Toch *is* het zo,’ antwoordde Granger glimlachend. *Wij* hebben ook boeken verbrand. We hebben ze gelezen en ze daarna verbrand, omdat we bang waren dat ze zouden worden gevonden. Het was te omslachtig om er microfilms van te maken; we zwierven altijd rond en we wilden de films niet begraven om ze later weer op te halen. Er was altijd een risico dat ze zouden worden ontdekt. Je kunt ze beter in je hoofd bewaren, waar niemand ze kan zien of het bestaan ervan vermoeden. We zijn allemaal stukjes en beetjes geschiedenis en literatuur en internationaal recht, Byron, Tom Paine, Machiavelli of Christus: het bevindt zich allemaal hier. En we hebben niet veel tijd meer. En de oorlog is uitgebroken. En we dolen allemaal hier rond en ginds is de stad, weggedoken in haar eigen duizend kleurige mantel. Wat denk je nu, Montag?’

‘Ik denk dat ik blind moet zijn geweest door het op mijn manier te proberen, door boeken te verstoppen in de huizen van brandlieden en dan de post te waarschuwen.’

‘Je hebt gedaan wat je doen moest. Als het op grote schaal, door het hele land heen was uitgevoerd, zou je plan misschien veel succes hebben gehad. Maar onze methode is eenvoudiger, en naar wij geloven ook beter. Het enige wat wij doen is de kennis, die wij denken nodig te hebben, veilig en intact te houden. We zijn er nog niet op uit om wie ook te prikkelen of te vertoornen. Want indien wij worden vernietigd, is de kennis die wij bezitten ook verloren, misschien voorgoed. We zijn, op onze manier, modelburgers; we wandelen over de oude spoorlijnen, slapen ‘s avonds tussen de heuvels en de mensen uit de stad laten ons met rust. Af en toe worden we wel eens aangehouden en gefouilleerd, maar we hebben nooit iets bij ons dat bezwarend voor ons zou kunnen zijn.

We hebben ons in zekere zin georganiseerd, doch heel vrij en soepel. Sommigen van ons hebben door middel van plastische chirurgie hun gezicht en hun vingerafdrukken laten veranderen. Op het ogenblik maken we een afschuwelijke periode door: we zitten te wachten tot de oorlog zal beginnen en weer even snel zal zijn afgelopen. Het is niet plezierig, maar wij horen niet tot degenen die aan de touwtjes trekken, wij zijn de dwaze minderheid die onze kelen schor schreeuwen in de woestijn. Wanneer de oorlog voorbij is, kunnen we misschien van enig nut zijn voor de wereld.’

‘Denkt u werkelijk dat ze dan zullen luisteren?’

‘Als ze dat niet doen, zullen we doodgewoon moeten wachten. We willen de boeken mondeling doorgeven aan onze kinderen en onze kinderen, op hun beurt, laten wachten tot de mensen bereid zijn. Er zal op die manier natuurlijk een boel verloren gaan. Maar je kunt de mensen niet *dwingen om* te luisteren. Ze moeten er zelf rijp voor worden wanneer ze zich gaan afvragen wat er gebeurd is en waarom de wereld één grote chaos is geworden. Het kan zo niet blijven voortduren.’

‘Met hoevelen bent u?’

‘Vanavond zwerven er duizenden over de wegen, de voormalige spoorlijnen, vagebonden zo te zien, maar wandelende bibliotheken. Aanvankelijk hadden we er geen enkel doel mee voor. Iedereen had een boek dat hij graag wilde onthouden, en in zijn hoofd had geprent. Een jaar of twintig lang kwamen we elkaar tegen en geleidelijk kwamen we tot een soort vage organisatie en stelden we een plan op. Het belangrijkste wat we onszelf moesten blijven inhameren was, dat wij niet belangrijk waren, we moesten ons nergens op laten voorstaan, we moesten ons niet beter voelen dan wie ook ter wereld. Wij zijn niet meer dan stofomslagen voor boeken, verder zijn we van geen enkele betekenis. Sommigen van ons wonen in kleine plaatsjes. Hoofdstuk Eén van Thoreau’s *Walden* in Green River, Hoofdstuk Twee in Willow Farm, Maine. Er is een gehucht in Maryland, waar slechts zevenentwintig mensen wonen en waar niemand ooit een bom op zal laten vallen, en dat is de verzamelde werken van een man genaamd Bertrand Russell. Je kunt het plaatsje bijna oppakken en het doorbladeren, zoveel bladzijden per inwoner. En wanneer de oorlog voorbij is, zal eenmaal, zij het misschien ook pas over jaren, de dag aanbreken dat de boeken weer opgeschreven kunnen worden. Dan zullen de mensen worden opgeroepen om één voor één alles wat zij weten op te zeggen en dat zal gedrukt worden tot er weer een tijdvak aanbreekt waarin de hele beschaving verduisterd wordt, en we misschien weer opnieuw zullen moeten beginnen. Maar dat is het juist wat de mens zo wonderbaarlijk maakt: hij raakt nooit zo ontmoedigd of zo met walging vervuld dat hij weigert wederom van voren af aan te beginnen, omdat hij weet dat het belangrijk is en de moeite waard.’ ‘Wat doen we vannacht?’ vroeg Montag.

‘Wachten,’ zei Granger. ‘En een tikje verder stroomafwaarts gaan, voor het geval dat.’

Hij begon slijk en vuil op het vuur te werpen.

De andere mannen hielpen hem, en Montag hielp hem, en daar, in de wildernis, bewogen de mannen allen hun handen op en neer, om samen het vuur te doven.

Ze stonden in het sterrenlicht bij de rivier.

Montag keek op de lichtende wijzerplaat van zijn waterdichte horloge. Vijf uur. Vijf uur in de ochtend. Weer tikte er een jaar voorbij in een enkel uur, terwijl de dageraad lag te wachten achter de overzijde van de rivier.

‘Waarom vertrouwen jullie mij?’ vroeg Montag.

Een man bewoog zich in de duisternis.

‘We hoeven je slechts aan te kijken. Jij hebt je niet nog onlangs in een spiegel gezien. Bovendien heeft de stad zich nooit zo druk gemaakt over ons dat ze een uitgebreide klopjacht georganiseerd heeft om ons te pakken te krijgen. Een paar van Lotje getikte kerels met versjes in hun hoofd kunnen hen niets maken, en dat weten ze en wij weten het net zo goed; iedereen weet het. Zolang de halve bevolking hier niet rondzwerft het Groot Charter en de Grondwet citerend, kan het hun niets schelen. Het was voldoende als ze dat zo nu en dan eens door de brandlieden lieten controleren. Nee, de steden vallen ons niet lastig. En *jij* ziet er aller bedonderdst uit.’

Ze liepen langs de oever van de rivier, in zuidelijke richting. Montag trachtte de gezichten van de mannen te zien, de oude gezichten die hij zich herinnerde van rond het vuur, vermoeid en gegroefd. Hij zocht naar een opgewekte blik, een vastberaden uitdrukking, een triomfantelijk geheven hoofd, doch hij vond ze niet. Misschien had hij verwacht dat hun gezichten zouden gloeien en glinsteren van de kennis die zij meedroegen, zouden glanzen als lantarens, door het licht dat in hen brandde. Doch al het licht was van het kampvuur gekomen en deze mannen schenen niet te verschillen van andere mannen die lang rondgedwaald hadden en lang gezocht, die hadden gezien hoe veel moois en goeds vernietigd werd en nu, al bijna aan het einde van hun leven, wachtten tot het feest zou eindigen en de lampen zouden worden gedoofd. Ze waren er geenszins zeker van dat hetgeen zij in hun hoofd meedroegen iedere toekomstige dageraad misschien zou doen gloeien met een zuiverder licht, zij waren nergens zeker van, behalve dat de boeken achter hun rustige ogen in het gelid stonden te wachten, met onopengesneden bladzijden, op de klanten die misschien in latere jaren zouden langskomen, sommigen met schone, en anderen met vuile vingers.

Montag tuurde onder het lopen van het ene gelaat naar het andere.
‘Beoordeel een boek niet naar zijn stofomslag,’ zei iemand.
En ze lachten allemaal rustig, terwijl ze stroomafwaarts verder stapten.

Er weerklonk een gierend gekrijs en de straaljagers van de stad waren reeds lang weer boven hen verdwenen eer de mannen opkeken. Montag staarde achterom naar de stad, die nog slechts een flauwe gloed was, een heel eind stroomopwaarts.

‘Mijn vrouw bevindt zich daarginds.’

‘Het spijt me dat te horen De steden zullen het de eerstkomende paar dagen zwaar te verduren krijgen,’ zei Granger.

‘Het is vreemd dat ik haar niet mis, het is vreemd dat haast niets me beroert,’ zei Montag. ‘Ik besepte een ogenblik geleden dat ik me, zelfs als ze sterft, niet bedroefd zou voelen, geloof ik. Dat is niet goed. Er moet iets niet in orde zijn met me.’

‘Luister,’ zei Granger, zijn arm beet vattend en naast hem voortlopend, de struiken opzij duwend zodat de takken niet in Montags gezicht sloegen. ‘Toen ik nog een jongen was, stierf mijn grootvader. Hij was beeldhouwer. Hij was ook een heel nobel mens die de wereld een boel liefde had te schenken en hij hielp mee in onze stad de sloppen op te ruimen; en hij maakte speelgoed voor ons en hij deed nog wel een miljoen andere dingen in zijn leven; hij was altijd bezig met zijn handen. En toen hij stierf besepte ik plotseling dat ik helemaal niet om hem hilde, maar om alle dingen die hij altijd deed. Ik hilde omdat hij ze nooit meer zou doen, omdat hij nooit meer een houten beeld zou maken of ons helpen duiven te fokken in de achtertuin, of viool te spelen zoals hij het te doen placht of grappen te vertellen, zoals hij dat te doen placht. Hij was een deel van ons en toen hij stierf, stierven ook alle dingen die hij had gedaan en was er niemand meer die ze doen kon op de manier waarop hij ze gedaan had. Hij was onnavolgbaar. Hij was een belangrijk mens. Ik ben nooit over zijn dood heen gekomen. Ik denk nog vaak hoeveel prachtige beelden nimmer het licht hebben gezien omdat hij is gestorven. Hoeveel grappen de wereld derft en hoeveel duiven niet door zijn handen zijn aangeraakt wanneer ze na een vlucht op de til neerstreken. Hij gaf de wereld vorm. Hij *schonk* de wereld iets. De wereld werd van tien miljoen mooie dingen beroofd op de avond dat hij overleed.’

Montag liep zwijgend naast hem voort. ‘Millie, Millie,’ fluisterde hij. ‘Millie.’

‘Wat?’

‘Mijn vrouw, mijn vrouw. Arme Millie, arme, arme Millie. Ik kan me niets meer herinneren. Ik denk aan haar handen, maar ik zie ze totaal niets doen. Ze hangen enkel langs haar lichaam of liggen in haar schoot of ze houden een sigaret beet, maar dat is alles.’

Montag draaide zich om en keek naar de flauwe roze gloed in de verte.

Wat heb jij de stad gegeven, Montag?

As.

Wat hebben de anderen elkaar gegeven?

Het ledige niets.

Granger keek dezelfde richting uit als Montag. “Iedereen moet iets nalaten wanneer hij sterft,” zei mijn grootvader. “Een kind of een boek of een schilderij of een huis of een zelfgebouwde muur of een zelfgemaakt paar schoenen. Of een door hemzelf beplante tuin. Iets wat je hand op de een of andere manier heeft aangeraakt, zodat je ziel ergens heen kan gaan wanneer je sterft, en wanneer de mensen naar die boom of die bloem die jij geplant hebt kijken, ben jij daar. Het komt er niet op aan wat je doet,” zei hij, “zolang je maar iets door de aanraking van je handen in iets van jezelf verandert. Het verschil tussen de man die enkel grasvelden maait en een echte tuinman ligt in het aanraken,” zei hij. “De grasveldmaaier had er net zo goed niet kunnen zijn; de tuinman zal er een leven lang wezen.”

Granger bewoog zijn hand. ‘Mijn grootvader heeft me, vijftig jaar geleden, eens een paar V-2 raketfilms laten zien. Heb je de atoombompaddenstoel wel eens gezien, gefotografeerd van een hoogte van tweehonderd mijl? Het is een speldenprik, niets. Omgeven door louter wildernis.

Mijn grootvader heeft de V-2 raketfilms een keer of twaalf afgedraaid en zei toen dat hij hoopte dat onze steden eenmaal minder in zichzelf besloten zouden worden, en de natuur en het land en de wildernis meer zouden binnenlaten om de mensen eraan te herinneren dat ons maar een klein plekje op aarde is toebedeeld, en dat we leven in een wildernis die even gemakkelijk terugnemen kan wat zij ons gegeven heeft, als ons omverblazen of de zee zenden om ons eraan te herinneren dat we niet zo machtig zijn als we ons wel verbeelden. “Wanneer we vergeten hoe nabij de wildernis is,” zei mijn grootvader, “zal zij eenmaal komen om ons weg te halen, want dan zullen we zijn vergeten hoe afschuwelijk en hoe werkelijk

ze kan zijn.” Begrijp je?’ Granger keek Montag weer aan. ‘Grootvader is al die jaren reeds dood, maar werkelijk, wanneer je mijn schedel op zou lichten, zou je in mijn hersenkronkels de brede naden van zijn duimafdruk vinden. Hij heeft mij aangeraakt. Zoals ik al zei was hij beeldhouwer. “Ik haat een Romein genaamd Status Quo!” zei hij eens tegen me. “Prop je ogen vol met wonderen,” zei hij tegen me. “Leef alsof je over tien seconden dood zult neervallen. Kijk naar de wereld. Zij is fantastischer dan welke door mensenhanden of machines vervaardigde droom ook. Vraag niet om garanties, vraag niet om veiligheid, een dergelijk dier heeft nooit bestaan. En als het er wel was, zou het familie zijn van de grote luiaard die dag in, dag uit, zijn leven lang, ondersteboven in een boom hangt, die zijn hele leven verslaapt. Naar de bliksem daarmee,” zei hij, “schud aan de boom en laat de grote vadsige luiaard op zijn achterwerk neerploffen.”’

‘Kijk!’ kreet Montag.

En de oorlog begon en eindigde in die ene seconde. De andere mannen konden later niet zeggen of ze inderdaad iets gezien hadden. Misschien een heel vage werveling van licht en beweging in de lucht. Misschien waren het de bommen en de straalvliegtuigen, twintig, tien, één kilometer van hen vandaan, een ondeelbaar ogenblik, als graankorrels die een grote zaaiende hand over de hemel uitstrooide, en zweefden de bommen afschuwelijk snel, en toch langzamer plotseling, op de slapende stad neer die zij achter zich hadden gelaten. Het bombardement was praktisch reeds afgelopen toen de straalvliegtuigen hun doel in zicht hadden gekregen, en terwijl ze met een vaart van achtduizend kilometer per uur voortraasden, hun bombardier hadden gealarmeerd. De oorlog had niet langer geduurd dan het zacht suizende geluid dat een zeis maakt. Toen de bomhendel met een ruk werd overgehaald, was hij al voorbij. In de drie seconden die verstreken eer de bommen ontploften hadden de vijandelijke toestellen reeds de helft van de zichtbare wereld afgelegd, als kogels waarin een primitieve eilandbewoner wellicht niet zou geloven omdat ze onzichtbaar waren; maar toch wordt het hart eensklaps verpletterd, valt het lichaam in afzonderlijke bewegingen uiteen en spat het verbaasde bloed vrij door de lucht; de hersenen verspillen hun enkele kostbare herinneringen en sterven verbijsterd.

Het was niet te geloven. Het was louter een gebaar. Montag zag hoe een grote metalen vuist over de stad in de verte streelde en hij wist dat de krijsende gil van de straalvliegtuigen die zou volgen, na hetgeen zij gedaan

hadden, zou zeggen: *stort ineen, laat geen steen op de andere blijven staan, verga. Sterf.*

Montag hield de bommen in de hemel één ogenblik met zijn geest tegen, terwijl hij zijn handen er hulpeloos naar uitstak. ‘Vlucht!’ riep hij tegen Faber. Tegen Clarisse: ‘Vlucht!’ Tegen Mildred: ‘Maak dat je wegkomt!’ Maar Clarisse was dood, herinnerde hij zich. En Faber *was* al weg; ergens in de diepe dalen ginds was de bus van vijf uur op weg van de ene troosteloze ruïne naar de andere. Ofschoon het nog niet zover was, de alles slopende mokers zich nog in de lucht bevonden, was hun vermorzelend geweld niet meer te stuiten. Eer de bus nog eens vijftig meter over de straatweg had afgelegd, zou haar plaats van bestemming niet langer bestaan, en de plaats waaruit zij was vertrokken van metropolis zijn veranderd in sloperserf.

En Mildred...

Maak dat je wegkomt!

Hij zag haar nu ergens in haar hotelkamer, in de halve seconde die nog restte, de bommen een meter, een halve meter, twee centimeter af van het gebouw. Hij zag haar voorovergebogen zitten kijken naar de grote glanzende muren van kleur en beweging waar de familie tegen haar praatte en praatte en praatte, waar de familie babbelde en kletste en haar naam noemde en tegen haar glimlachte en niets zei over de bom die twee centimeter, nu één centimeter, nu een halve centimeter van het dak van het hotel af was. Voorovergebogen de muur in starend alsof haar uitgehongerde blik daar het geheim van haar slapeloze onrust zou ontdekken. Mildred, gulzig-nerveus voorovergebogen alsof ze zich in die wemelende onmetelijkheid van kleur wilde storten om in haar glanzende geluk te verdrinken.

De eerste bom ontplofte.

‘Mildred!’

Misschien – wie zou het ooit kunnen zeggen? – misschien werden de grote televisiestations met hun stralenbundels kleur en licht en gepraat en gebabbel wel het eerst van de aardbodem weggewist.

Montag, die zich plat voorover wierp, zag of voelde, of verbeeldde zich dat hij zag of voelde hoe de muren waar Millie naar staarde eensklaps duister werden, hij hoorde haar krijsende gil, omdat zij in de ondeelbare fractie tijd die haar nog restte, haar eigen gelaat daar weerkaatst zag, door een spiegel in plaats van door een kristallen bol, en het was zo’n grenzeloos leeg gelaat,

volkomen alleen in die kamer, niets aanrakend, uitgehongerd en zichzelf verslindend, dat ze eindelijk zichzelf erin herkende en haastig omhoogkeek naar het plafond terwijl dat en het ganse hotel op haar neerstortte en haar meesleurde met een miljoen pond stenen, metaal, kalk en hout, naar de andere mensen in de korven beneden haar, hen allen in een flits in de kelder neerslingerend waar de ontploffing zich op zijn redeloze wijze van hen onttreed. Ik herinner het me. Montag klampte zich aan de aarde vast. Ik herinner het me. Chicago. Chicago, een hele tijd geleden. Millie en ik. *Daar* hebben we elkaar voor het eerst ontmoet. Nu herinner ik het me weer. In Chicago. Een hele tijd geleden.

De explosie beukte de lucht de rivier over, wierp de mannen omver als een rij dominostenen, joeg het water op in spattende zuilen en joeg het stof op en deed de bomen boven hen jammeren in een zuidwaarts vlagende stormwind. Montag drukte zich plat voorover neer, trachtend zich zo dicht mogelijk ineen te persen, met stijf opeengeklemd oogleden. Hij knipperde even. En in dat korte ogenblik zag hij de stad, in plaats van de bommen, in de lucht. Zij hadden van plaats gewisseld. Een van die onmogelijke, ondeelbare momenten lang stond de stad daar, herbouwd en onherkenbaar, groter dan zij ooit had gehoopt of getracht te zijn, groter dan de mens haar had gebouwd, eindelijk opgetrokken uit zuilen versplinterd beton en fonkelende parels verbrijzeld metaal tot een fresco dat daar hing als een omgekeerde lawine, miljoenen kleuren, miljoenen vreemde bezienswaardigheden, een deur waar een raam had horen te zitten, een dak in plaats van een fundering, een zijgevel in plaats van een achtergevel, en dan tuimelde de stad omlaag en viel dood neer.

Eerst daarna rolde het geluid van haar dood aan.

Terwijl Montag daar lag, zijn ogen vol korrelig stof, een fijne laag stof in zijn nu dicht geklemde mond, hijgend en snikkend, dacht hij opnieuw: Ik herinner het me, ik herinner het me, ik herinner me iets anders. Wat is het? Ja, ja, een deel van de Prediker. Een deel van de Prediker en de Openbaring. Een deel van dat boek, een deel ervan, vlug nu, vlug, eer het weer verdwijnt, eer ik bijkom van de schok, eer de wind gaat liggen. De Prediker. Vooruit. Hij zei het zachtjes voor zichzelf op, terwijl hij plat voorover lag op de trillende aarde; hij zei de woorden vele malen op en ze waren volmaakt zonder dat hij zich er moeite voor hoefde te geven en er was

nergens Tenniels Tandpasta, het was enkel de Prediker zelf, die daar in zijn geest stond en hem aankeek...

‘Zie je wel,’ zei een stem.

De mannen lagen in het gras naar adem te happen als een rij vissen. Zij klampten zich vast aan de aarde, zoals kinderen zich vastklampen aan vertrouwde dingen, het geeft niet hoe koud of hoe dood ze zijn, het geeft niet wat er gebeurd is of gebeuren zal. Hun vingers klauwden in het slijk en ze schreeuwden allen om te verhinderen dat hun trommelvliezen zouden barsten, om te verhinderen dat hun verstand het zou begeven, met wijd open mond, en Montag schreeuwde met hen mee, een protest tegen de wind die hun gezichten openreet en hun lippen stukscheurde, die hun neus deed bloeden.

Montag zag hoe de grote stofwolken weer neerdaalden en de diepe stilte zich neervlijde op hun wereld. En terwijl hij daar lag scheen het hem toe alsof hij iedere afzonderlijke stofkorrel zag en ieder grassprietje en dat hij iedere gil en iedere kreet en iedere fluistering hoorde die nu in de wereld opsteeg. De stilte spreidde zich uit over het zacht vallende stof en met die stilte al de lange uren die ze nodig zouden hebben om rond te kijken, om het besef van wat er deze dag gebeurd was in zich te laten doordringen.

Montag keek naar de rivier. We zullen de rivier opgaan. Hij keek naar de oude spoorlijnen. Of we zullen die weer volgen. Of we zullen nu over de straatwegen lopen en we zullen de tijd hebben om alles in ons op te nemen. En op een goede dag, wanneer we ermee zijn doordrenkt, zal het uit onze handen en onze monden komen. En een groot deel zal verkeerd zijn, maar juist voldoende ervan zal juist zijn. We zullen ons vandaag enkel op pad begeven en naar de wereld kijken en naar de wijze waarop de wereld praat en zich beweegt, tot we weten hoe zij er in werkelijkheid uitziet. Ik wil alles zien nu. En in het begin zal niets van wat ik in mij opneem een deel van mij vormen, doch na een tijdje zal alles zich in mij ophopen en die opeenhoping zal ik zijn. Kijk naar de wereld daar voor me, mijn God, mijn God, kijk naar de wereld daar voor me, buiten me, door mijn eigen lichaam van mij gescheiden, en de enige manier om haar werkelijk aan te raken is haar daar te brengen waar ze eindelijk ik wordt, waar ze in mijn bloed stroomt, waar ze duizendmaal tienduizend maal per dag door mijn lichaam wordt gepompt. Ik zal mij zo aan haar vastklemmen dat ze nooit meer weglopen kan. Eenmaal zal ik me stevig aan de wereld beethouden. Ik heb er al één vinger op gelegd; dat is een begin.

De wind ruiste heen.

De andere mannen bleven een tijdlang liggen, in een dageraadsdoezeling, nog niet bereid om op te staan en de dag te beginnen met alle verplichtingen die hij meebracht, zijn vuren en maaltijden, de duizenden malen herhaalde noodzaak de ene voet voor de andere te zetten, de ene hand voor de andere te zwaaien. Zij bleven nog liggen, knipperend met hun bestofte oogleden. Je kon ze snel horen ademen, dan langzamer, dan langzaam...

Montag ging overeind zitten.

Verder bewoog hij zich echter nog niet. De andere mannen volgden zijn voorbeeld. De zon penseelde een fijn rood lijntje op de zwarte horizon. De lucht was koud en rook naar ophanden zijnde regen. Granger ging zwijgend staan, voelde aan zijn armen en benen, vloekend, onophoudelijk binnensmonds vloekend, terwijl de tranen langs zijn wangen lekten. Hij sjokte naar de rivier om stroomopwaarts te kijken. 'Ze ligt plat,' zei hij een hele tijd later. 'De stad ziet eruit als een hoopje bakmeel. Ze is verdwenen.' En een hele tijd daarna: 'Ik vraag me af hoevelen het voorzien hebben? Ik vraag me af hoevelen erdoor zijn verrast?'

En over heel de wereld, dacht Montag, hoeveel andere steden dood? En hier in ons land, hoeveel? Honderd, duizend?

Iemand had een lucifer aangestoken en hield hem bij een stukje droog papier dat hij uit zijn zak had gehaald en schoof dit onder een klein hoopje gras en bladeren en legde er na een tijdje heel dunne twijgjes op die nat waren en knetterden doch eindelijk vlam vatten, en terwijl de zon aan de vroege ochtendhemel rees werd het vuur groter en de mannen die stroomopwaarts stonden te kijken draaiden zich langzaam om en stapten, aangetrokken door het vuur, links en onhandig terug, niet wetend wat te zeggen, en de zon drenkte hun nek in een rosse gloed toen zij zich vooroverbogen. Granger vouwde een stukje wasdoek open waar een hompje spek in lag. 'We zullen een hapje eten. Dan keren we om en lopen stroomopwaarts. Ze zullen ons daar nodig hebben.'

Iemand haalde een kleine koekenpan te voorschijn en het spek werd erin gelegd en de koekenpan werd op het vuur gezet. Na een ogenblik begon het spek te huppelen en te dansen in de pan en de spetterende druppels vulden de ochtendlucht met hun geur. De mannen sloegen het ritueel stilzwijgend gade.

Granger staarde in het vuur. 'Fenix.'

'Wat?'

‘Lang voor Christus was er een vervloekte dwaas van een vogel, die om de paar honderd jaar een brandstapel maakte en zichzelf verbrandde. Hij moet een volle neef van de mens zijn geweest. Maar iedere keer dat hij zich verbrand had, rees hij weer herboren op uit de as. Het ziet ernaar uit alsof wij telkens weer hetzelfde doen, maar wij hebben iets op de Fenix voor. Wij weten dat het vervloekt stom is geweest wat wij zojuist weer gedaan hebben. Wij kennen alle vervloekte stomme dingen die we duizenden jaren lang hebben gedaan en wanneer we maar blijven beseffen hoe stom het was en de resten ervan om ons heen zien, zullen we eenmaal ophouden met die verdomde brandstapels aan te leggen en er middenin te springen. Iedere generatie komen er een paar mensen meer bij die het niet vergeten.’ Hij nam de pan van het vuur en liet het spek afkoelen en ze aten het langzaam, nadenkend op.

‘Laten we nu stroomopwaarts gaan,’ zei Granger. ‘En ons één ding voor ogen houden: jullie zijn niet belangrijk. Jullie betekenen niets. Eenmaal zal de dag misschien komen dat de last die wij met ons meedragen iemand zal kunnen helpen. Maar zelfs toen we de boeken, lange tijd geleden, tot onze beschikking hadden, maakten we geen gebruik van hetgeen zij ons leerden. We bleven doorgaan de doden te beledigen. We bleven doorgaan in de graven te spuwen van alle arme stakkers die voor ons waren gestorven. We zullen in de loop van de komende week en van de komende maand en van het komende jaar een heleboel eenzame mensen ontmoeten. En wanneer ze ons vragen wat wij doen, kunnen jullie zeggen: Wij onthouden. Dat is het wat ons op de lange duur de overwinning zal schenken. En op een goede dag zullen wij ons zoveel herinneren dat we de grootste excavator uit de hele geschiedenis zullen bouwen en het grootste graf zullen graven dat er ooit gegraven is en daar zullen we de oorlog in duwen en met aarde bedekken. Vooruit, we gaan eerst een spiegelfabriek bouwen en het eerste jaar louter spiegels vervaardigen en ons er heel goed in bekijken.’

Ze beëindigden hun maaltijd en doofden het vuur. De dag werd steeds helderder om hen heen, alsof de pit van een roze lamp omhoog gedraaid was. De vogels die gejaagd waren weggevlogen, keerden nu weer terug en streken neer in de bomen.

Montag begon te lopen en na een ogenblik merkte hij dat de anderen achter hem aanstapten in noordelijke richting. Hij was verbaasd en deed een pas opzij om Granger te laten voorgaan, doch Granger keek hem aan en knikte dat hij doorlopen moest. Montag bleef voor lopen. Hij keek naar de rivier

en de hemel en de roestende spoorlijn die de andere kant uitleidde, naar waar de boerderijen lagen, waar de schuren gevuld waren met hooi, waar een heleboel mensen die uit de stad kwamen, 's nachts waren langs gewandeld. Later, over een maand, of zes maanden, en zeker niet meer dan een jaar, zou hij hier weer wandelen, alleen, en door blijven lopen tot hij die mensen had ingehaald.

Doch thans hadden zij een wandeling van een hele lange ochtend voor de boeg, en indien de mannen niet spraken, kwam dat omdat alles overdacht en veel onthouden moest worden. Misschien dat ze later op de ochtend, wanneer de zon hoog aan de hemel stond en hen verwarmd had, zouden beginnen te praten, of enkel opzeggen wat ze zich herinnerden, om zich ervan te vergewissen dat het er nog was, om er absoluut zeker van te zijn dat het veilig in hen was weggeborgen. Montag voelde de smeulende woorden langzaam in hem omhoogwoelen. En wanneer het zijn beurt was, wat kon hij dan zeggen, wat kon hij aanbieden op een dag als deze, om de tocht iets lichter te maken? Alles heeft een bestemde tijd. Ja. Een tijd om af te breken en een tijd om te bouwen. Ja. Een tijd om te zwijgen en een tijd om te spreken. Ja, dat allemaal. Maar wat nog meer? Wat nog meer? Iets, iets...

En op de eene en de andere zijde der rivier was de boom des levens, voortbrengende twaalf vruchten, van maand tot maand gevende zijne vrucht: en de bladeren des booms waren tot genezing der heidenen.

Ja, dacht Montag, dat zal ik bewaren voor als het middag wordt. Voor als het middag wordt... Wanneer we de stad bereiken.